SRCE

PJESME I PRIČE ZA DJECU

Na uspomenu Borici i Tihici
od tete Olge

Zgb. 4/II-1949.

27148

38

SRCE

Priče i pjesme dječjih pripovjedača

Ilustracije:
Maurović i Meiszner

1933 god.

Štamparija Grafika (S. Kovačić) Zagreb, Gundulićeva ul. 24

KNJIŽNICA ZA MLADEŽ

KNJIGA 99

IZDAJE
HRVATSKI PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNI ZBOR
U ZAGREBU

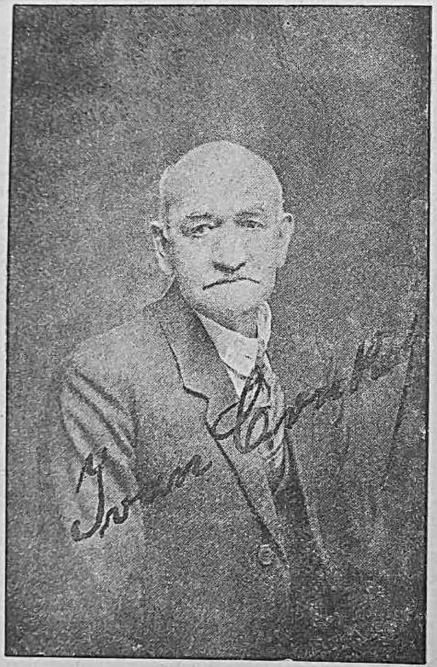

IVAN CRNKO

U svijetlu i trajnu spomen blagopočivšega narodnog učitelja, osobitog prijatelja djece, pisca i dobrotvora, čovjeka blaga srca

Ivana Crnka,

koji je sav svoj pokretni i nepokretni imutak, preminuvši u Sunji, ostavio za unapredivanje omladinske i stručno pedagoške knjige Hrvat. pedagoško-književnom zboru, ovo prvo izdanje iz njegove zaklade djeci, koju je toliko volio i čijoj je sreći posvetio sav svoj radom bogat i poštenjem ukrašen život - posvećuje

Hrv. pedag. knj. zbor

Robotić Martin

SRCE

Kad se iziđe iz naše kuće, pa preko zamrznutoga potočića pođe uzbrdo, začas se stiže u gaj, tihi borik. On je zimi tako lijep da smo čestoput i neopazice bježali u njega, i tiho se šumali natrag, da nitko ne dozna gdje smo bili. Otac ne voli da gazimo po duboku snijegu. Mati nas samo gleda i šuti.

Borik nas je vukao u svoje okrilje i ljeti i zimi. Ljeti pun jagoda i leptira, cvijeća i ptica, privlačio nas zarana pa bi već zorom bježali u rosni gaj i stali uzbuđeni, a šumicom bi tek ozvanjala jeka »ku-ku«, ili bi žuna sjekla koru drveta.

Zimi bi gledali zaleđene grane i krošnje, i osluškivali hoće li se čuti štogod iz modrikaste daljine, tamo s kraja borika otkuda su uvijek stizali čudni glasovi. Ali ništa! Samo bi se prebila koja krta, osušena grančica pod teretom snijega i pala na bijelo tlo. I opet mir.

Vele, ima jedna vila koja u boriku prebiva i ljeti i zimi. Ljeti se nalazi pod krošnjama da je nagu nitko ne vidi, noću ide na potočić gdje se kupa i umiva, a zimi živi u bijelom, draguljnom dvorcu što joj ga naprave duge ledenice i snježane krošnje u dnu borika. Ona se sva zaogrne u svoju dugu kosu i nije joj zima.

Ne znam, je li vilu tko vidio, ali znam da je dobra. Ima i zločestih vila, pa kad mi pričaju o njima ne mogu do jutra da zaspim, ali za vilu što živi u našem boriku, svi vele da je dobra. Ona je kraljica toga borika, jer — vele ljudi — borovi joj se u noći klanjaju, a carić joj sjeda u krilo.

Ali je najljepše ovo: U badnjoj noći kad mjesec razlije sjaj po bijelome gaju i sve zatitra u tom blijedom osvjetljenju, vila se diže iz svoje ledene sjenice i izlazi iz šume. Silazi niz brežuljak i prolazi selom pored kućica i poleguša zavirkujući na okanca u osvijetljene sobice i trijemove. Pozna ona sve ljude, svi oni dolaze u šumu. Zna i kakovi su! Vidi sama i pripovijedaju joj borovi, zečevi i žune. No u badnju noć dolazi sama, jer hoće da se uvjeri, jesu li bar u jednom jedinom času ljudi dobri, srećni i zadovoljni; u času mira i navještenja Spasiteljeva rođenja. Kad obiđe cijelo selo, vraća se u ledeni dvorac na kraju borika, ali prije toga obiđe

svako drvo i svaki džbun. Svakoga pomiluje i pogleda ljupko, a onaj borić što kraj staze tako smjerno raste i nije otskočio u visinu kao neki oholi mu drugovi, i nije se razgranao u šir otimajući mjesta drugima, taj mladi, vitki bor obujmi nježno i poljubi u ledenu koru. A u boru počne kucati život, i na tome mjestu, gdje ga vila poljubi, osjeti borić da ima u sebi nešto toplo i puno ljubavi za sve, da ima srce. Osjeti neko lako treptanje sviju svojih grančica i zamahnuvši njima krene s mjesta i pokloni se vili savijajući vrh do podno njezinih nogu.

— Zašto si to učinila?, šapuće.

— Pođi u selo i svrati u onu malu kućicu što pogurena stoji na raskršću a unutra siromašni ljudi blagosiljaju dobrotu Božju. Uniđi u nisku sobicu, zasjaj i okiti se svim blagom i biserjem, ulij njenim stanovnicima radosti i sreće u život, jer oni su je zaslužili!, odgovara vila.

— Ali srce, gospodarice moja, zašto mi darova srce? Zar ih bez njega ne bih mogao usrećiti?

— Pođi i vidjećeš!

I borić poskakujući odmiče uskom stazom između borika, pa preko zavejanih brazda na obronku prilazi seocu u dolini.

Stizava na kraj sela, ali ga opaze djeca iz kuće, što je na kraju sela, pa istrče napolje i stanu ga dozivati:

— O ti lijepo božićnje drvo, svrati k nama i usreći nas u ovo veče!

Ali se javi pred borićem slika iz nedavnih dana, kad im je vila pripovijedala, kako su prošla kroz borik dva siromaha tužeći se na glas da im ništa oni u selu ne dadoše. A oni iz krajnje kuće nauckaše i pseta na njih. Ti ljudi nemaju s r c a!

Borić osjeti kako ga nešto hladno prođe kroz srž. I on krene brzo naprijed.

Dođe do lijepoga dvorca. I tu ga opaze djeca s rasvijetljenih prozora i stanu ga dozivati:

— O ti lijepo, blistavo, božićnje drvo, uđi u naš dvor i učini ga sjajnijim nego što jest, budi nam ukras najveći i sreća najdraža.

Ali bor i opet ugleda kao kroz san vilu i sjeti se riječi njezinih:

— Ti oholi bogataši misle da smiju sve činiti na svijetu, pa i borove bezobzirno sjeći i rezati, samo da im bude udobnije. Zar ti ljudi nemaju s r c a?

I borić opet osjeti hladnu srž u sebi pa pobjegne dalje.

Dođe do raskršća i ugleda polegušu sirotinjsku. Prozori se sjaju, a kroz njih gledaju djeca, pa vidjevši gdje blistavi bor ide putem ne smjedoše glasno da se zadive, nego šapnu jedno drugome:

— O, kad bi imali na današnji dan ovakav bor!

Bor čuvši to poznade da je to ona kućica kojoj ga je vila poslala, pa poviče djeci:

— Otvorite brže vrata, pustite me unutra!

Djeca ne vjerujući u to zgledaju se začas, ali kad opaze da zbilja bor ide u njihovu kućicu, pohrle k vratima, otvore ih i srećnih obraza pokleknu pred zlaćanim borom, koji jedva uđe kroz vrata i osvijetlivši sobu stane usred nje.

Roditelji se zgledali, prekrstili i motre bor i djecu. Suze im naviru od milinja i uzeše blagosiljati dobrotu. Bor osjeti topao val u sebi, osjeti kako mu srce jače udara i neobuzdana milina i sreća ispune ga; sav se potrese od radosti i još više zasja i rasvijetli, a svaka grančica prometnu se u zlatni dukat i poče padati po božićnoj slami bogatstvo kao da ga nevidljiv netko sipa obilno i darežljivo. Već popadaše svi dukati i bor ostade gô golcat bez sjajne odjeće svoje. Samo golo deblo stajalo je usred sobe.

Bor pomisli:

— Sad će me baciti na smetište! — I u srcu osjeti studen.

Ali siromasi se ne polakomiše za zlatom, nego otac reče:

— Hajde da iskitimo božićnje drvce!

— Idem da donesem ono malo što imamo jabuka, oraha i pogača!, dometne mati.

Tako i učine, i uskoro stajao je borić okićen suhim šljivama, orasima, lješnjacima i jabukama, a ispod njega bila pogača i luč gorjela u pšenici. Borić osjeti u srcu ljubav, osjeti sreću, što ima srce i što može ćutjeti takovu Božansku ljepotu, kao što je ljubav spram ovih čednih ljudi. I posta zahvalan vili što mu pokloni srce.

A tako veliko i dobro postade u njega srce, te se on u radosti sjeti i onih bezdušnih ljudi s kraja sela i onih zlih bogataša koji ga putem moljahu da svrati u njihovu kuću. Bude mu žao, što i njih nije usrećio, pa zamahnuvši lako granama strese polagano

sav nakit, koji se pretvori u suho zlato i izade onako gô kroz prozorčić. Pretrča potok i brijeg i pade pred noge vili.

— Vladarice moja! Dala si mi srce i naučila me da ljubim, oprosti mojoj molbi, ali daj da ponesem po jedno srce i onima drugima, koji mrze; učini, da i oni uzljube!

Vila pogleda borić i zadovoljno se nasmiješi. Lako mu mahne rukom i poljubivši ga pošalje i opet u svijet, a on odleprša brzo ćuteći u sebi novu rajsku ljepotu ljubavi, da je sije u svetoj noći svima ljudima...

*

Kad smo se poslije Božića opet prikradali boriku, prolazeći kraj bogataševe kuće, noge nam zapele o nešto. Pogledamo, a to — bor. Mi smo od našega stavili po komadić na svako drago mjesto, a ovi — — —

Suze nam navru na oči i mi pogledamo borik što se tako lijepo sjao navrh brdašca. Kao da smo ugledali među borovima vilu: zaturila glavu u dlanove i plače, a borovi se njišu i nadvijaju nad nju tako tužno i sažalno kao da u njih imade više srca za tuđu nevolju nego u mnogih ljudi...

ŠUMSKI KRALJ

Kako se to samo brzo svršilo. Otac je snažno udarao sjekirom po korijenu visokoga graba, odbacivao sjekiru, palio lulu, trljao ruke i opet se prihvaćao posla. Najedanput poče drvo da pucketa, najprvo promuklo, pa resko, a zatim se visoki, lijepi grab sruši u snijeg i raširi grane po zemlji kao lepezu na kojoj se sjali milijuni snježnih dragulja.

Uvijek sam volio odlaziti s ocem u šumu. Oni lijepi dvorovi satkani od krošnji, debala i grana uvijek su me ispunjali radošću. Pa ptice i vjeverice! Glasno sam kliktao uz njih, verao se uz strminu, trčao rado izvoru i ostajao tamo sve dok me ne bi otac pozvao da idemo kući.

Tako i ovaj put.

Drvo je već bilo natovareno, svezano i donekle okljaštreno. Snijeg pao s njega, a široka krošnja vukla se za kolima kao paunji rep. Bilo mi žao drveta.

Otac me posadi kraj sebe, pucne bičem i potegne uzde, pa potjera konje; konji povuku sav taj teret kao perce.

Krivudajući po proplancima stizali smo kući. Onoj našoj kućici što se bijeli u dolini na krstopuću. Vidim majku i sestru kako nas izgledaju kroz zamagljena stakla. Sestra vajka, što i ona nije išla s nama — otac je ne pušta — pa joj sigurno sad mati priča kako bi zaboravila na nas. Možda opet onu o šumskome kralju. Sjećate li se? Ja sam je čuo više puta.

*

Živio šumski kralj. Dvorovi njegovi bili od snijega i leda, i sve što bijaše u kraljevstvu njegovu bilo je studeno i hladno. Šta više, i srce njegovo, kažu, od leda je.

U dvorac njegov ulazilo se iz najdaljega guštila naše šume. Ljudi vele da su tamo vrata, lijepa i kao od dragulja izgrađena, ali tkogod bi posegao za ključanicom da ih otvori, smrzla bi mu se ruka i ostala na kvaki prilijepivši se o nju od zime.

Zato nije nitko čuvao ulaza u tajno kraljevstvo gdje je bilo sve bijelo i snijegom zasuto i gdje je kraljevao šumski kralj. Nekada — vele — bilo je u njegovu kraljevstvu kao i kod nas. Ali kralj bijaše opak. Nije nikoga volio u svijetu. Nije imao ni žene, ni roda od srca. Svi su ga se bojali i strepili pred njim. A on je vladao prkosno i svojeglavo.

Dolazili k njemu u pohode i kraljevi iz drugih zemalja, ali on bi se zatvorao u visoku kulu i ne bi ih ni pogledao. Bojao se gošćenja i rasipnosti.

Oni, kojima bijaše nanesena krivica, nijesu se mogli pritužiti kralju, jer do njega nitko nije mogao. Šumski kralj bio je opaki samotar.

Jednoga dana dogodi se neobičan događaj. Dva čovjeka stigoše iz dalekih strana i htjedoše da prenoće u gradu, ali ih nitko nije htio primiti na konačište. Htjeli su da se nahrane, ali im nitko ne dade ništa. Svi im se počnu izrugivati i govoriti im, da ondje bijeda i nevolja vlada, i da oni sami nemaju šta da jedu, pa nijesu vični primati strance; govorili im kako su potlačeni i bijedni, i kako sami ništa nemaju.

Stranci se začude, pa zapitaju, tko je vladalac u njih i gdje je. Oni ne odgovore ništa, samo su upirali prstom u visoke, sure zidine kraljeva dvorca, i bez riječi, pogureni, razišli se.

Stranci pođu u dvorac, ali ih dvorjani i ne prime, nego ih otjeraju porugom.

Noć se već davno spustila i okitila nebo zvijezdama, a dva tuđinca sklope ruke nad gradom i počnu se dizati sve više i više. I što su oni više odmicali u visinu, na grad poče padati sve gušća magla, mraz i inje poče obamitati sav kraj, a kad jutro svane, grad osvanu sav bijel u snijegu, sav leden i opasan snježnim zidom. Sve što živa bude u njemu presta živjeti, sve se zamrznu i ukoči.

Šumski pako kralj na svome prijestolju sa srcem ledenim sipao je oko sebe najveću studen.

Kraljevstvo se pretvori u šumske dvorove zime, jer nije bilo u njemu ljubavi i dobrote; ledom postade sve, jer nije bilo srca i smilovanja. Ostade i jedan zapis jasno i čvrsto urezan na ledena vrata ukletoga kraljevstva: »Samo tračak ljubavi bio bi dostatan da rastopi ledene okove mržnje i zlobe!«

*

Čini mi se, da sam zadrijemao u bundi kraj oca. On je izbacivao gust dim iz lule i snažno pucketao bičem. Kraj nas su ostala posljednja, bijela stabla snježne šume i ukazala se naša kućica, kojoj smo se hitro primicali.

Priča o šumskom kralju, koje sam se sjetio, uspavala me, i sad mi tako čudno strše gola stabla šumska iza nas, i tako me strah ovoga stabla na kojem sjedimo i vozimo ga kući. Možda su to bili nekoć ljudi, pa ne znajući, da imaju srce zato da ljube, Bog ih prometnuo u ledena stabla.

I u mojoj duši pokrenu se nešto čudno...

Kola su stala. Konji su rzali, strigli uškama i kopkali kopitom. Otac skoči da otvori kapiju, a sestra istrči pred nas i skoči do mene. U očima iskrila joj radost.

— Znaš šta mi je majka pripovijedala? Priču o šumskome kralju. Zar ne, svi ljudi nemaju ledeno srce?

Ja je pogledam i ogrlim. Poljubio sam je, a u mom srcu kao da je zasjao tračak i rastopio ledene okove zla. Kajao sam se, što sam je uvijek bilo čime vrijeđao.

Htio sam joj odgovoriti, ali mi zapela riječ...

Krsto Mihotić

MAČJI POSLI

Namiriso mačak stari
u gazde mu da se vari;
da se kuha, prži, peče,
pa maculji svojoj reče:
— Maco moja, mila drugo,
već ti nijesam jeo dugo;
i tebi je, vidim, jao!
ko i meni trbuh spao.
Slušaj zato! Nikog nema
u kuhinji gdje se sprema.

Svega tamo ima, Bože!,
pa i za nas nać' se može;
samo tiho! Žuri, idi
da nas tkogod još ne vidi!
Ko i macan željna mica,
veseloga prista lica.
Na poso se odmah dali,
skočili na stolac mali,
a sa stoca, istog trena,
gdje bi riba ispečena.

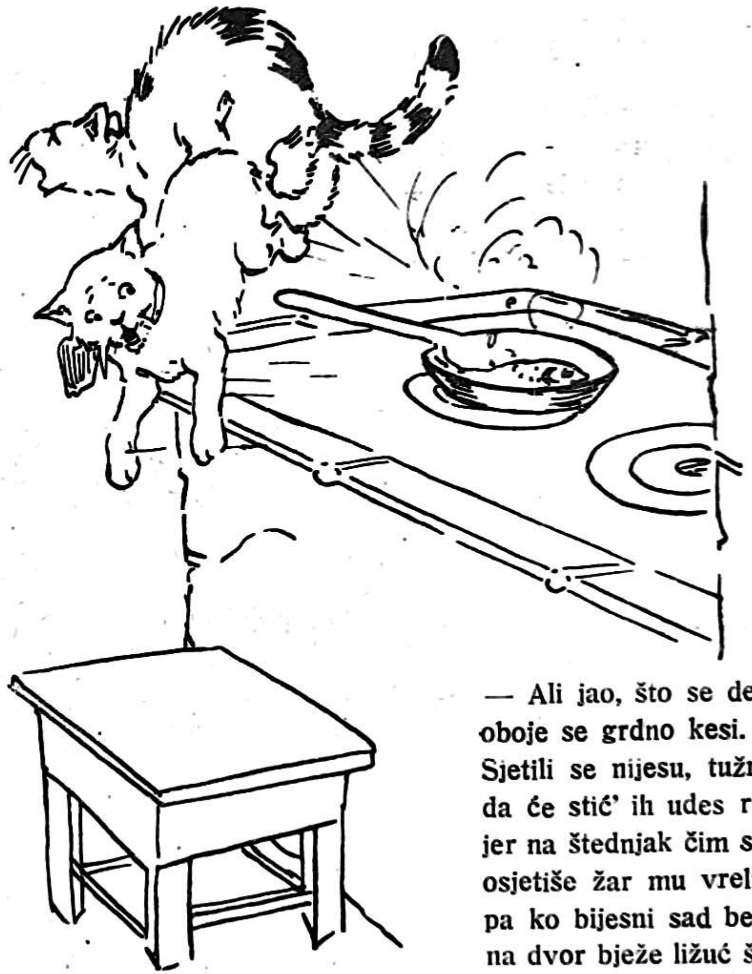

— Ali jao, što se desi!,
oboje se grdno kesi.
Sjetili se nijesu, tužni,
da će stić' ih udes ružni,
jer na štednjak čim su sjeli,
osjetiše žar mu vreli,
pa ko bijesni sad bez sape
na dvor bježe ližuć šape.

ŠUMSKE JELE I MALI KEPECI

Gle, kako se male jele
u šumici jutros bijele!
Kakav li je blagdan ovo,
pa obukle ruho novo!
— Sve su redom vite, mlade,
rijetko ljepših da imade...

Tu u brdu, punom zdravlja,
biće, bogme, danas slavlja.
Čim za brdom sine sunce
i obasja sve vrhunce,
— kepeci će mali stići,
ko iz zemlje svud će nići.

Svi će imat divnu bundu,
biće nalik medu Brundu.
Donijeti će svoje sâne
sačuvane još od lane.
Zbivaće se mnoge šale,
razne igre djece male.

S pjesme gora će zaorit,
svako srce sretnim stvorit.
Proće Radost krajem cijelim,
sve će povest jelam bijelim,
i zaigrat nježno, blago
okolo njih kolo drago.

— Zbog toga se jutros jele
u šumici tako bijele,
i stavile, vite, mlade,
na se ruho od parade,
čekajuć još Sunce sjajno
da obasja šumu bajno.

PRI ODLASKU LASTA

Skupile se laste
sve na našem krovu,
cvrkutaju živo
ko da nekog zovu.

Bože dragi, što je!?
Što im se to zbilo!?
Glasiće im slušat
upravo je milo.

Začuo ih vrabac:
»Znate — veli — što je?
To se, djeco, one
pred odlazak broje.«

»Spremite se, eto,
na daleke pute,
da ne vide zimu
ni ledove ljute.«

Radoznala djeca
slušaju ga, glede,
»Brza — misle — krila
baš lastama vrijede!«

»Da ih nam je imat,
i mi bismo s njima
put daleka juga
gdje banana ima!«

Mijat Pribanić

POD RAKITAMA

I

Markiću Belošu zadavala je mnogo brige ona velika, golema lipa na zaokretu ceste. Čuo je o njoj već mnogo kad su starci pričali i spominjali njezinu starost. Deblo iza koga su se sakrivala djeca u igri isparano je munjom, a brazde zarasle mladom korom. Ispod nje zja rupa, zapravo ponor u koji se gubi voda iz Mrežnice što protječe mimo. Često je pomišljao kako da se popne na njezine debele i duge grane. Debelo njezino stablo svakiput mu je pomrsilo osnove. Lako se njemu popeti na svako drvo, koje može rukama obuhvatiti, ali ovo lipino ne bi mogla obuhvatiti ni tri čovjeka. Neodoljiva čežnja vukla ga sve više i potsticala da svlada lipinu gordost. Napokon je uvidio da je taj posao za njega neizvediv, da neće nikada vidjeti što se krije u onim debelim rašljama, u gustoj stoljetnoj lipinoj krošnji. To je prvo drvo koje mu prkosi.

S druge strane ceste stisnula se kućica; nad nju se još pružaju lipine grane. U njoj živi ribar Ante sa ženom. Na dugim motkama ovješenim ispod strehe suši iskrpanu mrežu i druge ribarske sprave. Vrzeći se Markić tuda, nije mu sve to izmaklo oku. Promatrao je svojim lukavim očicama one koturiće od pluta na mreži i neke njemu nepoznate olovne cjevčice. Zašto sve to? Čemu to služi? Kako se time lovi riba? Sva ta pitanja iskrsla su najednom u Markićevoj glavi, a da nijedno nije našao rješenja.

Eto za njega opet muke i razmišljanja. Nije ni sanjao kako ribar Ante žučljivo brani svoje ribarske sprave ispred pogleda ovakovih derančića. Već ono obilaženje i zagledavanje oko lipe, vrzenje Markićevo ispod nje, promatrao je stari Ante neprijazno i nepovjerljivo.

— Šta radi ovaj deran tu pod lipom?, pitao je ljutito ženu. On je bio mučaljiv čovjek, nije sa ženom mnogo govorio, samo najpotrebnije. Žena ga sama nije nikad ništa pitala.

— Ne znam, djeca se igraju, prolaze tuda!, odgovori ona mirno.

On se bez riječi udalji i za čas bio je pred kućom. Žena je već pomislila kako će uhvatiti mališa i nategnuti mu uši. Čula je

rezak i odvratan mu glas i viku, a malo za tim muž joj se povratio u kuću.

Markić je podbrusio pete i nestao. U svom trku od straha i mržnje nije se ustavio do svoje kuće. Znao je on trčati kao zec; nije mu to prvi puta.

Bilo je to lanjskoga ljeta kad je bio kod svoga ujaka u gornjem selu. Njegova kuća je uz vodu, kraj ceste, a selo se pružilo čitavo na brežuljku, gdje je i crkva. Tu njegov ujak stanuje u lijepoj zidanoj kućici na raskršću. Lijep voćnjak pun jabuka i šljiva domamio je Markića često ujaku. Vraćao se iz gornjega sela nabreklim njedrima, punima jabuka. Staza izgažena vodi kroz vrtove; nju su utrle žene i djevojke dolazeći po vodu. Tu je bio vrt seoskoga trgovca Cazina. Upravo su dozrijevale rajčice i crvenile se kao divlji mak što ga je Markić dobro poznavao, jer ga je bila puna njihova njiva gdje je rasla pšenica. Bilo je u tom vrtu i paprike, one sitne dugoljaste. Markić toga još nikada nije vidio. Prišumao se kroz kukuruz i našao se u trgovčevu vrtu. Zagledao se u crvene rajčice i duguljastu zelenu papriku.

— Da vidim, kakove su ovo jabuke!, pomisli i u tren oka otkine najdeblju. Zagrize, namršti lice, ispljune zalogaj i baci rajčicu.

— Pi, kakove su to jabuke!, reče i već dohvati papriku.

— To bi moralo biti nešto slatkoga!, sune Markiću misao i u isti čas stvori mu se šiljak paprike u ustima.

— Ha, nesrećo, tu si ti!, uzvikne iza plota trgovac i skoči da pograbi Markića. Njegova njedra puna jabuka bila su trgovcu dosta da posumnja, kako je natrgao njegovih rajčica. Nastala je trka divlja i prestrašena. Kad je Markić ćuo glas trgovca, zapekla su ga usta kao da je samu žeravicu zagrizao. Strah u duši, vatra u ustima, jabuke u njedrima stvorili su od Markića očajno dijete i on zaista nije znao kako će izmaknuti odavle. Okrenuo je na njegovu sreću istim putem, kojim je i došao. Visoki kukuruz bio mu je dobar zaklon, a ugažena staza spasila ga šaka razbješnjeloga trgovca. Ali... staza se uspinje na brežuljak i zavija među njive. Čuje on sve u onom divljem strahu za sobom toptanje nogu, a ono je odjekivalo kroz kukuruze i pomisli: sad će biti kraj. Smeo se kao zec kad ga zateknu psi, stao se obazirati i buljiti od zaprepaštenja. Eto ga već na prvom obrovu. Tu mu se noga omaknu

i pade na trbuh. Jabuke u njedrima sukobiše se sa zemljom i udariše Markića u rebra sa svih strana. Međutim njegovu progonitelju bilo je dosta te jurnjave, pa se vrati stazom do svoga vrta.

Prošlo je dugo vremena od te trke. ali slast paprike nije nikako Markić zaboravio.

II.

Kupanje je spadalo među najmiliju zabavu Markića Beloša. Pred njegovom kućom legao je nasred široke Mrežnice otočić Krč na rubovima obrašten gustim grmovima rakita, koje su izbujale tankim crvenim mladicama. Obale Krča bile su strme, podrovane od vode što s proljeća i s jeseni nabuja. Na mjestima bile su položene, a Markić i njegovi drugovi puzali su na otočić obrašten bujnom travom i poljskim cvijećem, što je mamilo djecu da se uvale u nju i proleže u zabavi po čitave sate pletući od vrbova šiblja stolčiće i kotarice.

Pripeklo ljetno sunce, gorski potok se ugrijao, djeca se stala kupati.

— Ovamo, ovamo svi! Evo tu je najzgodnije mjesto!, viče Markić oduševljeno dozivajući svoje drugove. Da vidite, kako se ovdje vozi! Gola ilovača na strmoj obali Krča raspucala na suncu. Markić i njegovi drugovi potpuno goli i spremni za kupanje dohvatili šešire, napunili ih vodom i polili ilovaču. Mokra zemlja postala je klizava kao led.

— Dosta je sada! Biće dobro!, viče Markić i prvi se zaleti uz obalu. Dospije do polovine, noge mu omaknu, a on se oklizne na trbuh u vodu. Nasta vriska i klicanje dječaka. Oni se počeli redom zaletavati na mokru i klisku zemlju.

— Sada ću ja! Gledajte!, Markić se zaleti suhim obronkom, stigne navrh obale, pa se sjedeći spusti po namočenoj strmini. Otkliznuo se kao po staklu i odletio daleko u vodu. Za njim su navalili ostali dječaci. Oduševljeni tom igrom nijesu opažali ništa oko sebe. Bili su posve zauzeti igrom i praćikanjem u vodi.

Dugi niz grmova gustih rakita zaklonio ih od pogleda s protivne strane, preko vode, gdje je bio mlin. Mlinar Luka odavno je već imao na zubu tu pustopašu i nestašne štetočinje, ali ih nije mogao da uhvati u poslu. Znali su se oni vješto kriti i čuvati njegove srdžbe.

— Znate što, dječaci!, kriknu veselo Mika Relić, kao da mu je sinula velika misao. — Idemo svi gore, pa ćemo se najedanput zajedno otkliznuti. Ja ću prvi, a vi ostali raširite noge i prihvatite jedan drugoga rukama, pa kad zaviknem jedan — dva — tri, spustite se složno.

Urnebesnim krikom prihvaćen je Mikin prijedlog. Za tren oka bila je povorka sklopljena.

..... tri! pljus! Voda se zamuti i uzavri, veseljaci se stadoše koprcati jedan preko drugoga roneći i pušući u vodi, a iza rakita pojavi se nakostrušena glava mlinara Luke i dugačka pletena šiba.

Kao jato sitnih ribica, kad se poplaše, štrknuli su dječaci niz vodu, a Luka je ostao buljeći za njima ispruženom šibom.

— Ja ću vam već pokazati, kako se moja zemlja gazi i ruši! Znaćete vi, kako se Bog moli! Ma—garci vi jedni!

Markić je bio prvi na drugoj strani vode. Kad se okrenuo sav prestrašen i izmoren, vidio je kako mlinar nosi njihove košulje pod pazuhom i viče za njima. Eno ga već na brvi preko jaza kroz koji dere voda i pjeni se od brzine. Žuri se za njima da ih stigne. Da ih ne izgubi s vida, okrene glavom i u taj čas izgubi ravnotežu i zamalo da ne padne u vodu. Raširi ruke da se zadrži na brvi, a košulje mu padoše i otplivaše niz vodu.

— Drž' Mika!, viče Markić kao pomaman od veselja, što će opet imati svoje rublje. Već su prvi komadi njihove odjeće doplivali u blizinu obale. Čopor golića baci se u vodu i bez promišljanja počeše grabiti što je koji dohvatio. Našli su se opet na okupu za prvim busovima rakita. Ovako mokra odijela — a to su bile samo košulje i gaće — nijesu mogli raspoznati.

— Ovo je moja košulja!, viče jedan, poznam je po pucetu! Drugi viče: »Ovo su moje gaće, evo gle ove luknje na koljenu!«

Mlinar Luka grizao je bijesno kamiš lule i premetao ga s jedne strane usta na drugu, ali im nije mogao ništa.

III.

Stari ribar Ante pokrpao pomnjivo mrežu, izmijenio neke puknute kolutiće pluta novima i zadovoljno se oko nje prošetao uz plot po kome je bila rastegnuta.

Ranom zorom već je bio u svom čamcu. Dug i gibak kolac, kvrgast na donjem kraju bio mu u ruci. Zamišljen i mrk upre kolac

u obalu, otisne se čvrsto, a čamac tiho kliznu vodom. Uperio je uzvodu na drugu stranu. Eno ga već pod rakitama. Za kratko vrijeme otplovio daleko sve uz obalu gdje je voda dublja, gdje zakreće, i domala ga nestade s vidika iza okuke. Samo se čulo bućkanje kolca kojim je udarao u vodu da poplaši ribe i stjera ih na pravo mjesto. Znao je on dobro, gdje se zadržavaju pastrve i kako se kreću, gdje će ih zateći i opkoliti svojom mrežom.

Bio je osobit dan ribanju. Čamac je Antin plovio tiho, samo se katkada čulo grgoljenje vode od ribareva kolca kojim se upirao o dno vode. Za njim se razvijali mrežasti krugovi i nestajali u daljini.

Kad je iza pažljivoga pregledavanja svih zakutaka i rupa razapeo mrežu, nastalo je užurbano udaranje kolca, a čamac se okretao nemirno na sve strane. Stari Ante je upiljio poglede u dno i pratio nekim nemirom poplašene pastrve. Neke su već izmakle opasnosti; našle su slobodan prolaz mimo mrežu. Već je on sračunao: koliko će ih ući u mrežu, kome će ih sve odnijeti u grad za blagdane, koliko će novaca dobiti za njih i što će sve kupiti.

Nije se on nikada prevario u računu, jer nikada nije očekivao više nego što je nakon svoga izviđanja ustanovio. Još nekoliko udaraca duljinom kolca po površini vode i posao je bio gotov. Sad samo hitro za kraj mreže, povuci, stresi naglo u čamac, što se pomicao duž plivajućih plutovih koturića prema rakitama. Čamac se zabio svojim kljunom u guste šibe rakita i vodenu travu na obali. U zaklonu sakriven pogledima neželjenih očiju oslobađao je one divne ribice sa zlatnim i crvenim točkicama iz mreže i zadovoljno kašljucao. Bilo je tu pet, šest tustih pastrva, kakovih se ne nađe svagdje. Pripravljena drvena škrinjica, sva izvrtana, bila je puna. Ante je dobro zatvori, zaveže na konopac i spusti pod gusti grm rakite pričvrstivši je za debeli korijen.

Blagdani su blizu, on će u grad svojim starim mušterijama, da ih iznenadi i obraduje. Eto para za njegove potrebe. Nešto će i ženi kupiti, treba i njoj.

IV.

Na pjeskovitoj obali rijeke ispod mlina trčkaju dječaci. Jedna hrpica djece sjedi u pijesku, gradi kuće od blata i pijeska, a Markić Beloš zapovijeda i nadzire. Mika Relić ga s ostalima sluša.

— Evo ovako treba da stoji dimnjak na kući! Prozori su premaleni, rušite!, dere se Markić. Sluša se bez prigovaranja, njihov posao napreduje. Za kratko vrijeme već je čitava ulica izgrađena. Niz kućica redao se s jedne i s druge strane uličice. I drveće je raslo kraj kućica. Utaknute šibe vrbine bile su visoki jablani, guste grančice stolisnika bile su lipa; i tako redom.

Nestašnosti i živahnosti Markićevoj napokon to dosadi, gurne laktom Miku koji je čučao dovršujući dimnjak na svojoj kući. Mika pade na leđa, a kućice od blata pretvoriše se u kolače.

— Na slap, dečki! Idemo prijeko!, klikne Markić. Dva druga poslušaše ga i pođu za njim, ostali ostadoše i dalje u pijesku. Markiću se nekud žurilo, sve ga nešto neodoljivo vuklo, a ni sam nije znao što i kuda. Preskakivao hitro preko golemoga kamenja, od kojega je složen slap, a Mika i Joso za njim. Sve dalje odmicao je Markić sa svojim društvom dok najposlije stigoše na drugu stranu. Odjuriše uz obalu ispod rakita. Iznenada potrči Mika naprijed i sakrije se za gustu rakitu. Kad su ga pristigli, drugovi zavire za njim, a to Mika leži u čamcu. Oni skoče veselo k njemu, odvežu čamac, pa uz vodu. Svaki se držao za viseće grane gustih rakita i vukao svom silom. Čamac je odmicao zapinjući o grane i svaki čas se zario u isprepletene žile i granje. Čamac stade i ne ide dalje.

— Vuci Mika!

— Vučem!

— Odgurni malo, Josa!

— Guram!

Ne ide. Izmoreni stadoše. Markić zaviruje, okreće se, gleda u vodu pod rakite. Duboko. Uhvati rukom za jednu deblju granu, vuče, diže je, a ono nešto pljusnu pod vodom. U prvi mah se uplaši, pusti granu, pa opet vuče. Odjedanput mu se oko ruke oplete neki konopac. On povuče ruku iz vode, a konopac sve dulji. Markić vuče, a Mika dohvati i pomogne mu. Na površinu ispliva škrinjica sva izvrtana. Opet čuju pljusak, a škrinjica oživjela, pa se prevrće.

— Drži, drži, to su ribe! Evo pastrva!, sokoli ih Markić. Njegovi drugovi ućutaše, skameniše se od straha.

— To su Antine pastrve, Markiću, bježmo, uhvatiće nas!

— Pusti to! — jedva izusti Joso drhćući. — Joj — pustite me, ja idem iz čamca, privucite kraju!

Dok je Joso lelekao, Markić i Mika već su odvezali poklopac na ribarevoj škrinjici, a ruka je Markićeva hvatala sklisko tijelo ribe, koje je glatko izmicalo. On uhvati drugu, izmakne i ta.

— Ne tako, Marko, za glavu moraš, za škrge! upućuje ga Mika.

— Aha, evo je!, slavodobitno viče Markić. Vuče on, a riba se otima, baca i prevrće na sve strane i opet mu izmakne. On opet.

— Sad je imam!

Drži on čvrsto pastrvu nagnut iz čamca gotovo ležećke, pokušava je izvući, a Mika se obazire na sve strane.

Riba se očajno bori, družice njezine se uzbunile, preplašile, prevrću se, udaraju repovima. Voda se uznemirila, koluti se dižu iz vode i bježe u daljinu, na drugu stranu... Išupljikani sandučić staroga Ante otima se i bori da ne dođe na svijetlo. Preokrenu se, slobodne pastrve utekoše ispod Markićeve ruke; Markiću se omaknu noga, tijelu prevagnu, čamac se zaljulja.

Pljus! Mika se od svoga razgledavanja i obaziranja prenu, pogleda u Markića, a Markića nema u čamcu. Iz vode ispod čamca virio je srebrn rep Antine pastrve koju je Markić grčevito držao za škrge.

Smrtni strah ovlada Mikom, duša mu se uznemiri, skoči besvjesno iz čamca na obalu i potrča, Josa za njim, a kolobari vode pljusnuše još nekoliko puta pod rakitama te se izgubiše preko Mrežnice.

V.

Pred kućicom staroga ribara Ante sušila se mreža na plotu, a on je zamišljeno šetao uz plot gore dolje. Katkada se zagledao u staru lipinu krošnju preko puta njegove kuće. Onda bi oborio glavu k zemlji, a ispred očiju titrale mu same rupice kao na njegovoj škrinjici. Mimo rupica sklizale su pastrve caklеći se svojim srebrom i crvenilom.

Buljio je dugo, zamišljeno. Nije ih mogao pregorjeti...

Iz gornjega sela, s tornja brenčalo je zvono tužno i bolno. Duga povorka djece, za njima žene i ljudi, pomicala se laganim korakom i pratila Markića Beloša na vječni počinak.

Zlatko Špoljar

GUSAKOVA NAVALA

Aj što Branka
Nekud juri,
Aj što viče,
Što se žuri!

Ne pitaj je
Kuda smjera
Kad ju bijesan
Gusak tjera.

Htjede vidjet
Guske male,
Ali gusak
Ne zna šale,

Već za njome
Bijesan udri
Dok ga mala
Ne nadmudri.

Suncobran je
Razapela
I bjesnika
Tako smela,

Te se vraća
Sa bojišta
Ne obaviv
Ama ništa!

BOLESNA LUTKA

Ah, danas mi teška
Tuga Branku mori:
Bolna leži lutka —
Sva u vatri gori!

Od vrućine silne
Znoj joj curkom curi.
Velim: sva baš leži
U temperaturi.

Liječnika bome
Brzo treba zvati
Neka bolnoj bebi
Opet zdravlja vrati.

Doktor već je došo —
Sin susjedov Krešo;
Kraj visoke škole
Mnogoput je prešo.

Namrštio čelo
Zažmuriv na oko,
I toplomjer turi
Pod ruku duboko.

A onda će mudro
(Kao liječnik stari):
»Ovakova bolest —
To su teške stvari!

Tu doista treba
Znanja i vještine,
Dok i za tu bolest
Nađu medicine.

Eto opet ima
Trideset i devet;*)
Ne smije ni na čas
Ostaviti krevet.

Na glavu joj treba
Mrzli oblog stavit,
Brzo ćemo tada
Ozdravljenje slavit!«

*) Tj. 39° topline.

RAZVALJENI DVORI

Razvaljeni dvori stoje na vrhuncu
Hridi strme što se smjelo k nebu diže.
Prkosili dugo vjetru su i suncu
I oluji bijesnoj što ih noću stiže.

I kamen po kamen pado je sa zida
U ponor se rušeć uz gromor i huku;
Svodovlje se zamka počelo da kida —
Zakloništa dajuć šišmišu i ćuku.

Borovi i hrasti iz stijena što puče
Nad prozorska duplja nadvili su granje;
Sikćuć ljuta guja kroz zide se vuče,
I pauk je tamo satko svoje tkanje.

A borovi šume i pričaju priču
O vitezu nekom iz vremena davnog
Što je mrtav pao u bojnome kriču —
Ko odvjetak zadnji koljena si slavnog.

Josip Rukavina

KO JE TAKO SRETAN?

Ko je tako sretan
kao naša Nada?!...
U rukama čuva
krasni balon sada.

Glava mu je plava
i tu žuti cvijet,
upravo je stvoren
za igru i lijet.

Uzdiže se lako
kao galeb vit,
a visoko leti —
duga mu je nit!

Gledaju ga djeca,
čude se i ljudi,
od veselja Nadi
diršću mlade grudi.

I sunce se gore
u visini smije
i Nadu s balonom
zadovoljno grije.

Raste balon, raste,
slabe širi strane —
htjede prema suncu,
no prsne i pane!

U zraku se čuo
neobičan prasak;
zgurila se Nada,
sledila za časak...

— A onda se dala
u vrisak i plač,
kao da joj srcem
oštri prošo mač.

Plakala je potom
dugo naša Nada
za balonom onim.
I danas još strada!

KO PJESMA DRAGA

Ko pjesma draga
Proljeće kroči!
Cvjetić u travi
otvora oči,

glavicu diže,
sunašce gleda;
prošlo je doba
snijega i leda!

Nestala duga
nemila zima,
obličje drugo
priroda ima!

Novi se život
rađa u grudi — —
O, cvijeće naše,
srećno nam budi!

KROŽ DOLAC

Kroz dolac
naše gudure
potoci
mladi žubore.

Tu djeca
na sve mahove
na vodi
tražeć slapove,

i ribe,
žive vrtuljke,
kukčiće,
žabe, crvuljke.

U potok
često propanu.
A plačuć
kada oda'nu,

kući se
vratit nećkaju —
ukori
tu ih čekaju!

S PLAVULJOM U LUGU

Nije ni govedarom lako biti. I tu treba i muke i pameti. Osobito ako si usamljen, ako u blizini nema pripomoći, a pašnjak uzak, bez živice i trnjaka.

— Malen si! Neće od tebe još za sada biti ništa! Nijesi još za lug... Ići će tamo netko drugi od domara!... Pođi radije na pašinac, gdje vas bude više!... dovikivala za mnom zabrinuta majka.

A ja, kao u prkos, baš hoću, pa hoću!... Obvezao Plavulji, našoj dragoj kravici, konopac oko rogova, pa se počeo spuštati niz

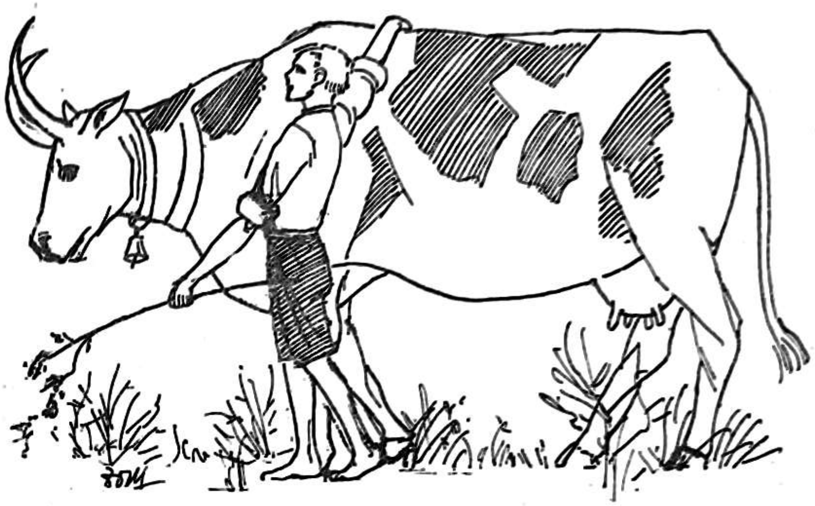

brdo u lugove. Paša je tamo ponajbolja a nadao sam se da ću kravu uščuvati da ne uđe u tuđe.

Jutro je bilo vedro. Obzorje modro i duboko, a rosa blještala uokolo kao roj zvjezdica. Iz lugova se povijao magleni dašak.

Idem ja, idem. Sav srećan. Lagan kao perce. Plavulja bijaše pokorna, kao da je znala da idemo u rosan lug. Žurila se i ona. Opametila se i ne mari za stramputicu.

Valjda je već došlo doba i za mene. Nijesam više malešan. Okuražio sam se, eto, i na taj posao. Biće Plavulja sita kao bubanj... A mlijeka, brate, kao u jeseni kiše!...

Navukao je toga jutra i nove gaće. Bijele, kitnjaste, ispisane na okrajcima. I one će prvi puta u lug. I Plavulja ih je zabezeknuto gledala. I ona se tomu, eto, začudila...

Kad smo došli srećno na prodolicu, sunce se već dobrano pridiglo. Blijeskom osulo čitav kraj. Mladi usjevi, napose ječam i pšenica, poredali se uzduž i željno predali njegovu zagrljaju. Tamo, dalje, sve do vode, zelenio se pašnjak. Trava sočna i mirišljiva.

U meni je sve nešto pjevalo. Iz svega grla javljam se ovako onako... Kao da je cio svijet bio moj i kao da je svaka travka samo mene morala slušati. A Plavulja prionula rosnoj travi kao dojenče vimenu. Pase i pase. Na dušak upravo. I ona sluša mirno moj dječački pijev i pokorno odmahuje ušima. Možda i nije sve

onako kako izvodim. Ali glavno je da se pjeva — biće kasnije i bolje — pouzdanije.

I kad sam se već do mile volje ispjevao, sjetio se ja da bi trebalo i kući. Sunce se već dobro popelo. Plavulji se ispunili kukovi. Sita je.

Palo meni na pamet da pastiri znadu vrijeme odmjeriti po sjeni. Što je sjena kraća — bliže je ručak. I majka mi je usput rekla: kad uzmognem prekoračiti svoju sjenu da mogu dotjerati Plavulju natrag... Pokušam ovako, onako — još ne ide!

Sjena dugačka... Sunce peče sve jače... Gladan sam... Dojadilo mi samome u lugu.

Da budem lakši u preskakivanju svoje hladovine, sjetim se i izujem opanke. No opet još nije dosta. Samo pedalj nedostaje — a bilo bi, inače, skoro doba za odlazak.

Pokušavam, mučim se. — Smeta mi konopac. Ostavim ga začas i sav se pustim u preskakivanje. Zaletim se svom snagom i dođem do cilja. I drugi put. I treći. Sjenu sam preskočio. — Moram kući — pjevajući...

Ali nema Plavulje! I ona je počela preskakivati brazde. Vuče se konopac za njom — a ona sve brže i brže. Dozivam, prijetim se, molim — no uzalud. Uteče Plavulja u šikarje. Sa suzama i plačem — onako bosonog — morao sam bježati za njom. Po trnju, po busenju, preko jaruga...

I najedanput se izgubila Plavulja. Nesta mi ispred očiju. Zovem, zovem. — Ništa. Ogledam se, osluškujem — ni žive duše. Uhvatio me strah. Jao, jao!

— Plavulja, o, Plavulja!!!... ponavljao sam i trčao uzduž i popreko.

Kad sam već bio u očaju, oglasi se napokon i moja draga kravica. Nekoliko puta čuo sam njezino mukanje i potrčao sav srećan k rijeci, gdje je Plavulja slasno pila vodu.

Iza slatke i obilne paše uhvatila je žeđ. Dobro joj došlo moje preskakivanje!...

STJEPKO

Stjepko Mamontov, siroče, slabo je napredovao u školi. Imali smo mnogo s njime neprilika i, ma da smo ga kao sirotana uvijek pazili i pomagali, nikad nije bilo prilike da ga, bilo u čemu, pohvalimo ili da se s njim zadovoljimo.

Taj mali Sibirac, nejak i slabašan, nije pokazivao nikakve darovitosti. Oca je izgubio prije nekoliko godina. Majka mu umrla dok je još bio u kolijevci. Od prvoga časa svojim životom, reći bi, nije nikoga radovao; niti mu se tko veselio. Maćeha mu nije bila zla. Kao nerotkinja voljela je svoju pastorčad, a najviše je brige posvetila upravo Stjepku i žalila u srcu da joj ne može uzrasti na diku i da se s njime ne može pred svijetom ponositi.

Braća se poženila. Sestre poudale. U kući se javila nova dječica. Stjepko među njima rastao kao siroče. Nitko ga, doduše, nije dirao ni vrijeđao, ali slabo se na njega i osvrtali. Pače, i maćeha mu se prošloga ljeta preudala. Ostade Stjepko među domarima sâm samcat. Nema ruke da ga pogladi, nema srca da ga ogrije.

Uza sve to stiže ga i nevolja. Razbolje mu uho. U glavi osjećao šum i nije dobro čuo. Nije bilo majke da njeguje nejaka bolesnika. Nije bilo nikoga da pazi dijete.

Kad su ga doveli u školu, našao sam se u neprilici.

Onako nagluh, slabo je u nauci napredovao. Nikad nije razabirao pitanja. Čitao je najslabije. Pisao najružnije. Neuredno — bez volje i smisla.

Učili ga drugovi. Mučili se s njime. Pokazivali. Dovikivali. Tjerali u red, opominjali ovako i onako. Sve badava: Stjepko kao Stjepko. Po našoj narodnoj: lovac šumom — baba drumom!...

Niti za čim mari — niti ga je briga.

Jedva jedvice nagovorim Stjepkova brata, kućegospodara, da odveze maloga u grad i da mu dade izliječiti uho, jer će, inače, svi imati s njime kasnije, kad odraste i obrkati, čudo i pokoru.

Odvezli Stjepka u bolnicu, a mi, u našoj maloj sibirskoj školi, od srca odahnuli. Kao da nam se svalio s duše teški neki teret. Prošla nedjelja jedna pa druga. Prođe i mjesec. Drugi. Treći...

Na Stjepka smo već skoro bili i zaboravili kad ujedanput eto ga i opet u školu. Otvorio vrata i zabezeknut stao na pragu. Gleda u nas i šuti. Kao da se čudi ili plaši!?... Stali mi također, pa uprli u njega oči.

— Stjepko naš, Stjepko!

— Dođi k nama!... Što ti je?... Valjda nas poznaješ... Valjda smo tvoji?!

A Stjepko još uvijek bojažljivo zastajkuje i ne zna što bi i kako bi?!...

— Imam nešto za vas, za školu... Smijem li, golubići, unijeti... Možda to nije...

No još nije pravo ni izgovorio, a već đaci njegovu torbu razvezali i ubrzo je položili na školski stô.

Nekoliko lijepih košarica, okvira, šešira iz slame, čak i par kita cvjetova izrezanih iz hartije prosulo se među nas iz torbe.

Nastade čuđenje. Svi se skamenili od iznenađenja.

— Stjepko, otkuda ti ovo?... Tko ti to dade?!...

— Ja sam to sve sam spleo u bolnici. Učila me neka dobra bolničarka svemu i svačemu... Ako želite, mogu vam takvih stvarčica isplesti puna kola.

Neko poštovanje za Stjepka javi se sa sviju strana. Svi ga radoznalo gledaju. Svi mu se primiču — otimaju se za njega — gurkaju se oko njega.

Nije to više onaj prljavi Stjepko. Čist je on. Pametno govori. Bira riječi. Sluh kao da mu se popravio.

Čudo nečekano. Postade Stjepko središte u našoj školi. Nikad nije sâm. Svi bježe za njim.

I mi nekoliko dana kasnije otvorili u našoj školi pravu radionicu. Nabavili lijepe ražene slame, finoga vrbova pruća, konca i tanke žice, pa počeli marljivo plesti i plesti.

Košarice, okviri, cvijeće, šeširi, sve to nicalo kao iz vode. Nema tu odmora, nema jela ni igre... Radi se i radi!...

Puna škola stvari. I svaka kuća mojih đaka već ima na zidu različna pletiva. Pročulo se za naše selo, pročulo se za našu školu.

A Stjepko uživa, obilazi, poučava i smišlja novo i novo... Sve mu nekako ide od ruke... I počeo je dobro čitati. I pismo mu je lijepo. Pametan je, dobar je — Vjerujte, skoro jedan od najboljih!...

— Eh, Stjepko, dragi naš Stjepko!

DUKAT

Te noći nije stric Jure skoro ni okom trenuo. Sinoć se okasno povratio, a dok je namirio stoku, poredio i prikrio ljetinu na gumnu, već se počeše na deblu podizati i pijetli, a praskozorje širiti ruke.

Nije stricu tako bilo jedanput u životu! Radin je kao crv: prvi rani — a posljednji liježe. Ali ovoga puta osim brojnih poslova i običajnih briga i brižica našega seljaka, težaka, mučila ga još i posebna nevolja. Nijesu mu sina Matana uzeli u školu. Onoga Matana koji mu raste na njedrima kao silna dika i ufanje. Njegova ljubljenoga sinčića ne htjedoše uzeti. Odbaciše ga kao zelenu krušku, kao mliječan kukuruz...

— Snašo Baro, sitan ti je još!... Maljušan!... Daleko škola... Nek ti još ponešto poraste. — Ima vremena. — Mlad je još!... Neka ga!, uzvikali se tamo pred školom na Jurinu nevjestu, ne dadoše joj, kako ona reče, ni da »obijeli zube«.

I došla strina Bara natrag. Dovela Matana i jauk u kuću. Ne da si Matan mira. Kuda ide — uplakan je. Što radi — snužden je. Ne mili mu se ni jesti. Zanemario je i svoje društvo. Ne pazi više s voljom ni goveda...

— Matane, sinko, nemoj tako. Ići će dogodine s tobom ćako. Ne boj se ti. Uzeće te svakako. Nije ćako stisnut kao maja. Sve će biti u redu. Pričekaj malo. Još samo godinu. I torbu ćeš dobiti. I nove opanke. I vunenu haljinu za zimu. I šubaru... Nemoj biti takav. — Ne može ići sve kao po loju!...

Tješio stric Jure svog Matana, a Matan sve gori: kuka i zaklinje sve jače.

— Kad ide ujakov Pera i kumov Markić i slabašni Stanko — zašto da ne idem i ja?!... Vršnjaci smo. Parovi... Kad se uhvatimo u koštac, svakoga povalim. Kad se utrkujemo, prvi sam na meti!, plače i jadikuje Matan.

— Nemoj, sinko, molim te! Sve ćeš stići!, tješi uzalud otac.

— Što ti znaš, ćako! Kako stići!?... Utekoše oni! Osta ja, na sramotu, iza njih... Smiju se oni. Potcikuju... Ne smijem pomoliti glavu iz kuće...

— Kad ćemo skupa u vojnike, zašto da nećemo zajedno i u školu?!... Pa kome kakova sreća — nek ide svojim putom!, plakao Matan.

Stric Jure kad ide, sve mu nešto zapinje. Stane, smišlja, češka se iza uha i ni makac s mjesta.

Ima Matan i pravo. Zna on. Malešan je, istina, ali među vršnjacima nema mu para. I okretan, i valjan za posao, smišljen, upravo za sve što hoćeš.

Vidio je to otac Jure već davno. Odmah, čim je Matan pošao još pred dvije godine za purama. Obiđe sva strništa, a purići na broju. Kad je zatim pošao da čuva guske, još bolji je bio. Kao žabac skakao u vodu i guskama ne dade ni s ove, ni s one strane u kvar. Lani je pazio svinje. Ljepota! I svinje site, i prigovora nema. Sve je znao srediti kao da je starac a ne mališan sedme godine. Kad je ovoga ljeta pošao za rogatim blagom, e, postade Matan gotovo prava momčina. Pjeva da sve ozvanja poljem. Ne smeta ga kiša. Ne umara žega. Uvijek je veseo, a o kvaru ni pomena bilo s koje strane...

Tako promišlja Jure i sve mu jače navire u srce tuga što mu odbaciše iz škole sina i što ga tako nepravedno osramotiše.

— Poći će sada Matan nizbrdice! Znam ja, eto, iskvariće se dijete, izgubiću ja svoju diku, a imati pred sobom nevolju i napast!, počeo se i plašiti stric, a čim je jače svanulo, ubrzo se opremio. Nikom nije ništa kazao. Ni s kim se nije savjetovao. Išao je sam samcat. Sav slomljen, zabrinut, neveseo.

... Još se gospodin učitelj nije pravo ni razbudio, a stric Jure već je stajao pred školskim vratima i smišljao što će i kako će reći da mu Matana prime u školu.

Ne mari više stric ni svinje, ni guske, ni stoku. Sve će to drugi čuvati i pripaziti. Samo da mu »mali« ide u školu i da s vršnjacima pođe u redu. Samo da mu Matan ne ostane iza njih, jer će ga inače to samo iskvariti... utući... unesrećiti!

Nasmijao se gospodin učitelj dobrom i uvaženom prijatelju Juri kad je čuo za njegovu nevolju i požalio na ljude koji strinu Baru nijesu htjeli saslušati. Da nekako zadovolji pametnoga oca Juru, počeo ga raspitkivati o svemu i svačemu, a najvećma ga pitao o Matanu, budućem svom đaku...

— Vi pitate, gospodine, hoće li što valjati i kođ vas, u školi?!... Ma, ne vodite brige!... Pazite što vam velim: to nije obično dijete, poznati seljančić i vragolan — to vam je, kažem, duše mi, pravi pravcati dukat...

— Malen kao dukat, ali vrijedan i stalan kao dukat!... Vi ćete, gospodine, vidjeti! Neće vam biti nažao!... Dukat, duše mi, dukat!...

I zbilja; imao je otac pravo! Već nakon par mjeseci opazio sam da imadem doista u prvom razredu jedan mali, ali zlaćani dukat.

To bijaše Matan, ponos i dika strica Jure.

Bogumil Toni

U BIJEGU ZA LEPIROM

Nasmijao se dan
vedar, sunčan i topao.

Pred našim je očima
sijalo mlado proljeće,
vidjeli smo mnogu pticu
kako iz luga dolijeće.

Vidjeli smo hitre pčele
što košnici dolaze,
i valove potočića
što žuboreć prolaze.

I dok je život bujao
po dugoj poljani širom,
mi smo s kapama bježali
za nekim modrim lepirom.

Pri tom je Đukica pao
— putem je šale zbijao —
ništa ga nije boljelo,
pa se sladano smijao.

DAN

Modre su moje oči,
život mi je drag,
prostirem poljem dugim
plavi, cvjetni sag.

Meki su moji cvijeci
ko krila u lepira,
moja boja nježno
ljudsku dušu dira.

Polje kao nebo
što ga svakog časa
vjetrić blagi njiše,
njiše i talasa..

Modre su moje oči
kao modri dan,
kad u noći snivam
modar mi je san. —

MAJKA

Kad oviješ svoje bijele ručice oko moga vrata i kad pritisneš svoju zlatnu kudravu glavicu na materinje grudi, nitko sretniji od tvoje majke.

Tvoj smiješak što ozvanja svim kutićima, glazba je što dira sve žice moga srca.

Tvoje slatko tepanje gukanje je grlica. Tvoj pogled modro je nebo sunčano.

Ti još snivaš dubok san, a zrake sunca kradu se kraj zavjesa na tvoju kolijevku.

Vani je već puno života. Čuju se glasići malih đaka što s knjigama žure u školu da ondje slušaju nauku iz ustiju svojih nastavnika.

Kad će doći taj sretni čas pa će i tebe spremati tvoja majka prvi puta na školski prag i ispratiti te onamo sa sto dobrih želja?!

DIJETE

U tvojim očima sja kraljevstvo zvjezdanih zraka. Na tvojim lišcima zora mladih proljetnih jutra.

Tvoja duša krila su okupana u žaru sunčanom.

Ti si ostavila tek kolijevku u kojoj su te ljuljale skrbne ruke tvoje matere.

Ti koracaš među ružama koje sipaju mirise na tvoju zlatnu kudravu kosu.

Neka ti dugo, dijete, mirišu ove ruže, i neka ti dugo duša hvata za kraljevstvom zvjezdanih zraka!

Jer tvoj život, koji će doći, kad budeš veće, neće biti bez oblaka.

I ako je život lijep, on donosi sa sobom brige, muke i napore.

Moraćeš se naoružati da svladaš sve prepreke koje će se pojaviti na stazama tvoje mladosti.

Blijedjeće mirisi ruža među kojima sada bezbrižno koračaš. Među ružama biće i trnja.

Ali se ne boj!

Snažna volja sve može, i ona je kadra da tvojoj duši sačuva barem dijelak zvjezdana neba na zemlji!

Josipa Radošević

TRI OBLAČKA

Tri oblačka vjetar goni
Kô tri barke bijele.
Gledaju ih tri zvjezdice —
Vozit bi se htjele...

Tri oblačka vjetar goni
Kô tri barke bijele.
gledaju ih tri ptičice —
Vozit bi se htjele...

Tri oblačka vjetar goni
Kô tri barke bijele
Gledaju ih tri sestrice —
Vozit bi se htjele...

Tri oblačka vjetar goni
Kô tri barke bijele.
I govori putnicama:
»Kuda bi vi htjele?!«

Oblaci su krte barke
Kao naše sanje.
Ostanite samo gdje ste —
Biće suza manje!

ZVONKO IDE PO RUČAK

Našu Doru nešto boli,
Pa nam neće doći.
Ništa zato, samo tko će
Po naš ručak poći?...

Sekica je premalena,
Dane je u školi...
Al na to će dobri Zvonko
Koga baka voli:

»Lako zato! Ja ću danas
Biti vaša Dora!
Samo dajte sve što treba,
Ručati se mora.

Dadoše mu, a on bježi
Kao da ga gone,
Jer je sunce navrh neba
I sva zvona zvone.

Veseo se s ručkom vraća
— Ravno za pô sata —
I ne vidi da je mačak
Lego baš pred vrata.

Iz daleka viče svima:
»Danas nema gljiva,
Ali zato dobili smo
Valjuške od šljiva!«...

Majčica mu rukom maše
Neka malo stane
Dok pred njega ne izađe
Jači bratac Dane.

A mačak se tiho šuma
I valjuške vadi...
Mora da su sočni bili
Kad si bradu gladi!

Što će sada prut i suze
Kad kolača nema,
A ni mačka koj na krovu
Zadovoljno drema?!...

MOJA KANARINKA

Lijepa moja kanarinka
Na svom gnijezdu sjedi
I ko sretna mlada majka
U svog druga gledi.

On ju kao dijete hrani,
Da ne mora dolje.
I kada mu perje čupa,
On je dobre volje.

To će perje grijat male
golušane ptiče,
A što tata repa nema
To se nje ne tiče!

VILINSKO KOLO

Nikad neću zaboraviti one lijepe i vesele berbe u vinogradu našega mljekara Janka Krajača koji ima tako milu kućicu na brijegu da bih mogao cijeli svoj život proživjeti pod njezinim krovom, oko kojega pjevaju ptičice i vjetrovi koje ja tako rado slušam.

Sve je na tom brijegu lijepo, pitomo i mirno. Krava »Dragica« tako voli svoju dobru gospodaricu, da joj na riječi: »Daj mi pusu« — razumno prisloni svoju žutu glavu do samog lica i ne da se od nje dok je ne pogladi.

Psi i mačke jedu iz jedne zdjele kao dobra braća, a kad opaze gospodaricu punom muzlicom ne trče za njom kao naš mačak »Capan«, već izdaleka tiho laju i mazno mijauču kao da bi htjeli kazati: »Mi smo dobri i pokorni pa nas nesmiješ zaboraviti«. I ona ih zaista ne zaboravlja, jer su im plavo-modre zdjelice pune slatkoga mlijeka od kojeg se bijele njihovi crni i sivi brkovi.

Imaju i jednoga pijetla koji šeće po kući kao kakav stražar, da javi gospodarici, ako tko u kuću dođe.

A pas «Lovko« ne pušta u kuću nikoga tko nije — cijel i čist. Ne trpi poderane kapute ni šuplje cipele, pa zato ne pušta u kuću prosjake ni putnike, a to je više puta dobro, jer među njima ima i zlih ljudi koji bi mogli učiniti gospodarima kakovo zlo.

Voda im je pod samim brijegom, a to je dosta teško osobito zimi kad po uskom puteljku što vodi do izvora, pane snijeg i led. Po vodu idu samo muškarci, jer su jači i sigurniji od žena koje bi se u tom poslu mogle ponesrećiti.

Za kućom je veliki vinograd. On se spušta prama jugu. U njemu je svake jeseni mnogo lijepoga i dobroga grožđa koje daje slatki mošt i dobro **žuto i crveno vino.** Majka mi priča, da sam već bio u berbi kod kuma Janka, ali ja se toga ne sjećam jer sam bio vrlo malen.

Ja se spominjem samo one berbe na koju su me poveli roditelji ove jeseni. O, kako sam se radovao kad sam se našao među samim grožđem.

Mislio sam da ću sve pojesti, a kad tamo pojeo sam tek nekoliko najljepših grozdova — i već sam bio sit.

»Oči su — ulice, a usta — sitne«, rekla je moja stara majka koja je već dan prije otišla u berbu zapravo na pomoć Jankovoj ženi Barici, koja svoje berače i goste obilato pogosti, da se dugo sjećaju kako im je bilo u berbi kod Janka Krajača.

Njihovi težaci ne gledaju toliko na plaću, koliko na hranu. Oni su uvijek prvi, jer kuma Barica ne žali truda ni troška samo da su joj radenici zadovoljni.

I ja sam bio dobar težak, jer sam nabrao dvije košare grožđa. Samu kraljevinu i muškat! Oko mene bilo je nekoliko mladih djevojaka i žena koje su svojim britvicama podrezivale teške grozdove i spuštale ih u brente i košare, što su ih odnosili mladi momci.

Nakon malog odmora htio sam da odrežem još koji grozd u nižim redovima, ali mi jedna žena dovikne: »Ostavi to! To je — direktor«.

Ja sam se jako uplašio, jer sam mislio, da sam zašao u vinograd gospodina direktora pa ću biti kriv.

»A što si se uplašio?« — upita me jedan momak.

»Bojim se gospodina direktora!«

»Zašto?« — začudio se momak.

»Jer sam odrezao ovaj grožd iz njegovog vinograda«.

»Bog s tobom« — nasmijala se ona djevojka, koja mi nije dala da režem ono grožđe. »To nije nikakav gospodin direktor, već tako se zove ovakovo grožđe«. — Svi su prasnuli u smijeh a i ja sam se smijao sam sebi i tom čudnom — direktoru.

Danas sam dakako pametniji, jer znadem i to da je »direktor« divlje grožđe, od kojega se dobiva ludo vino. Ono je već mnogim ljudima poremetilo pamet i sreću. ,a bježim od njega kao od otrova, a i moj otac ne će ni da ga pogleda — o mamici ni ne govorim jer ona pije samo slatke sokove od voća i od ljekovitih bobica sa gorskih grmova.

Nakon berbe skupili smo se svi u prostranoj gostinjskoj sobi, gdje nas je pozdravio dugačak stol, na kom je bilo svakog dara božjega: dobre kokošje juhe sa žutim i tananim rezancima, kakove umije da umijesi samo kuma Barica, razno pečenje i divna gibanica od sira, kakovu bi i sam kralj jeo da je pred njega iznesu.

Djeca su nabrala punu košaricu velikih oraha s tankom lupinom koja je pucala pod našim prstima kao jaje.

A kad smo ožednjeli zaredao među nama slatki mošt u »srabljivcu«, koji nije bio do kasne večeri prazan. Nitko ga nije otklonio. Svi smo slatko pijuckali njegov divni mošt, koji je bio sladak kao šećer.

Stariji ljudi pili su i po čašicu starog vina, da si ne pokvare želudac, a mi djeca pili smo mošt kao da je mlijeko. Nitko nas nije opominjao, nitko nas nije karao, jer za berbe ne smije biti nitko žalostan, gladan i žedan.

Jankova kćerka Janica i njezina dva mala brata Marko i Ivica bili su vrlo žedni, jer su neprestano jeli masne orahe i toplu gibanicu od sira. Jednako sam im i ja pomagao. Stariji su nas u

svom razgovoru i veselju posve zaboravili, pa smo jeli i pili kao mali pajceki.

U sobi je bilo toplo i prijatno, uskoro smo zadrijemali. I u snu smo se našli zajedno, ali ne u berbi, nego u našem lijepom Maksimiru koji nije daleko od Šestina i od njegovih vinograda.

U njem nije bilo ni žive duše, jer je bila noć — lijepa i jasna noć, kakove već jesu jesenske noći ako ih ne pokvari kiša. Sva stabla bila su posve zelena. Na zemlji nije bilo ni jednog žutog lista, a ni vjetra, koji bi bunio njihove krošnje. Najedanput se sve izmijenilo. Iz zemlje se podigle velike gljive muhomorke poput malenih pojastučenih stolčića, na kojima i pod kojima su sjedjeli mali starčići — patuljci, koji su nadzirali ostale patuljke u njihovu poslu. A šta su radili ti čudni patuljci? Jedan je udarao sjekirom o hrast, koji je bio stoputa veći od njega. Janica je nosila kotaricu oraha i dugačku gibanicu, koja je bila obla kao kruh, i zagledala se u starce. »Daj im oraha!« — rekao je plačljivo mali Ivica, a pritom se bojažljivo stisnuo uz stablo, jer je opazio mladu lisicu, koja je mirno sjedjela pred svojim skrovištem u šupljem hrastu.

»Ne boj se!« — hrabrila ga Janica, — »to nije prava lisica, možda je šumski pas«.

»Ali ima dugačak rep« — prostenje Ivica.

»Ti imaš dugi jezik, ne budali!«

Marko je bio hrabriji. On je podigao jedan prut i ovako oboružan pogledavao na lisicu, koja mu je okrenula leđa. Dva patuljka nosila su dugačku pilu a ja sam se čudio, kako je mogu da nose, kad je tako dugačka i teška a oni tako maleni, stari i slabi.

»Oni pile samo šuplja stabla« — tumačila mi Janica

»Zato je i izašla lisica pred kuću.

»E, lisice su pametne ,sve one znadu, pa se čuvaju.

Na punoj mjesečini zablistalo maksimirsko jezero kao komad vedroga neba a iz njegove pjenušave vode iskrslo divno vilinsko kolo. Šestoro malih vila uhvatilo se za nježne ručice i pjevaju onoj velikoj sedmoj vili jednu milu vilinsku pjesmicu, koja mi još i sada zuji u ušima, ali ni za živu glavu ne bih znao kazati šta su to pjevale, jer njihov govor nije kao naš.

»Jesu li to sestrice ili je to majčica i šest njezinih djevojčica?«

»Ja ne znam« — odvrati Janica, — »jer su sve mlade i lijepe«.

Gledamo ih i čudimo se, kako divno plešu i vode svoje vodene vilinske igre kakove mi ljudi neznamo.

Samo onaj stari patuljak u modrom kaputu ne mari za vilinsko kolo, već mirno gleda u jezero i peca ribu; on će ju pripraviti svojim vrijednim drugovima, koji se muče i odmaraju pod drvećem.

U taj čas oglasio se s obližnje crkvice sitni i srebrni glasić maloga zvona. Na taj glas zamukne veselo vilinsko kolo i skoči uz silan šum u pjenušave dubine uznemirenog jezera.

Jednako propadoše u zemlju sve crvene gljive muhomorke i svi patuljci a prestrašena lisica skoči u duplje šupljega hrasta što ga još nijesu potpilili patuljci.

Nestalo je i patuljka — ribara. Na travi je ostala tek njegova udičica, na koju se ulovio jedan mali miš.

»Da je riba, uzela bih je« — našali se Janica, — »ali miša borme neću!«

»To je za macu!« — oglasi se mali Ivica. A kad sam ja htio nešto da kažem netko me nježno poljubio i probudio.

»Jesi li se naspavao, sine?« — pitala me moja dobra majka, a ja se veselo nasmijem i odvratim — »baš mi je bilo lijepo u berbi i«

»I?« — upita majka.

»I u vilinskom kolu...«

»Vidi se, da si se s moštom nakitio« — primjeti otac i obuče mi kaputić, jer smo se morali požuriti kući. Cijelim putem redale su se pred mojim očima lijepe slike iz vinograda i iz Maksimira, gdje sam prviput vidio vilinsko kolo.

Nikola Pavić

CVRČAK

Rosa rosi,
Vjetar nosi
Miris trave.
Crno veče
Sada lijeće
Pokraj Drave.
Ko u gaju,
Poljem sjaju
Male zvijezde,
A vjetrići
Širom gore
Tiho jezde.

Tiho, tiše!
Tu biljiše
Mali slavulj,
Nebom leti
Mjesec svijetli
Kao dragulj.
Ja pod listom
Kapljom čistom
Slatko pojem,
I uživam
U tom pijevu
Krasnom svojem.

USPAVANKA

Aji, paji, moje dijete malo,
Biserje ti na očice palo,
U san nek ti dolijeću lepiri,
Postelja nek od cvijeća ti miri
Kao da si usred polja krasna.
Nek ti kroz san zapjevaju ptice,
I nasmiju tvoje malo lice.

A kada se probudiš oda sna
Nek te zraka razveseli jasna
Što će da ti na rukama zlati,
Neka tebe kroz cio dan prati
I nadalje, i sutra i vazda,
Makar zrake sve ti sunce razda.

KONJIĆU

Vozi me konjiću,
Vozi me orliću,
Ko da su izrasla krila ti dva,
Putem i stazicom,
Mekanom travicom,
Drugovi vidjeće, što konj mi zna,
Neka se drumovi

Ore ko gromovi,
Neka ti potkova
Iskricu izbije,
Neka se za nama
Oblačak izvije;
Nek ljudi pomisle:
Eto nam Ilije!

Ljudevit Krajačić

KROZ TELEFON

— Deda, deda!, kroz telefon
unuka me viče
bistra, vedra i nestašna
ko proljetno ptiče.

— Što bi Dušo?, ja uzvraćam
na kliktanja živa.
— Htjela bih te vidjet, deda!,
zlato se odziva.

— To ne možeš, no me čuješ
gdje ti slatko zborim!
— I ti, deda, valjda čuješ
da to ja govorim?!

— Kako ne bih Dušančice,
glas ti srebrom zveči!
— Slušaj, deda, ja bih nešto
tebi htjela reći!

— Daj govori, mazo moja,
daj govori samo!
— Dođi, deda slatki, doma
da se poigramo!

Jutros si mi još u zoru
uteko iz kuće,
pa sam tužna, nijesi svoje
poljubio luče!

— Morao sam, bit kod kuće
poslovi ne dadu!
— Ah ti posli, što mi oni
tebe, deda, kradu!

— No, no dijete, ne ljuti se,
uskoro ću doći,
pa ću onda da te grlim
i ljubim u oči!

— Hajde, žuri!, glas ko zvono
dršće izdaleka.
— Hajde, žuri, Dušica te,
slatki deda, čeka!

Još čas samo čujem kako
glas joj brz se toči:
— Mamo, mamo, naš će deda
za čas kući doći!

KAD JE PAO SNIJEG

Na dvorištu pokraj vrati
unučica vedra čeka,
pa me zove, pa me viče
čim me spazi izdaleka:

»Deda dragi, slatki deda,
evo snijega svuda, svuda!«,
pritom sitan dlan mi pruža
na kom snijega sja se gruda.

»Slatki, dragi mali deda,
dođi bliže svojoj maci!«
no već sama k meni trči
pa se na me snijegom baci.

A kad mrlja ko kolajna
na kaputu bljesne momu,
ona pliešte, ona skače,
i živo se smije tomu.

»Bacila sam, bacila sam
dragi deda, snijeg na tebe!
Čekaj, viče, čekaj, još ću
i ako me dlan već zebe!«

— O i ja ću!, viknem slatko,
sagnem se i gradim grude
na boj spreman ko i za bijeg
kad mi igre dosta bude.

No gle, moja divna mala
ko ptič smeten sad me gleda
i za rub kaputa hvata,
pa me moli: »Nemoj deda!«

ZEČIĆ

Radovan je sin lugara. Othranjen u šumi voli sve što diše zemljom i šumskom hladovinom. I mahovinu, i cvijeće, i travku, i ciklamu kad s proljeća zamiriše cijelom šumom, i ptičice po drveću, i vjeverice na granama i najposlije svaku životinjicu u šumi. Cijele dane obilazi s tatom po šumi i prigledava svakom gnjezdašcu i svakoj travčici dok otac vreba zvjerokradice i kradljivce drva.

Jednoga sumraka, Radovan pod mrak nije izlazio s ocem već je prisluškivao majčinu glasu koji je bio mekan kao svila i blag kao

povjetarac proljetni, lugar je po običaju obilazio šumom. U to vrijeme zvjerokradice najviše vole na svoj zanat misleći da im tama može prekriti trag u času nađe li ih lugar na djelu. Ide Radovanov otac šumom. Pušku je ovjesio o rame, no pridržaje je oprezno spreman da je svaki čas skine, nađe li se u potrebi ili opasnosti. Korak mu je lagan, nečujan. Svaku stazicu poznaje i svaki kamenčić na njoj. To je i potrebno da ga zvjerokradice ne primijete suviše rano. Ide i sve misli kako će jednoga dana njegov Radovan ponajprvo u osnovnu, a onda u srednju školu pa u šumarske nauke kako bi se sav posvetio šumi i šumskome poslu. Zna on, osjeća, njegov je Radovan pametan. Biće valjan đak a šume, koju je toliko u mladim danima prigrlio srcu, nikada neće zaboraviti ili odnemariti. Biće ona njegova sva sreća i sva njegova radost. Samo mu na časove postaje tjeskobna primisao da će kuća ostati prazna, gotovo pusta, bez dječjega veselja i klicanja onim časom čim Rade pođe u visoke škole. Ostaće njih dvoje, on i žena, ostaće sa svojim mislima koje će uvijek u njihovim međusobnim razgovorima navraćati samo Radovanu i njegovu životu u gradu. Ženi još lako. Ona će koji put da priskokne u grad i prigleda Radovanu, a on neće moći tako lako. Služba ga veže uz stalno vršenje dužnosti, pa se ne može nikuda.

Tako razmišljava lugar i krstari šumom i šumskim puteljcima. Oči su mu priviknute mraku što zalazi sve dublje i plete se između gustoga granja kao da se tke po njemu crna koprena. Mir, tek šuma miriše kao da diše teško i polagano spremajući se i sama snu. Diše kao da se iz nje hlapi danja toplina i dahom svojim ispunjava široke prsi lugara svježinom i lagodnošću.

Odjedanput se lugar trgne. Hitro skine pušku s ramena i čvrsto je prisloni uza se položivši kažiprst na otvoren oroz.

— Šta to znači? Opet zvjerokradica?, mune mu misao i on potrči naglo onoj strani otkuda je hitac odjeknuo. Prvome hicu slijedio je čas poslije drugi.

— Čekaj, nećeš dugo!, smrsio je i zamaknuo s puteljka u guštik da se bolje sakrije zvjerokradici i da presječenim putem što prije stigne mjestu otkuda je pucnjava dolazila. Samo čas i on se iz guštika stvori na malenoj šumskoj čistini. Kroz tamnomodro obzorje, presvučeno vunastim oblačcima, provirio je zelenkasti

srp mjesečev i učinio čistinu ponešto vidnom. Lugar obazre se oprezno na sve strane kao da prigledava prijeti li mu kakva opasnost. U tome i opazi kako neka povisoka sjena odugačkim koracima, nekim teretom i puškom o ramenu brza puteljkom i nastoji da se što prije sklone izvan šume.

— Stoj!, grmnu lugar kao da je čelik udario o pećinu. Sjena i ne okrenu se, već nastavi još brzim koracima. Gotovo bježi.

— Stoj!, ponovo viknu lugar, zastade, podigne pušku i odape u vis smjerom zvjerokradice. Odjeknu tiha šuma, proli se tutanj s jednoga njenoga kraja na drugi i onda utihnu kao da je negdje u tami zamro. Kad se ispred lugara razrijedio dim nikoga više na putu.

— Umakao si!, smrsi lugar. — Šteta!

Ponešto ljut uputi naprijed oprezno i zvjerajući očima na sve strane. Tako stiže i mjestu gdje je bio opazio zvjerokradicu. Pošao je da vidi nije li gdjegod odbacio pušku. Ništa. Htjede već da se vrati kad li se spotače o nešto kao u klupko savijena. Sagne se i opazi vreću što ju je bio zvjerokradica nosio na leđima i odbacio valjda iz pukoga straha, i da mu u bijegu ne smeta. Lugar podigne vreću i opipa je. Vješt i iskusan mahom razabra šta je u njoj.

— Dakle na tebe je pucao jadna! Pa još u vrijeme lovostaje, moj ubogi zekane! Ne bješeš mu suđen!, istisnuo je lugar kao da mu je mrtve životinje žao. Potom prebaci vreću preko ramena i uputi kući. Pokasno je stigao u svoj mirni dom usred šume. Mrak je opkolio kuću, i voćke što su stajale i ispred same lugarnice i unaokolo obgrađenoga dvorišta. Ušavši u dvorište, skine vreću i baci je u zapušteni, stari kokošinjac. Upravo je tih dana žena i posljednju kokoš iz toga prostora premjestila u nov kokošinjac što su ga nedavno izgradili.

— Tako moj zekane, tu se odmori od posljednjega svoga žalosnoga puta. Sjutra ćeš nam poslužiti valjano! Kad si već stradao, neka si na mome stolu a ne u zvjerokradice! Njega ću ja, ne boj se, već zaskočiti i onda osvetiti tvoju smrt!, nekim je zadovoljnim, šaljivim smiješkom govorio lugar zatvorajući kokošinjac. U sobi tama. Samo duboko disanje dvoje ljudi u čvrstu snu ispunjava njen mir. Lugar nije dugo mogao da usne. Ranije misli o Radovanu

i njegovu odlaženju u grad razapinjale mu dušu. Gotovo da zakrvari. Voli on Radovana, pa eto sve to samo otuda!

U tim teškim mislima, a da i sam nije znao protumačiti čemu one upravo te noći kao nikada do sada naviru u mozak, dočekao je uz prekidan, kratak san i jutro. Uto se Radojica u krevetu nekako brzo prebacio s leđa na bok, podlaktio se i zagledao u očevo lice. Jutarnje je sunce probilo prvim zrakama u sobu.

— Tato, jesi li kasno došao?, upitao je mekano.

— Kasno!, odgovorio je otac trpajući duhan u tamnu i nagorjelu lulu.

— Zar je bilo lova?

— Bilo je. Samo je lovac utekao a lovina ostala! Biće, mjesto njemu, danas nama! Otac se pri tome lagano osmjehnuo.

— Kakva lovina?, radoznalo je nastavio Radojica i pritrčao tati.

— Vidjećeš! I sam nijesam pravo vidio! U vreći je!

— Možda lisac?

— Ne, zekan! Otac je ustao naglo i odjenuvši se tek površno izišao s Radojicom u dvorište.

Iz staroga i napuštenoga kokošinjca otac je izvukao vreću da je razveže. Odjedared zastade u nakani.

— Oho!, ohokne i stisne vreću na otvoru.

— Što je?, radoznalo upita Radojica. Otac ne odgovorivši turi oprezno tešku i dlakavu ruku u vreću, čas po njoj promiješa prstima i onda je naglo izvuče. Prstima je čvrsto za dugačke uši držao mlada zekana. Uplašena životinja pružila se u uzduhu mirna, izbuljila debele i tamnosjajne velike oči prema svijetlu danjemu i onda tek počela da se pribire i trza; kao da joj ispod nogu pali žeravica.

— Mir, mir, zekane!, smijao se otac. — Dakle te nije pogodio!? A ti, nevješt smrti, od jednoga se hica toliko uplaši! Jamačno si pao u nesvjesticu! Ubogi mali zekane!, kao da je tepao podnoseći sinu gotovo pred oči zaplašenu životinju.

— Tato, krv mu se prosula po dlaci!

— Gdje?, upita lugar i pomnjivo razgleda zekana. — Ha tu, iza ušiju! Malo te samo krznuo sačmom, kao da te vrućim gvožđem

zagladio, opekao, a ti se kukavan mahom toliko zaprepastio! Eh, svakome je život drag, a smrt teška!

— Tato, nećemo ga utući!, molio je Radojica. Neko naročito nježno osjećanje rodilo se u njegovoj duši taj čas promatrajući u snažnoj očevoj ruci sitno i zaplašeno stvorenje kome je iz vlažnih očiju izbijala čežnja za životom.

— Pa šta ćemo s njim?

— Hranićemo ga u kokošinjcu dok poodraste, onda odlučićemo dalje!

— A tko će ga hraniti?

— Tato, ja! Svaki dan nažnjeću mu travice, donijeti vodice, napojiti ga njome i sigraću se s njim da mu ne dosadi!, posvema se raznježio Radojica. I njegove se tamne oči učiniše lugaru kao oči uhvaćena zekana; vlažne, nekud veće, pa kao da i u njima počiva zekanova želja za životom.

— Dobro! Neka bude!, reče lugar nakon kratke šutnje, i oprezno, gotovo nježno turi zekana u kokošinjac, zatvori vrata, zabravi ih.

Radojica je uistinu od tog dana marljivo žnjeo zekanu travicu, donosio mu vodice studene i sigrao se s njime. On ispred zapuštena kokošinjca, a zekan u kokošinjcu iza rešetki, kao u zatvoru. I što se ta dvojica mališana češće sastajala njihov je odnos postajao srdačniji, gotovo se razvio u pravo prijateljstvo. Radojica je zekanu tepao najljepše što je umio, smijao se od srca kad bi se zekan propinjao po žicama svoje obgrade i strigao uškama na sve strane, a velikim se očima zagledavao čas u sunčano svijetlo, čas u Radojicu, a čas u zelenu poljanu ispred njega i tamnu šumu koja se dizala iza poljane. Srce je Radojici drhtilo od veselja kad bi zekan provirio crnu i vlažnu njušku van rešetke i dugim brcima zaigrao. Radojici se uvijek u takvom času pričinjalo da bi mu zekan htio nešto došapnuti u uho. I on bi bio najvolio prisloniti ušku njušci zekanovoj da mu mahom ne padaju u pamet: i oštri zubi zekanovi što uvijek proviriju kad zairkne njuškom, i riječi očeve:

— Čuvaj se životinja! One su i u časovima kad mislimo da su najpitomije i najnježnije, opasne! Mrze čovjeka, pa činio im on koliko mu drago dobra! Mrze ga, jer im otimlje dragu slobodu!

A sloboda, iako je opasna, draga je! Čovjek i životinje zato i jesu davni neprijatelji!, mnogo puta je tako govorio otac kad je ubijao zvjerad i ubijenoj oprezno prilazio.

I ustuknuo je onda Radojica ispred zekana. I tako dan u dan.

No jednoga dana, kad se zekan posvema od svoje malene rane oporavio i oslobodio svakoga straha, Radojica ga nađe ne kako nevesela i mirna u kokošinjcu. Nije htio da mu se odazove na svakidašnje dozivanje; da bi njušku provirio kroz rešetke zatvora, da bi samo malo poskočio i obradovao se Radojici. Pridignut na stražnje noge, a oduprt prednjima o rešetke staroga kokošinjca zekan je repić, na vrhu bijel kao da je na njemu grudica netaljivoga snijega, pustio poput tužne zastavice i vlažnim, nemirnim očima gledao prema šumi što se tamna iza zelene poljane sjala u sunčanome ognjeno-rumenom jutarnjem svijetlu.

— Zekane, dobri moj zeko!, toplo je dozivao Radojica, dlanovima mu gladio prednje šapice, no zekan ni da bi trenuo; kao da su tu dragu životinjicu zaokupile teške misli.

— Tato, idi i vidi što je to mome zekanu! Tužan je i miran! Da nije obolio?, molio je.

Iskusni lugar, čim je pogledao zekana, mahom je pogodio čemu i zbog čega ta zekanova nujnost.

— Je li bolestan?, upitao je Radojica plaho ponovo.

— Bolestan!

— Što mu je?

— Dosadila mu kućica! Htio bi slobode! Šume, polja i sunca. Sve mu to miriše, opasno je, ali miriše i voli se! I eto vidiš, zato su čovjek i životinja vječni neprijatelji, jer čovjek i najpitomiju životinju zarobljuje, otimlje joj slobodu, a sloboda svakome je mila!, ponovio je otac mnogo puta izrečene misli.

— Tato, pa da ga pustimo?! Neka ide!, prihvati Radojica odjedanput odlučno.

— Ti hoćeš da ostaneš sam?

— Neka, pregorjeću, samo neka je njemu i dobro i lijepo!

— Pa dobro!

Ode otac u sobu po ključ od brave, otvori stari zapušteni kokošinjac, pograbi kao ono prvi puta zekana za uške, podigne ga i prinese Radojici pred oči.

— Pogledaj ga još jedanput! Sad, i onda ga više nećeš vidjeti! Dođe li kad pod pušku pa ga vidiš u mome torbaku, nećeš ga prepoznati. Zec kao zec! Svi jednaki! — Radojica je šutio. Uputiše u poljanu ispred kuće. Valovita, sva prekrivena travom kupala se u sunčanome sjaju kao i šuma mrka i gusta iza nje.

Usred poljane zastadoše i otac i sin. Obojica čučnu. Otac je svejednako držao zekana za uške koji se nijedanput nije trznuo. Onda pusti da se životinjica stražnjim nogama takne zemlje i, okrenuvši se Radojici, rekne, gotovo zapovjedi djetetu:

— Udari dlanom o dlan!

A Radojica sitnim dlanovima udari što je snažnije mogao. U taj čas otac ispruži prste kojima je držao zekana za uške, a zekan, ne snašavši se u prvi čas, sjede u travu, pogrbi se sav kao da nad sobom još uvijek osjeća ljudsku ruku, poklopi uške, zaigra plaho očima i gotovo se pritaji.

— Ludove!, viknu lugar. — Bježi dok je koža čitava! Radojice, ponovi!

I tek kad je Radojica ponovo udario dlan o dlan, zekan se trže, poskoči i kao da ga vjetar diže čas nad travu, čas u nju zagnjuruje, umače. Samo mu uške dugačke radosno igrale. A kad se nađe ispred šume, prope se kao da pozdravlja slobodu i sve opasnosti koje mu ona nosi, podiže sive uške kao dijete ruke na molitvu, strignu, i potom se izgubi u sjenovitom polumraku.

— Otišao je!, rekao je otac.

— Srećan ti put zekane!, uzdahnuo je Radojica i osjetio kako mu je u srcu teško i u duši pusto. Oči mu ispuniše suze.

A zapušteni kokošinjac svakoga je jutra gledao kako mu prilazi Radojica i zavirkuje u utrobu. Dolazi i sve misli, hoće li se zekan, sit opasne slobode, možda sam noću vratiti svome prijatelju.

Uzalud! Zekan se nije vratio.

DUŠA

Pored iskićena i osvijetljena bora pjesma je zamuknula. Darovi kraj betlehemskih jaslica razdijeljeni su, a žućkasto-crvenkasta se svijetla pogasiše. Bor u svome kutu odjedared obmotao se u sivkastu tamu.

— Hajde, Nano srce moje, legni!, opazila je majka prije negoli je izišla iz sobe plavokosoj djevojčici, koja je sjedila za stolom sva udubljena krupnim, kupinasto tamnim očima u odebelu, lijepo uvezenu knjigu.

— Odmah, majčice, samo neka vidim što piše u knjizi koju mi sveti Božić darova!, uzvratila je ljepuškasta djevojčica gotovo i ne skidajući pogleda s knjige. Majka je čas čekala, pa vidjevši da dijete nikako ne mijenja svoje odluke, izišla iz sobe.

— Nano, nemoj suviše dugo! Ima još dana! Laku noć!

— Laku noć, majčice!

Iza matere zatvoriše se vrata i Nana ostade odjedanput sama u sobi. Svuda po kutovima razvukla se jednako sivkasta tama. Na zidu ispred nje jednomjerno otkucava ura hipove, a na stol sred sobe, dijete i knjigu pada ispod svilenoga zelenkastoga štitnika mliječno električno svijetlo. Golema, tamna sjena djevojčice protegla, zapravo, prelomila se iza nje od česti po podu, od česti po zidu.

»...I dječak je bio nesretan, beskrajno nesretan... Rekoše mu, da je izgubio dušu... I tu izgubljenu dušu on je neprestano i neumorno tražio... Svuda: po poljanama, u brdinama, po šumama, proplancima, među ljudima... Noge je gole i neobuvene izranio o oštro kamenje... odijelo, i onako trošno, izderao o trnje i šikaru... uzalud... duše nije našao!«, čitala je Nana gotovo sustegla daha.

»— Gdje je moja duša?! Tko mi je odnio dušu?!, najposlije je jednoga dana, nakon dugoga i uzaludnoga traženja, očajno viknuo dječak našavši se na raskršću cesta.

— Što tražiš, dijete?, čuo je glas. Ogledao se, a to starac neki sijed i gotovo sav uronuo sjedi u grabi do ceste i kao da se dječakovim krikom prenuo oda sna.

— Dušu svoju, starče! Dušu sam izgubio! Reci, znaš li mudri čovječe, jer starost je mudrost, tko mi je oteo dušu? Gdje se ona izgubila!, kroz plač pitao je i molio dječak.

— Otac ju je tvoj prodao đavlu grijesima!, odgovori starac. Mekoća je neka neobična titrala u glasu njegovu.

— A gdje mi je otac?

— Umro je!

— Dakle je duša moja propala?

— Polagano, dijete, polagono! Pred smrt otac je tvoj svoje nečovječno djelo okajao. Obratio se Gospodu skrušenom molitvom i Gospod ga je uslišao! Naredio je meni da izbavim dušu tvoju kandža đavoljih... Učinih po zapovjedi!

— Gdje je dakle moja duša. Reci, dobri, dobri starče! Vrati mi je da ne živim bez nje među ljudima! Neka i ja okusim ljubav i radost! Sreću!, naglo je govorio dječak.

— Nije u mojoj vlasti! Gospod uzeo, On i vraća! Traži, naći ćeš! Ne sustaj! Gospod je tako odredio!

— Tražio sam i tražim, pa uzalud!

— Traži i dalje! Naći ćeš!

— Tko si onda ti, te sve to znaš i mogu li riječima tvojim povjerovati?, prigušeno je viknuo dječak.

— Anđeo Gospodnji od istine je!, odgovorio je starac i nestao Ostao je dječak i opet sam na raskršću!

— Duša, moja izgubljena duša! Pomozite mi je naći, pomozite!, vapio je dječak pružajući poput slijepca ruke u mrak, u prazninu...«

Nana nije mogla dalje. Zagrcaše je suze.

— Ubogi dječak! Kako je to samo užasno: ostati bez duše! Oh, da mu mogu kako pomoći, pomogla bih mu od srca! Očajan je, ubog, izmučen!, šaptala je dršćućih usnica preda se. Pri tome se pažljivo zagledala u sliku, što je bila donesena uz tužnu priču.

Pusto polje, raskršće, uz ceste niska šikara, dječak bosonog, izderana odijela koraknuo je naprijed, ispružio mršave ruke i vapi, plače za izgubljenom dušom. Nana mu pače čuje glas, prisluškuje vapaju i sve joj se srce steže i steže. Hvata je čudna omaglica, na oči joj dolazi mrak i odjedanput ispred nje nestaje: sobe, ure na zidu, goleme i prekinute sjene iza nje; stola, knjige i svijetla.

Oprezno ona silazi niz stepenice. Nit je tko vidi, nit tko čuje! Na ulici noć mirna i duboka. Snijeg u gustim pahuljicama igra usnulim uzduhom i zasjenjuje, lomi ulična svijetla, što i onako slabo prodiru u noć kroz nahukana stakla.

Ide Nana, ide a ususret joj odjedanput dolazi dječak. Bosonog, otrcan. Zastaje ispred nje.

— Nano, kuda?, pita je.

— Poznaješ me?, iznenadi se ona.

— Poznajem!

— Otkuda?

— Iz knjige! Čas prije plakala si zbog moje sudbine.

— A, ti si dakle ubogi dječak bez duše?!

— Ja sam!

— Pa kud si uputio?

— Tražim dušu!

— Pa sam?

— Tko će sa mnom! Ona samo treba meni; drugima je ona nepotrebna. Imadu svoju!

— A je li težak život bez duše?

— Težak i gorak! Živiš kao kamen! Bez osmijeha, bez topline, bez radosti! Ljudima si strašan i ne vole te. Izbjegavaju ispred tebe kao ispred ljute zvijeri! Sunce njima sjaji toplo, za čovjeka bez duše ono i ne postoji! Mjesec i zvijezde alem su drugima, čovjek bez duše kao da ih ne vidi! I cvijeće, i drveće, sve, sve... kao da za njega ne postoji! Ne poznaje radosti, ne zna veselja, ljubav mu je nepoznata... I zato tražim i vapim dušu svoju!

— Hoćeš li da ti pomognem? Biće u dvoje laglje.

I ne čekajući odgovora, uhvati Nana dječaka za ruku i podoše uporedo. Koračali su bez riječi vijugavim ulicama grada, od časa do časa stresali sa sebe vlažne naslage snijega i gubili se sve dublje u predgrađe. Najposlije se nađoše posve van grada. Širokim poljem u tamnoj noći bjelasao se snijeg. Iza polja opet šuma prekrivena snijegom. Tišinom jeknu zvono. Izdaleka dolazi im zvek kao ususret.

— Zvoni na ponoćku!, opazi Nana.

— Biće!, dodaje dječak.

— Kao da je iz šume! Hajdemo da slijedimo njegovu glasu!

Kad stigoše posve rubu šume, a to se šuma sja čitava kao u jednom zlatu. Usred šume iskićeno i osvijetljeno drvo, a vrh bora anđeo Gospodnji raskrilio sedefaste ruke. Oko iskićena bora prikuplja se sva šumska zvjerad. Navire sa sviju strana pitoma i blaga. Vuk i zec, lisica i kokoška kao dvije najbolje sestrice. I najljući neprijatelji taj čas su prijatelji.

— Gle, čini se, onaj anđeo starac je s raskršća!, šapnuo je dječak bez duše.

— Poznaješ li ga?

— Po blagome pogledu znam ga! Tako me je gledao i starac.

— Hajdemo bliže.

— Gle, dječaka koji je izgubio dušu!, prošao je šumom šapat; kao da se uspavali uzduh pomakao, prenuo.

A dječak bez duše i Nana pristupiše božićnome drvu, baciše se u snijeg oboje na koljena i uprliješe poglede pune vjere i pouzdanja dobrome anđelu vrh bora.

— Anđele Gospodnji! anđele Božji, uslišaj mi molbe srca čistoga! Vrati ubogome mom saputniku dušu! Zamoli Gospoda da mu je vrati! Težak i gorak mu je život bez nje na zemlji i među ljudima!, glasno i toplo molila je Nana uzdigavši djetinje ruke kao dva kaleža vrhu iskićena bora. Snijeg je stao, a na tamnome obzorju visoko, visoko nad šumom zatitra između raskinuta oblaka zvijezda sjajna, presjajna; kao zvijezda betlehemska...

— Dobri anđele, smiluj mi se! Ti si onaj starac s raskršća, poznajem te po dobrim očima! Pomozi!, odjedanput kao nekim čudom i dječak je stao jednako usrdno moliti.

— Neka bude! Gospod je uslišao molbu vašu!, prozbori anđeo, skupi ruke kao na blagoslov, okrene providne dlanove prema dolje, a iz njih kao svijetla, fina koprena, kao sjajni oblačak otkine se duša dječakova i po sjajnoj zraci spusti se prema dječaku i izgubi u njemu.

— Gospode, osjećam je, osjećam je! Hvala Ti!, kriknuo je dječak i sav se gotovo preobrazio. Gleda Nana u njega, gleda i sve ne vjeruje. Nije to više onaj otrcani, izmoreni dječak, već joj se sve čini: djetešce je to betlehemsko, djetešce...

— Isuse!, vrisnula je gotova da ispred dječaka padne na koljena. No ujedared svega nestade. I polje, i šuma, i osvijetljen bor

i zvjerad, pa anđeo vrh bora i najposlije dječak — sve kao da se potopilo u mrak. Knjiga je opet ispred nje; ura na zidu i dalje jednomjerno otkucava hipove; iza Nane lomi se golema sjena i mliječno svijetlo kao i ranije pada na stol ispod zelenoga svilenog štitnika.

— Ubogi dječak!, smrsila je, pa čas kao kroz polusan prisluhnula kucajima srca. Najposlije zatvorila je knjigu i ugasila svijetlo. Netko je u tome času stao ispred vratiju.

— Nano, spavaš li?, čula je svilen glas.

— Ne, majčice! Svejednako mislim na dječaka koji je izgubio dušu!

— Kakvoga dječaka?

— Onoga iz knjige što mi je večeras darova dobri sveti Božić!

— No, no, dobro! Spavaj! Laku noć!

I vrata se polagano zatvoriše. Nastao je pun mir samo se naglo disanje plavokose djevojčice miješalo s jednomjernim otkucajima ure na zidu. Vani je svejednako padao snijeg, gusti božićni snijeg...

SKUPOCJENI DAR

(prastara priča)

Visoki židovski svećenici i dostojanstvenici jednoga dana pozvaše narod izraelski da darovima pomogne podići veličanstven, u zlatu, mramoru i dragocjenom kamenju sagrađen hram u čast svevišnjega Jehove (Boga). I narod je nabožni: i bogataš i građanin, i vojnik i trgovac, i muško i žensko, pohrlio u Jerusolim da pridonese svoj dio u čast Boga svevišnjega.

Usred trga jerusolimskoga postaviše visoki svećenici golemu škrinju s napisom: »I najmanji dar što ga čisto srce daje, Gospodu je ugodan!«

A narod je prilazio škrinji i ubacivao u nju svoje bogate darove. Zlato, srebro, dragocjeno kamenje. I golema se škrinja vrhom napuni.

I visoki svećenici dozvaše snažne i mišičaste robove da ponesu škrinju. Uprieše se robovi, obuhvatiše škrinju, no ne mogoše je ni maknuti. Uzalud ih svećenici dadoše šibati, uzalud dozvaše i nove robove, škrinju ni vojska robova ne bi mogla maknuti s mjesta.

— Biće to znak Božji!, najposlije reče najstariji između svećenika i dostojanstvenika. — Biće u škrinji svakojako jedan dar na koga nas Gospod hoće da spomene!

I svećenici dadoše robovima da rukama iznose dragocjene darove iz škrinje i da ih odnose u sigurne riznice. I kad škrinju golemu do polovice ispražniše i pokušaše ponovo da je dignu, ona ostade kao i ranije teška i preteška, nepomična.

Najposlije izvadiše iz nje sve dragocjene darove i visokim se svećenicima ona učini posve prazna.

— Prevarismo se!, rekne jedan između njih, no kad robovi htjedoše da dignu i ponesu s trga praznu škrinju, ona im se i opet učini jednako teška i nepomična.

Zgledaše se međusobno visok svećenici i dostojanstvenici i bi im tjeskobno u duši.

— Gospod je učinio čudo! Pogledajmo pomnjivije škrinju!, snađe se opet najstariji između njih. I sagnuše se mudre i posvećene glave visokodostojanstvenika židovskih i mutnim ali plamenim očima zagledaše se u tajanstvenu prazninu nepomične škrinje. I gledahu dugo i dugo gotovo nijemi i stegnuta daha.

— Evo ga! Još jedan zaostao dar!, poviče najposlije jedan između njih i naglo posegnu rukom za ovim neznatnim predmetom što je gotovo nevidljiv ležao u kutu škrinje. No ruka mu se ujedanput kao ukoči, pa se nije mogao ni dotaći zaboravljena dara, a kamoli ga primiti i podići.

Pođoše visoki svećenici i dostojanstvenici po zlatni sveti pladanj i čistim, posvećenim tamjanom okađenim plaštem podigoše onaj neznatan dar i postaviše na pladanj.

I kad po njemu pade danje svijetlo vidješe da je to jednostavni komad malovrijedna židovskoga novca, neznatni, — kodrant.*)

---

*) Kodrant = jedva vrijedan nekoliko para.

— Sitan je i neznatan, ali je Gospodu najmiliji!, rekoše visoki svećenici i dostojanstvenici.

— Biće jedini što je dan čista srca, blage duše i dobre volje!, protumači najstariji između njih.

I svi padoše ničice i pokloniše se ispred čiste i velike ljubavi koja je možda najsiromašnija, ali najodanije Gospodu prinesla svoj dar.

Zora Ruklić

OSAMLJENI KRALJEVIĆ

U velikome kraljevskom dvoru završile su božićne svečanosti i zatvorilo se mnoštvo sjajnih dvorana. Nastali su opet obični dani. Jedan bijaše nalik drugome, ali u odaji mladoga kraljevića bilo je još uvijek neobično, posve kao u prekrasne božićne dane. Tamnokosi dječak nije se mogao rastati sa svojim mirišljivim blistavim drvcem. Kad se sumrak stao uvlačiti kroz velika stakla njegovih prozora, on je palio svjećice i klicao:

— Još uvijek je Božić ovdje, još uvijek!

Glatkom površinom ulaštenoga poda nanizali se skupocjeni darovi: sitni, veliki, pa sve veći, svi lijepi i sve ljepši i ljepši. Mladi kraljević dizao je te čudesno izgrađene stvari, divio im se i opet ih stavljao na pređašnje mjesto. Trnuo je svjećice za svjećicom i šaputao:

— Što će mi ta radost kad je nemam ni s kim podijeliti!

Jedne večeri ušla je u kraljevićevu odaju kraljica i našla je pod mirišljivim granama božićnoga drvca usnuloga kraljevića. Na užarenome licu blještile mu suze.

— Šta je mome sinu?, mislila je zabrinuta i da ga ne probudi izišla je nečujno iz odaje.

Idućeg dana osvanuo je kraljevski perivoj sav u inju. Mladi kraljević se zagledao u visoke omorike, koje su danas bile ljepše i od kraljevićevoga božićnoga drvca. Zadivljen prolazio je širokim alejama ali nije bio veseo. Privijao se uz vitke bijele breze i šaputao:

— Ah, čemu tolika ljepota kad je nemam ni s kim da podijelim!

Kad je kraljica uveče ponovo ušla u odaju svoga sina, on je spavao ispod mirišljivih borovih grana, a suze mu caklile na užarenu licu.

Zabrinuta sagnula se nad sina:

— Jedinče moj!, šapnula je.

Dva tamna dječja oka polako se rastvorila.

—Suze vidim na tvom licu, sinko!

Dječak se tužno osmjehnuo.

— Zar se ne raduješ tolikim divnim stvarima oko sebe!?

— Majko, čemu da se radujem, kad tu radost i ljepotu nemam ni s kim da dijelim.

Kraljica se duboko zamisli.

— Majko, zar kraljevsko dijete mora biti osamljeno?

Majka nije odgovarala. Zagledala se kroz velike prozore. Na lijepom i nježnom njenom licu ukaže se smiješak — i ona se okrenu sinu riječima:

— Prije nego li sunčane zrake padnu na ovo inje, kraljevsko dijete neće biti više osamljeno.

Iste večeri pozvala je kraljica svoju vjernu staru dvorkinju.

— Zar je istina, reci, da tvoj unuk tako teško odlazi iz našega kraja?, upita je.

Starici se napuniše oči suzama.

— Da, Veličanstvo, odgovori ona dršćući, on je sada posve sam i mora u zavod da nastavi škole.

Kraljica će tiho:

— Dakle tvoj je unuk osamljen kao i moj sin! Što misliš, kako bi bilo da njih dvojica postanu prijatelji? Neka zajedno rastu!

Stara dvorkinja duboko se sagne nad pruženom joj rukom i plačući prošapće:

— O Veličanstvo!

— Sin čestitog vrtlara i unuk vjerne mi dvorkinje vrijedan je da postane prijatelj kraljevskom sinu. Dovedi ga ovamo!

I prije negoli su pale sunčane zrake po inju srebrnastih omorika i vitkih breza kraljev sin nije bio više sam. Širokim alejama, rukom o ruku prolazila su dva dječaka nasmijanih lica i sjajnih očiju. Mladi kraljević bio je neizmjerno sretan, jer je svu tu ljepotu i svu svoju radost mogao da dijeli s dragim svojim novim drugom.

LUTKICA SA SRCEM

Kad je bio potpuno uređen izlog velike trgovine igračaka, skinuli su zastor s golema stakla. Gospodar toga bogatstva stao

je pred izlog i zadovoljno razgledao velik prostor pun raznovrsnih stvari.

Nije li upravo tako, kao da je neki čarobnjak štapićem zaustavio ovdje šareni i bučni život?! Trkač je stao u svome zaletu, ptica raširila krila da poleti, auto je upravo okrenuo, vrtuljak svršio svoju igru, plesačica podigla ručice — sve je stalo nasmijano, začuđeno. Stotinu onih malih očiju pitalo je: Kako smo mi došli zajedno, a nikada se prije toga nijesmo vidjeli!

Jedni se drugima prijazno smješkali, uljudno se pozdravljali.

Gospodarev pogled se zaustavio na jednoj lutkici: »Ah, kakovo lice! U nje nema zbilja nikakva života! Ona ne pristaje nikako među ovaj svijet. Posve je neugledna, moram reći prodavačici da je izvadi«.

Gospodar se vratio u svoju lijepu trgovinu, ali je zaboravio na neuglednu lutku.

Mnogo svijeta prolazilo je ispred čarobnoga izloga. Svačije usne se smješkale. O koliko ljupkosti! Neuglednu lutkicu nijesu ni zapažali. Mnoštvo djece zaustavljalo se i svoje nosiće turalo na golemo staklo. Blistave očice kružile su tim bajnim carstvom.

— Ja hoću ovo! A ja ovo!, kliktali su uzbuđeni glasići. Neuglednu lutkicu nijesu ni oni opazili.

Pred čaroban izlog došla je i mala neka djevojčica, slabašna i trošno odjevena. Pozorno je motrila ta sva čudesa. Njeno lišce bilo je sve rumenije, a očice sve sjajnije.

— O ja nikada neću imati u svojim rukama tako milu i dragu lutkicu!, — uzdahnula je djevojčica i sva se priljubila uz staklo, ručice stavila na srce koje je veoma kucalo.

— Oh, zar joj se ne smiješe rumene usnice lutkičine? Ne diže li svoje ručice i pozdravlja je? O da, draga mala lutkica zasigurno je nju zavoljela!

Djevojčica se upravo sjetila kako su jednom govorili njeni susjedi o njoj a netko je rekao:

— Zar nitko nema srca da zavoli to dijete!

I svaki dan je dolazila mala djevojčica k svojo lutkici. Tu je ona s njome razgovarala, tu je ona bila sretna.

Jednoga dana izašao je gospodar s prodavačicom pred izlog.

— Udalji se mala!, čuo se tvrd glas. Djevojčica prestrašena stane na rub pločnika. Golemo staklo se otvorilo, a ona ispruži ruku.

O zar ne silazi lutkica k njoj?! Oh, sad neće biti više sama, imaće nekoga, tko je voli!

— Uzmite tu malu rugobu napolje, ona nikako ne pristaje u to bogatstvo i tu raskoš!, reče gospodar.

Djevojčica je stajala gotovo bez daha.

Približila se. Gospodar ispruži ruku da prihvati lutku koju je držala prodavačica, no u taj čas začu se udarac i bolni zvuk razbijenoga lišca. Lutkica je udarila o pločnik.

Djevojčica je zaridala.

— Što ti plačeš?, okrenu se gospodar. — Pa nije se razbila tvoja lutka!

Djevojčica je plakala nad malim, uništenim tijelom.

— O da, ona je bila moja... ona je mene voljela... ona je imala... srce...

Gospodar i prodavačica se nasmijali. Ljudi su prolazili i nitko nije znao da na pločniku leži smrvljena lutkica koja je imala za ubogu djevojčicu i srce.

Ljubica Godler

ŽAHIDIN PIJEV

Na dalekom istoku, u zemlji sunca, bijaše golemo carstvo. Tim je carstvom vladao silni i moćni car. Bio je toliko bogat da je svuda oko njega blještalo samo zlato i biserje, a toliko okrutan, da je sve živo pred njim drhtalo. Mnogi mišljahu da je i sretan.

Iako je njegovo bogatstvo bilo neizmjerno, opet mu nije dostajalo. Gramzio je za još većim bogatstvom. Pljačkao je susjede kojima su mir i sreća bili draži od svega u svijetu. No, ne samo blago, nego je odvodio i ljude koji su mu morali služiti kao roblje.

Na taj način stvorio je mnogo roblja, pa je uskoro u njegovoj zemlji bilo isto toliko robova, koliko i slobodnih ljudi. Uz muževe nije štedio ni ženâ, pa čak ni starce i nejaku djecu.

Čitave vojske slugu pazile bi na tolike robove i samo jedan mig svesilnoga cara bio bi dostatan da na hiljade ljudi zaplače od boli.

Majke su molile, djeca su plakala, muževi umirali, ali srce carevo ostalo je jednako tvrdo i hladno. Ničega nije bilo na svijetu što bi moglo da gane i smekša to okrutno biće.

Među robovima bilo je i takovih koji su pomišljali na slobodu, ali prije nego su išta mogli učiniti, platili bi glavom.

Jednoga dana opljačkali su careve sluge opet neku zemlju i zarobili mnoštvo ljudi. I opet nasta jauk i plač.

Sunce je bilo upravo na zapadu. Veličanstvena kugla polako se spuštala sve niže i niže, a obzorje je bilo crveno poput krvi koja je tekla iz rana nepokornih robova.

Tužnim pogledom pratili su robovi nestajanje sunca, jer je ono bila jedina blagodat u toj zemlji nemilosrđa.

Sakupljeni u gomile, naslonjeni jedni o druge i bez riječi promatrali su ražareno obzorje i mislili na izgubljenu domovinu. Iz tih misli prenuo bi ih samo kakav jači jecaj ili jauk novih robova koji nijesu bili naučeni živjeti bez slobode. I toga dana bilo je tužnije nego ikada, a zveket lanaca jači no ikada ranije.

Najednom, začu se glas, sitan, drhtav kao maleno zvonce kad visi o vjetru. Čas se miješao s uzdasima i jaukom, a kad bi oni prestali, zvonio bi dalje i svojom tužnom, ali divnom pjesmom

ispunjavao prostor ljudskih patnja. Dizao se i padao, plakao i radovao, a čim je više sunca nestajalo zvučio je ljepše i sigurnije. Robovi su zaboravili na boli, a u mnogim očima zapažena je i nada.

Upravo je car u svome sjaju brižljivo promatrao kako njegove sluge izvršuju kazne nad robovima, kad pjesma dopre i do njega. Posluša. Sad tužno i bolno, da bi i kamen proplakao, sad radosno i srećno kao da se nebo otvora, a onda opet kao da neko umire od tuge i čežnje.

— Prestanite, vikne car slugama, da čujem nešto!

I što je bila veća tišina, glas je zvučio ljepše, širio se daleko toplom istočnom noći. Tada se i sam car najtvrđega srca podboči o ruku i zanese mislima u nepoznate daljine.

— Tko to pjeva?, upita napokon doglavnike.

— Ne znamo, gospodaru.

— Tražite i dovedite ga amo!

Pred skupinom robova, koji su stigli istoga dana i umorni sjedjeli na zemlji, stajala je djevojčica naslonjena o drvo i pjevala. Njeno tanahno tijelo kao da se sraslo s drvetom, a velike, crne oči nijesu napuštale obzorja koje je već bilo posuto milijunima zvijezda. U tim očima bila je sva njena duša čista i smiona. Iako teški lanci nijesu poštedjeli ni njenih nogu, opet je pjevala svojim zemljacima, da im tuga ne ubije srca već prvi dan.

— Zar ti pjevaš?, upitaše je carevi doglavnici.

— Jest!, reče ona bez straha.

— Onda idi s nama.

Užas zavlada među njenim zemljacima i već htjedoše neki dići ruku na doglavnike, ali im ona reče: »Ostajte mirni i budite bez straha«, pa ode ne trenuvši okom.

Zvijezde su sjale jasno i sjetno, a robovi su grčevito šaputali u noć:

— Spasi, Bože, Zahidu! Spasi, Bože, Zahidu!

Car je čekao a straža je pazila kad će se vratiti doglavnici i koga li će voditi.

— Idu, idu i vode neku robinju!, dojave napokon radosni. Car se nadao, da će ugledati kakvu odraslu djevojku ili ženu, pa kad opazi djevojčicu, skoro dijete, upita prilično blago:

— Zar si ti malo prije pjevala?

— Jesam!, odgovori ona i pogleda ga ravno u oči.

— Kako se zoveš?

— Zahida.

— Kada si stigla?

— S jutrašnjim robljem.

— Tvoji roditelji?

— Kod kuće su.

— Odakle si?

— Ako možda zagledaš kad na onu stranu gdje se sunce rađa, s onu stranu tvoje zemlje i moja je domovina.

— Ti pjevaš, a braća ti plaču!

— I ja plačem, ali pjesmom. Moj narod živi i umire s njom. To je govor njegove duše, samo ga treba razumjeti.

— Plešeš li?

— Može li se u okovima?

Onda car zapovjedi da joj skinu lance i reče:

— A ti pokaži sad što znaš!

Zahida najprije odahne, malo se zamisli, a onda počne pjevati neku turobnu pjesmu svoga kraja. Bila je to žalost tiha, onda jača i jača, a napokon tolika bol da se pretvorila u pravo ridanje.

Dok su Zahidine oči sjale od suza, a misli lutale nesretnoj braći, ni car ne osta ravnodušan. Po prvi puta vidjeli su doglavnici svoga gospodara snuždena, bez ljutnje. Zahidu to ohrabri. Njena pjesma oživi, veselje zamijeni tugu, tijelo joj se malo zanjiše- noge počnu premetati najprije polako, a onda sve brže i brže, glas zazvoni jače i veselije, do prave obijesti, sreće i radosnoga klicanja, a onda opet tuga, bol i čežnja. Napokon posve umorno klone.

Carevi doglavnici još nikad nijesu vidjeli cara tako vesela, a još manje tako dirnuta kao danas, zato ih ta promjena silno začudi. Sve to oni ne razumješe.

— Da nije mrtva?, zabrine se car. — Pomozite!

— Nije ništa, samo sam umorna!, šapne Zahida i polako se uspravi.

— Idi i odmori se, a sutra opet dođi!, otpravi je blago car.

Tako je Zahida i drugi dan pjevala caru, a treći joj dan on reče:

— Zahida, pružila si mi ono što još niko prije tebe, biraj nagradu. Pogledaj one palače, pune su zlata i dragoga kamenja. Svaka želja biće ti ispunjena.

— Svaka?

— Da, osim jedne.

— Zaista si bogat, care, ali ja sam tako malena i slaba, da ne bih mogla od svega ni jednu funtu odnijeti. Ja znam nešto, što više vrijedi od svih onih palača, a najlakše se nosi.

— Govori!

— Sloboda.

— Blaga na gomile samo to ne! Dakle, premišljavaj!

— Hvala ti, care. Vrlo si darežljiv. Biraću, ali najprije još jednu pjesmu, da ti njome zahvalim.

I počne živa i vesela pjesma kao darivanje sretnih bića, da proslave neku veliku svečanost. Radosni zvuci razlijegali se noćnim mirom, a velike baklje sukljale su uvis i osvjetljavale tanahni struk Zahidin, koji se u plesu svijao. Od smrtnog umora glas joj zadršće i postade sve tužniji. U njemu je bilo i molbe, i zaklinjanja, i prijetnja i oproštaja. Robovima se srce kidalo, sluge su proplakale, samo careve oči bijahu čiste od suza. I kad već mala Zahida nije mogla dalje, uzduhom se prenu samo beznadan krik, a s carevog mjesta skotrlja se jedno teško tijelo.

Robovi se vratili kućama, radost i sreća zavlada u njihovoj zemlji, jer su se zauvijek riješili strašnoga neprijatelja, samo o zapadu sunca rosile bi se njihove oči ponovo i gledale prema onoj strani odakle je Zahidin pijev donio njima slobodu.

U golemu carstvu dalekog istoka već davno ne spominjahu okrutnoga cara, a u jednoj maloj susjednoj zemlji izgovarao je narod još mnogo mnogo godina najvećim poštovanjem i pobožnošću ime male, ali junačke Zahide.

Radoslav Kovač

KRALJEVIĆ MARKO I GOSPOD

Kraljević Marko slavio je krsnu slavu svetoga Đorđa. Došli su mnogi uzvanici da mu čestitaju. Došao je njegov pobratim Miloš Obilić, pa beg Kostadin, Toplica Milane, Kosančić Ivane i drugi po izbor junaci. Marko ih je sve lijepo počastio.

Kad se gosti nasitili mesa ovnujskoga i ponapili vina crvenoga počeli se hvastati koliko je koji roblja zarobio i turskih glava posmicao.

Veli Kraljević Marko: »U mene je tolika snaga da bih jednom rukom podigao zemlju samo da imade ručicu za koju bih je mogao primiti.«

Čuo Gospod u nebeskome carstvu kako se Marko hvali snagom koju mu je On dao, pa je odlučio da ga zato kazni.

Jednog dana podranio Marko prije jarkog sunca. Zajahao Šarina, prebacio preko ramena koplje pa zaputio u lov u planinu. Podbada Šarca a on juri kao da ga vile gone; po tri koplja skače u visinu a dobra četiri u daljinu i brzo odmiče drumom. Marko je dobre volje. Samur-kalpak namakao na oči pa zapjeva krasnu pjesmu o našim starim junacima.

Najedanput poče se šarac propinjati i stane. Marko ugleda kraj druma pogrbljena starca, navorana lica, duge sijede brade, kako pokušava dršćućim rukama da digne sa zemlje naprtnjaču a ne može. Kad je Marko dojahao do njega, nazove mu starac Boga: »Bogom te bratimim, Kraljeviću Marko, pomozi!«

Marko se prezrivo nasmjehnu, pruži koplje da njime podigne starcu na ramena naprtnjaču ali koplje puče na dvoje, na troje. Razljuti se Marko i sjaha Šarina i hoće da je rukom digne a naprtnjača teška te je ne može ni maknuti. Postidi se Marko. Sramota je takovome junaku da ne može dići naprtnjače. Upre još jednom sve sile, pograbi je obim rukama no naprtnjača kao da je zemljom srasla. Marko osjeti da se u njemu snaga prelomila.

Nasmije se Gospod (jer je On bio taj starac) pa će mu: »Darivao sam te snagom kao ni jednoga junaka do tebe, a ti si se

uzoholio pa bi da digneš cijelu zemlju. Gledaj sada i vidi da bez moje volje ne možeš dići ni ove naprtnjače u kojoj je tek jedna grudica te zemlje. Da te kaznim za tvoju oholost oduzeo sam ti pola snage a u zamjenu za izgubljenu snagu dajem ti plemenito srce. Od sada ćeš svoju snagu upotrebljavati da štitiš sirotinju a ona će te spominjati kao dobar danak u godini«.

To reče Gospod i nestane ga, a Marko se vrati dvoru svome.

Cuja Cerovac

ROMOBIL

Već davno je Drago želio romobil. No mama mu je rekla otvoreno da tata ne može izdati najedanput toliko novaca za igračku.

— Štedi marljivo, pa ni sam nećeš znati kako ćeš brzo prištedjeti toliku svotu!, savjetovala ga mama.

I od tog dana stao je zbilja Drago ozbiljno štedjeti. Pekar je ostao bez mnogih Dragovih 50 para, a i susjedni se trgovac čudio kako je Drago najedanput postao slaba i rijetka mušterija. Naročito mu je mnogo ostajalo malenih čokolada sa sličicama.

Zacijelo je Drago izgubio veselje za »Albumom«, ili ga je kome poklonio?!, mislio je trgovac.

No nije samo štednja bila vrelo dohotka za romobil. Nastojao je Drago da nešto i sam zaradi.

Jednoga dana pohodi ih tetka iz grada. Imao je on mnogo teta. Ne samo one po krvnom srotstvu, nego sve prijateljice i znanice mamine bile su — tete. — I takva jedna teta pohodi ih iznenada. Donijela Dragecu u lijepome omotu veliku čokoladu. Dragec zahvali i veselo otskakuće u dvorište. Iz njihova dvorišta moglo se u školu, pa se Drago u njoj kretao kao kod kuće.

Ne prođe pola sata, a on se veselo povrati u sobu.

— Prodao sam svoju čokoladu!, pohvali se slavodobitno. Mami postade tjeskobno pri duši.

— Što će ta teta misliti o mojem sinu?, pitala se s nelagodnošću. Tata ga htjede nešto upitati, no prekine ga zvonki, srdačni smijeh tete iz grada, koji umah popravi neugodan položaj roditelja. Sad je tek Drago potanko ispripovijedao kako je unovčio — dakako opet za romobil — svoju čokoladu. Prodao ju je školskoj podvorkinji, koja je i sama još napola dijete. Naravno, da se u nje nije našlo gotovih novaca, zato je u svoje mame izmolila dva jaja koja je prodala u dućanu, a tim novcem platila Dragecu čokoladu. Sad su se opet roditelji morali postidjeti lošega trgovačkog duha svoga Drageca. Čokoladu, koja je vrijedila više od 10 dinara, prodao je on eto za dva dinara. A morao je još slušati i ruganje starije seke.

Trgovac u selu obeća njegovim starijim drugovima nešto novaca ako mu uhvate u rječici ribe za večeru. Bez dozvole roditelja zaputi i on s dječacima na ribolov. Kušali su svakako uloviti bar nešto. Netko udicom, netko na drugom kraju mrežom, ali da, i riba je oprezna. Isprva je i Dragec živahno ribao, ali nakon mnogo bezuspješnih napora dosadi mu i on nađe druge zabave. Kušao je da načini frulicu iz vrbove grančice, ali mu je nož bio pretup, pa se okani i toga posla. Domisli se, splete iz vrbova šiblja konopac i udesi između dviju vrba ljuljačku. Sada se veselo ljuljao dok su se drugi dječaci mučili da ulove koju ribu. No sjetio se opet romobila, pa pođe natrag u pomoć da i on dobije svoj dio pri isplaćivanju ribe.

— Ostaćemo još do željezničkog voza; možda ipak nešto ulovimo!, zaključe dječaci. No danas baš nijesu imali sreće da nešto zarade. Već se u daljini vidio i dim željezničkoga voza koji je morao proći blizu rječice. Dragec se uhvati za vrbovu granu i stade se na rukama ljuljati. Upravo ispod vrbi bila mala kaljuža. Dok je voz prolazio uz obalu rječice, pokuša Dragec da se jače zaljulja, no omakne mu ruka i on »ljos!« baš usred kaljuže. Nastao je smijeh putnika na prozorima voza. Sreća da voz brzo juri! Digne se Dragec iz kaljuže, ali sada je istom nastao smijeh među drugovima. A bilo se i čemu smijati! Pao je upravo tako da je tačno uprljao polovinu glave i lica. A nije se siromah domislio da se u rječici opere, nego onakav, kakav je bio, pođe kući. Mama je u dvorištu pod grabrom nešto vezla, kad eto Drageca. Nije se ispočetka mogla snaći od čuda. No dosjeti se jadu. Brzo ga odvuče u kuhinju i pošteno opere. Srećom nije bilo tate kod kuće, jer bi izvukao žešćih batina, nego ih je dobio od mame. A kraj svega toga nije zaradio ni jedne pare za romobil. Najnesnosnije bilo je još ono sestrino ruganje: »Kre, kre, Ile, ala su te žabe olaštile!«

Ali pomalo se ipak, uz štednju, nabrala prilična svotica. Ujak Franjo mu još uza to obećao, da će polovinu dodati on. I jednoga dana bila je cijela svotica na okupu.

— Sutra ću se odvesti u grad, pa moli tatu da te pusti sa mnom. Kupićemo romobil!, rekla mu mama, koja je i sama bila zadovoljna da će se velika Dragecova želja ispuniti. Ali se začudi

kad ne opazi na licu sinovljevu ono veselje koje je očekivala. On je očito nešto razmišljao.

— Je li taj sav novac sada moj?, upita.

— Svakako tvoj!, odgovori majka.

— Smijem li ja učiniti njim što hoću?, opet će Dragec.

— Pa što bi drugo učinio nego kupio romobil?, začudi se majka. — Dugo si štedio, pa si sada zaslužio da ga imaš.

— Čuj, mamo! Jučer mi je pod odmorom pripovijedao Mirko, on sjedi do mene, kako su mu svi žalosni u kući. Mirkova mama leži već dugo bolesna. Jučer je bio kod nje liječnik. Rekao je, da moraju nabaviti jedan skupi lijek ako hoće da im mama ozdravi. Otac je u silnoj brizi, nema novaca. Nije platio ni liječnika. Dobri gospodin nije htio ništa uzeti. No lijek se ne dobije nigdje badava. Vidiš, mamo, a ja ne bih mogao veselo voziti svoj romobil, kad bih znao da su Mirkovi svi žalosni.

Bez riječi otvori majka orman i izvadi iz njega svoticu, od koje je svaki dinar imao svoju povijest. Pruži je sinu i okrene se od njega da joj ne vidi vlažne oči.

BOŽJEM GROBU U POHODE

— Budeš li dobar, ići ćeš sa mnom gledati Božji grob!, kazala je majka malome Josipu neke tri sedmice prije Velikoga Petka. To je bilo vrlo važno obećanje. Pohod Božjemu grobu svakojako mora da obavi u novom odijelu i novim cipelama. Cipele! To će biti prve u njegovu životu! Iako mu već ide peta godina, još mu nijesu bile neophodno potrebne. Škole ne pohađa da bi u zimi morao ići obuven. U zimi i tako rijetko izlaze djeca u njegovu selu iz kuće, a kod kuće boravi i bos. Cipele nose stariji koji rade izvan kuće. Kad baš stisne oštra zima, zavuče se mali Josip na veliku peć i tu proboravi veći dio dana. A ljeti? Cipele su sasma zališne. U njima se ne može tako slobodno skakati i penjati, a otac i ne ima novaca da ih kupi. Razumljivo je dakle da se poslije majčinoga obećanja Josip mnogo radovao. Uzbuđeno je pri-

povijedao drugovima, starijima i mladima, o svome pohodu Božjem grobu. Stariji su svojim pripovijedanjem još više raspirili njegovu radoznalost, a mlađi nijesu pravo razumjeli važnost toga događaja.

Selo njihovo nije bilo daleko maloj varošici, ali mnogi između njih još nije bio u njoj. Za njih je postojao samo njihov dom, njihovo selo. Da ljudi mogu i drukčije živjeti, to nijesu znali

I došao je taj važan dan u životu maloga Josipa. Otac je ujutru donio iz varošice cipelice, oko kojih su se svi u kući sjatili. Naročito su ih starija braća, koja su već polazila školu, pozorno ispitivala, nijesu li ljepše od njihovih. Imala je majka dosta muke dok je Josipu navukla cipele prvi puta na noge, tome nenavikle.

— Nećeš ih još nositi, jer bi ih do poslije podne uprljao!, rekla mu je majka, izuvši mu cipele.

Poslije podne koracao je Josip s majkom u čistome ruhu domaćega platna sa šeširom posuđenim od starijega brata, i u svojim prvim novim cipelama, u obližnju varošicu. Danas mu je bilo sve nekako novo. Polja i oranice, koje je inače dobro poznavao, činile mu se nekako neobične i svečane. Danas je sve mirno, ništa se ne radi. Seljaci ne diraju zemlju, jer Spasitelj leži u grobu. Putem su sastajali mnogo ljudi, osobito mnogo majki koje su vodile djecu za ručicu. Svi su oni išli da pohode Božji grob. Sve se to sviđalo malome Josipu, samo se malo nevoljko osjećao u cipelama. Činilo mu se, da mu je ipak zgodnije bosonogu. Ne mora toliko paziti kud staje, a noge su mu mnogo laganije. Ovako obuven teže koraca. No nešto mu je i majka pomogla pri toj neprilici. Malo ga je i nosila, a onda je opet išao sam. Već izdaleka čudio se zvonicima crkvi u varošici, pa onda kućama kakovih nema u njegovu selu. Tamo su same niske kućice, skoro polovina je još uvijek pokrivena slamenim krovom.

A tek kad su došli u varošicu! Nije znao gdje bi oko zaustavilo. Čudio se lijepim kućama, dućanima, izlozima, pa vrevi po ulicama. Priljubio se čvrsto uz majku, da je ne izgubi. U sav glas ju ispitivao o svemu što je vidio. Žene ne nose haljine iz domaćega platna, ne pokrivaju glave rupcima. Majka mu je tumačila da ovdje živu »varošani«, pa da imadu drugu nošnju negoli seljaci.

Mnogi prolaznik se za njima okrenuo nasmješivši se glasnim pitanjima maloga seljačića koji je očito prvi puta bio u varošici. I tako se nekako progurali do crkve.

No tik pred crkvom zaustavi se pažljivo Josip. Na jednome stoliću bilo je razastrto mnoštvo žemićaka, roščića i ostaloga peciva, a najviše pereca. Perece je Josip dobro poznavao. Otac mu je gdjekada znao donijeti po koji perec, kad bi štogod na sajmu prodao. Oko toga stolića gurale se žene i kupovale pecivo svojim mališanima; mnogi između njih bio također prvi puta u varošici. Najbolju prođu su dakako imali pereci. Josip zastane, povuče majku za suknju i pokaže prstom na stolić.

— Kupi mi, mama, perec!

— Poslije, kada izađemo iz crkve!, odgovori mu majka.

— Ne, sada molim!, živo se usprotivi dječak.

— Evo ti novac, čuvaj ga, poslije ćemo kupiti!, odvrati mama.

Na vratima crkve bilo je guranja. Jedni ulazili, drugi izlazili. Nekako se proguraju između svijeta do Božjega groba. Josip stane zadivljen. Iz polutamna mjesta udari mu u oči svijetlo kakva još nikada nije vidio. U luku visjele crvene, modre i raznobojne staklene kugle iz kojih se rasprostire raznobojno svijetlo. Nebrojene svijeće i uljene svjetiljčice rasvjetljavale su tijelo Isusovo. Ležalo je u samome cvijeću. Pod tijelom bilo je veliko raspelo, koje je pobožni svijet cjelivao i darivao dinarima. Josip je promatrao sve to strahopočitanjem. Pogled mu se zaustavljao na licima pobožnoga puka, na kojima se odrazivalo svijetlo iz Božjega groba. Stao je i sam nesvjesno micati usnicama kao da moli, kako je to vidio u odraslih. Majka je do njega klečala i skrušeno molila.

Kad je sve pažljivo razmotrio, pane mu ujedanput u pamet stolić pereca. Obuzme ga velika želja da kupi jedan perec. Kako bi bilo da sam ode i kupi ga, pa da se vrati k majci u crkvu? Baš se nešto svijet smirio, nije bilo tolike gužve, i on nekako izbi kroz vrata na polje. Vani je bilo jednako živo kao i prije. Mukom se dogura do stolića, položi svoj novac na njega i pokaže na perec. Pekar mu sa smiješkom pruži jedan komad. I opet se teškom mukom dogura do Božjega groba, no tu opazi, užasnut, da mu nema više majke. Ona je, opazivši da je nestalo Josipa, u golemoj brizi izašla da ga potraži.

— Moja mama!, stane Josip vikati. Saberu se oko njega ljudi. Jedna dobra žena uzme ga za ruku i izvede nekako iz crkve. Ovdje stane još jače dozivati majku.

— Kako se zoveš, mali? pitahu ga.

— Jožek!«

— Kako još?

— Više nikako! I gorke suze kvasile slani perec.

— A odakle si?

— Iz Kosovog dvorišta!

No hvala Bogu, muke nijesu dugo potrajale. Oko njega sabrala se gomila ljudi, a majka, tjerana slutnjom da se ovdje radi o njezinu sinu, nađe ga brzo. Presretan smješio se zaplakanih očiju svojoj majci.

— Idemo, mama, doma!

Kad ga je majka putem htjela malo ponijeti reče:

— Ja ću sam, ali se moram izuti! I sjedne uz rub ceste, izuje se, prebaci preko ramena cipelice i odahne.

— Ipak je doma najljepše! — zaključi svoj prvi pohod u varošici.

Josip A. Kraljić

U ZIMSKOM SUMRAKU

Sniju polja, pod ledom i snijegom
Trunu trave i pupoljci sveli,
A u šumi ko anđeli bijeli
Ćute jele pod gorom i brijegom

Ćute jele, s poniknutih grana
Tiho krajem tajne suze liju,
Dok nad njima grohotom se smiju
Brojna jata vrana i gavrana.

Lete jata crna u bjelini
Noseć snježne đerdane o vratu,
A zemlja se u bijelome cvatu
Tiho smiješi noćnoj mjesečini.

POD TUĐOM PUŠKOM

Zlatan Mudrić bio je jedan od najmudrijih dječaka u selu. Sve ga je znalo i govorilo o njemu s nekim poštovanjem i ponosom. Ta on je znao toliko toga, što nije bilo ni odraslijima poznato. Djeca se uvijek sakupljala okolo njega i slušala njegova razlaganja i njegove pouke. I otac mu bio takav; pravi seoski učitelj, savjetnik i sudac. Poginuo u svjetskom ratu na talijanskom bojištu. Zlatan ostao sam uz majku i vršio već onako malen i slabašan sve lakše poljske i kućne poslove. Ko će, kad nema drugoga. A majka ne može sve. Bio on već polako i ratar i pastir, pa kuhar, zidar, stolar i kovač, a u potrebi, kad je trebalo pisati u Ameriku seoskim iseljenicima, i seoski pisar. I baš ovaj potonji posao stao ga malone i glave. Zapovjednik tuđe vojske u obližnjem gradiću plijenio je svako njegovo pismo kojim je javljao: o bijedi, što je pritisnula Istru i o zlostavljanju, zatvoranju i zatočivanju ubogih Istrana. Ali najviše ga raspalilo, kad je u jednom pismu, što ga je Zlatan pisao na Vidovdan, naišao na ove riječi:

»Ne, Istra nije izgubljena! Ona je bila, ostaje i biće uvijek naša. Još ima u našim žilama krvi otaca i djedova naših, koju ćemo, kad ustreba, i proliti za njeno uskrsnuće. Dajte

i vi tamo, radite i mislite uvijek na zemlju koja vas je rodila«.

I kad se Zlatan jedne večeri uspeo na brežuljak nedaleko sela, da otud posmatra Velebit i lijepa seoca i gradiće što se pod njim bijelili i odrazivali u lazurnom moru, dođe k njemu neki mrki stražar i zapovjedi mu da ga slijedi.

Zlatan se protivio, ali kad ga je on ščepao nemilosrdno za uho i udario ga kundakom, uvidio je da mu je svaki otpor uzalud.an, pa je koraknuo pred stražarom kao malo nedužno janje ne mogavši dokučiti zašto ga traže i proganjaju. Istom kad je ušao u gradsku vijećnicu a zapovjednik ga zapitao je li on piše pisma u Ameriku, sinulo mu sve pred očima i već je znao što ga čeka.

— Jesi li ti Zlatan Mudrić? — zapita ga zapovjednik oštro.

— Jesam.

— Sin pok. Marka i živuće Mare, rođene Sokolić.

— Njihov rođeni sin.

— Ti si dakle onaj koji piše onakva ratoborna pisma u Ameriku.

— Ne znam ja na koja pisma vi mislite i što je u njima tako ratoborna! — podignuo Zlatan malko glas i stupio bliže stolu kao da je htio pokazati kako se nikoga ne boji.

— Ne znaš!

— Ne! — odlučno će mali.

— A znadeš li možda kako se zove zemlja u kojoj živiš?

— Znam... To je naša Istra!

— Naša?!... Kako to misliš?

— Naša po Bogu i srcu naroda koji u njoj živi. Tä mi smo se tu rodili. Tu su se rodili naši roditelji, naši djedovi i pradjedovi, pa čija onda može da bude negoli naša! — osmjeli se mali seoski junak gledajući neustrašivo u razrogačene oči nemirna zapovjednika.

— Vaša!... A tko sada u njoj gospodari?... Zar je i sada još vaša?

— Po narodu koji u njoj živi naša, a po onomu koji sada u njoj vlada i gospoduje, vaša! — osmjehne se zlurado Zlatan. — Znam ja to! Nije to meni novo! — nadoda zagledavši se kroz prozor u zalazeće sunce...

— Po narodu koji u njoj živi, veliš. A čiji su oni uklesani lavovi na gradskim vratima, na zvoniku i na vijećnici?

— Mrtvi su oni, gospodine zapovjedniče! — smiješio se dalje dječak. — I kad bi znali govoriti, kazali bi vam koga su ovdje našli kad su amo došli...

— Koga su našli! Kaži — ražesti se zapovjednik dižući se sa stolice.

— Stare Hrvate, čiji smo mi potomci! — odvažno će dječak znajući da ne može izmaknuti kazni, koja mu je već unaprijed odmjerena.

— Lažeš nitkove! Lav sv. Marka nije zalazio među čobane.

— Nijesam kazao čobane, već stare Hrvate, gospodine zapovjedniče.

Zapovjednik postajao sve nemirniji i ošinuvši ga još jednom svojim prezirnim pogledom, zapovjedi stražaru oštro da ga odvede u osamicu, gdje su otsjeli i drugi prije progona na daleke otoke.

Zlatan se mirno naklonio i izašao sa stražarom iz sobe bez da je zaplakao i bez i jedne riječi isprike. Jedino kad je bio na pragu vijećnice pogledao je prema onoj strani, gdje se u tami gubilo njegovo drago selo i njegova uboga kućica i sjetivši se majke kanuše mu niz obraze dvije debele suze.

Narednoga jutra primila je majka od vlasti pismo, koje ju je zaprepastilo. U pismu stajalo je ovo: »Vaš sin Zlatan pronađen je po našem liječniku duševno bolesnim, pa će za neko vrijeme biti odveden u jednu bolnicu u unutrašnjosti zemlje u svrhu liječenja«.

Majka zarida. Znala je dobro, što to znači i što sve čeka njeno bijedno dijete. I ne čekajući ni časka, pobrza u vijećnicu, da pokuša dokazati kako je Zlatan posvema zdrav i kako je prema tome suvišno svako liječenje.

Ne primiše je. Rekoše joj, da zapovjednika nema, a da bi pored toga i svaka molba bila uzaludna, jer se — naglasiše — zapovjednikova ne poriče.

Majka i dalje moljaše i zaklinjaše vojnike i stražare da joj bar dozvole vidjeti i oprostiti se sa svojim djetetom.

— Nije nužno! — odreže kratko jedan. — On će se i tako brzo vratiti...

Kad je majka, tužna i satrvena, izišla iz vijećnice, stajao je već na ulici nekakav voz, nalik na velik i crn mrtvački sanduk. Na njemu samo po boku malen prozorčić sa željeznim rešetkama i teškim rastvorenim vratima.

Žena protrne i ko da je znala što će se dogoditi, baci se na koljena pred vojnikom koji je stajao do voza:

— Smilujte se! Pustite mi moje bijedno dijete! — zaplače hvatajuć ukočenu stražarevu ruku. — Ne ranite srce siromašne majke! ... Smilujte se!

Vojnike se samo okrene, kao da skriva tajnu suzu, a onda korakne par koračaja i dade ženi znak da ustane i da se otstrani.

Uto se otvoriše vrata u prizemlju vijećnice, a iz tamne izbice iziđoše tri mladića povezanih ruku. Nekoliko koračaja iza njih stupao je Zlatan sav razdrhtan od zime i neprospavane noći.

— Sine! Dijete moje! Zlatane, dušo! — zarida majka potrčavši sinu i pritisnuvši ga grčevito na svoje grudi... Zlatane, srce materino! ... Zlatane! ...

— Ne plači, majko, nijesam sam! — uzdahne dječak ... — Nedužan sam ... Oni će to uvidjeti i pustiti me brzo kući.

— Nedužan si ... nedužan! ... Smiluj se Bože! — plakala je dalje majka gušeći se u suzama. — Smilujte se! ...

Kod tih riječi dotrča od nekud zapovjednik i rastavi silom majku od sina:

— Prestani, luda ženo! ... U voz s tim deranom!

Dječak još jednom pogleda majku, koja se previjala od boli i molila zapovjednika sklopljenih ruku da joj se smiluje, a onda se uspne i uđe u voz.

Vrata na vozu zalupnuše, kroz mali prozorčić pomoli se još jednom mala dječakova ručica mašući majci, a onda jedan otegnuti krik — majko! i voz odjuri kao crna neman kroz široku gradsku ulicu.

— Sine! Rano moja! — zapišti majka zdvojno spustivši se iznemoglo i izgubljeno na klupu pred vijećnicom.

Kad se voz zaustavio, bio je mali Zlatan već daleko u nekom velikom gradu. Vrata se na vozu otvoriše, a četiri oružana vojnika pozvaše Zlatanove drugove da iziđu i da pođu s njima.

Dječak protrne. Dosad je bar imao drugove u nesreći, koji ga tješiše i bodriše, a sada ostaje sam u onom crnom i tamnom mrtvačkom sanduku. Što će biti dalje? Kud namjeravaju s njime?

— Zbogom, budi junačan! — pozdravi ga jedan od trojice, kojega su stražari gurali kroz gužvu radoznala svijeta.

— Zbogom! odvrati mali. — Zbogom!

Vrata se ponovo zatvoriše i voz odjuri dalje. Kad je stigao do neke gušte šume, zaustavi se naglo.

Dječak pogleda kroz prozorčić i progovori u sebi:

— Gdje smo? Što će opet biti u toj gustoj šumi. — Možda će me tu ostaviti gladna i žedna, da poginem jadno ... daleko od majke, daleko od moje drage Istre ...

Siđi dječače! — zapovijedi mu vojnik, koji je opet otvorao vrata.

Zlatan posluhne.

— A što si ti tako strašno sagriješio, da moraš na daleki otok? — zapita ga vojnik malko tronuto.

— Na otok! — zaprepasti se dječak gledajući vojnika razrogačenih očiju.

— Takova je zapovijed.

— Ništa! ... Ništa nijesam sagriješio ... Kazam sam samo istinu ... Rekao sam, da je Istra naša i da smo mi Hrvati ... To sam rekao, a to svako zna! — završi mali junak uspravivši se odlučno pred vojnikom.

— To si rekao?

— To sam rekao i to tvrdim! ... I ne bojim se nikoga, jer je to božja istina ... Nikoga! — završi dječak povišenim glasom.

Vojnik zašuti a onda naglo izvadi rubac iz džepa i primakne ga očima.

Dječak se začudi. Pred njim plače tuđi vojnik i gladi ga milo rukom po glavi i po čelu.

— Ne čudi se, dijete moje! ... Ne čudi se ovim suzama. . Nijesu prve! — promuca vojnik glasom koji kao da mu je dolazio iz dna prekinute duše.

— Tko si? — zapita dječak čudeći se i dalje tom neobičnom govoru iz ustiju tuđeg vojnika.

— Tvoj brat! ... Brat ... u tuđoj vojsci!

— Brat!

— Brat po krvi i jeziku! — zajeca čovjek hvatajući se rukom za srce.

— Naš si! — krikne dječak.

— Oduvijek, dijete moje,... oduvijek i srcem i dušom — naš!

Dječak zadrhta i umukne ne znajući što bi dalje.

I vojnik je dugo šutio i drhtao stojeći pred dječakom kao ukopan.

— A kud sada? — prekine dječak prvi tišinu.

— Ja ću natrag, a ti dalje! — šapne vojnik ogledavši se oko sebe kao da se nekoga boji.

— Dalje?... Kuda?

— Na granici smo velike i slobodne Jugoslavije. Uzeo sam drugi put, a ne onaj, koji nam je bio određen... Hoću da te spasim... Druge nijesam mogao, jer sam ih morao ostaviti u onom velikom gradu. Tvoje je zatočenje bilo određeno na daleke otoke. Morao sam te povesti u Trst, odakle bi bio morao morem dalje. Danas polazi još nekoliko tvojih nesretnih drugova, pa ću urediti kao da si i ti otputovao. Znam ja kako ću... A ti ne sustaj, već idi dalje kroz ovu šumu dok ne dođeš do male crkvice na rubu šume. Tu pričekaj noć, da te ne opazi straža, a onda skokom preko potočica... Bićeš spašen,... bićeš na grudi slobodne domovine naše.

— Što! — zaplače dječak obuhvativši vojnika obim rukama oko pasa.

— Idi,... i Bog neka ti bude u pomoći!... A kad dođeš tamo, legni i poljubi onu svetu grudu i u ime ovog bijednog vojnika, kojemu je suđeno da služi tuđincu na svojoj rođenoj grudi... Idi!... Kod tih riječi pritisne dječaka grčevito na svoje grudi, poljubi ga u blijeda i ledena lica, skoči u voz i odjuri gubeći se u daljini.

— Pozdravite mi majku!... Pozdravite mi moju milu Istru! — povikne dječak za njim mašući mu maramicom, a onda zaokrene i uđe u šumu noseći u duši tri teške rane: izgubljenu Istru, ostavljenu majku i nesretnog vojnika pod tuđom puškom...

RUNOLIST

Bio kralj i imao sina imenom Zvjezdana. Zvjezdanu bilo istom dvanaest godina i već je pokazivao osobito oštroumlje, blagost i dobrotu srca, a nada sve samilost do bijednih i oskudnih.

Zvjezdanov otac nije to gledao lijepim okom. Naročito mu je branio, da ne smije dijeliti milostinje siromasima koji bi dolazili pred njegove dvorove znajući za dobro i milostivo srce njegova sina.

Zvjezdana je to boljelo i nikako da se pokori toj okrutnoj očevoj zapovijedi. — Neće tako Bog! — umovao dječak i krišom davao i nadalje sirotinji koliko je mogao.

Kralj da pobijesni.

— Protjeraću te kao psa, ako budeš i nadalje kršio moje zapovijedi! — žestio se na sina i tjerao ga u dvorove.

Zvjezdan je dugo plakao, a otac i nadalje otvorao sva vrata na ulazima u dvorove i natjeravao pse na nemoćne prosjake.

— Nosite se i da mi se nijeste više vratili! — prodere se jednoga dana na nevoljnike, koji u divljem bijegu potrčaše nizbrdicom, da izbjegnu srdžbi kralja i ujedu razjarenih životinja.

— Oče!... Kameno ti srce! — zarida dječak bacivši se do nogu goropadnoga kralja. — Oče, Bog te vidi!... Oče!...

Kralj se još većma ražljuti, gurne sina od sebe i zapovjedi tamničaru da ga odvede i zatvori u malu tamnu sobu navrh kule.

Uzalud je dječak molio da mu se smiluje i da poštedi sirotinju. Kralj je ostao kod svoje odluke a tamničar izvršio njegovu zapovijed.

Kroz mali prozor, pod krovom visoke kule, gledao je ubogi dječak kako se na podnožju brežuljka sakupljaju siromasi iščekujući njegovu pomoć. I čuo je njihov plač i uzdisanje, a pomoći im nije mogao; pred ćelijom straža kroz dan i u noći, a vrata zaključana devetorim bravama. Protežući ručicu kroz prozorčić dugo bi mahao prosjacima; kao da im je htio reći: ne mogu sada, ustrpite, Bog će pomoći... I tako uvijek, dok mu ne bi konačno klonula ručica od umora, a on se tužan i iznemogao povukao u svoju tamnicu i bacao se na onaj svoj ubogi ležaj.

Jednoga jutra, dok je još spavao, škrine brava a u sobicu uđe kralj:

— Biće valjda pametnome dosta tih rajskih visina! — progovori ujedljivo i zapovjedi sinu da ga slijedi. — Ne budeš li se već jedanput otresao tih svojih dronjavih prijatelja, znaćeš tko ti je otac! — pretio kralj idući za dječakom, koji je bez ijedne riječi stupao pred njim sav iznemogao i skršen od duga zatvora.

Ali već narednoga jutra otšuma se kraljević iz dvora i uputi kroz šumicu noseći na leđima punu torbicu kruha i mesa. Nikada nije njegovo dobro srce onako veselo kucalo kao onog jutra, kad se približavao svojim prosjacima. A kad je došao do njih i stao im dijeliti pune pregršti hrane, pjevala je njegova blaga duša od radosti i sreće. Niz lice kapale mu debele suze a ruke drhtale od uzbuđenja što će i opet usrećiti toliko bijednih i oskudnih. Siromasi okretali svoje oči prema nebu blagosiljajući to bogodano dijete, koje je jedino u dvoru shvaćalo njihove potrebe i bijedu, u koju ih je survao njegov opaki otac otimljući im imanja i domove, da udovolji svojoj opakoj ćudi i da dograđuje svoje ohole dvorove na njihovoj muci.

Straža, koja je s visokih bedema kraljevih dvorova budno pazila na sve što se u okolini zbiva, dojavi to kralju.

Kralj uzavri i dade okrutnu zapovijed, da se otjeraju u dolinu svi psi i da straže oružjem sravne sa zemljom i prosjake i njegovo vlastito dijete.

Psi odjuriše kao gladni vuci, a stražari za njima naperenim bodovima. S najviše dvorske kule vikao je kralj pomamno i huckao pse i stražare.

— Bježite!... Spasite glavu! — vikao u dolini Zvjezdan zaprepašćenim ubogarima.

Siromasi se razbjegoše a psi poletješe za njima, da ih razderu i raznesu.

— Vjerko!... Moj Vjerko! — vikne Zvjezdan dozivajući psa koji je predvodio napadače. — Stani!... Stani!...

Pas se odjedanput zaustavi i potrči Zvjezdanu umiljavajući mu se i ližući mu ruke. Bio je to Zvjezdanov pas, njegov nerazdruživi drug u sreći i u nevolji.

I ostali psi stadoše kao da ih neka nadnaravna sila pritegnula i prikovala uz zemlju.

Prosjaci odmicahu sve dalje, a Zvjezdan pohita strminom verući se na golu visoku goru pod kojom su se gubili na zelenu brežuljku kraljevi dvorovi a u njima opaki kralj i njegovi dvorani.

Dječak nije sustao dok se nije uspeo na vrhunac. Slijedio ga samo Vjerko pogledavajući ga tužno kao da razumije svu bol svoga mladoga gospodara.

— Vjerko, zlatni moj Vjerko!... Sjedni i počini! — progovori Zvjezdan i baci se na zemlju svladan umorom. — Tu ćemo ostati!... Ovdje, kuda ne dopire zloba opakoga kralja.

Pas legne dižući iznemoglo izranjenu šapicu iz koje je kapala krv na poderano odijelo kraljeva sina. Zvjezdan je prihvati, pritisne grčevito na svoje grudi i uzdahne nemoćno:

— Vjerko, dobri moj Vjerko, ti si jedini na dvoru koji razumiješ moje srce...

*

Kad se spuštala noć, Zvjezdan je još u nesvjestici ležao do svoga psa i izgubljeno uronio licem u istruhlo iverje.

Odjednom začuju se u dolini tužni glasovi:

— Zvjezdane!... Zvjezdane!...

Dječak se trgne, podigne glavu i poviče iznemoglo:

— Ovdje sam!... Ovdje!...

Uzbrdicom odjekivali su u noći teški koraci ispremiješani dubokim uzdasima i isprekidanim povicima: — Zvjez—da—ne!... Zvjez—da—ne!...

Dječak se teškom mukom uspravi, a pas stane živo mahati repom prema dugim redovima prosjaka koji se približavahu kraljeviću noseći na sebi još po koju ubogu krpicu, a u duši riznicu punu dobrote i ljubavi.

— Vi ste!, vikne odjednom dječak kao da im s te visoke gore navješćuje blaženstvo svoje duše.

Prosjaci posjedoše u okrug Zvjezdana i njegova Vjerka prolijevajući suze od uzbuđenja i zabrinutosti za dobroga kraljevića.

— Došli smo, Zvjezdane, da ostanemo s tobom na ovom vrhuncu, da se zaklonimo od zadaha trulih vjetrova što zadu-

luju doline, i da s tobom iskapimo do dna čašu što je tebi i nama namijenio tvoj opaki otac.

— Ne! Vi ćete tamo! Vi ćete u zamagljele doline! — reče Zvjezdan. — Vama je tako suđeno, jer ste pozvani da pobuđujuć samilost liječite duše koje stupaju stazom mojega oca.

— Vratićete se! — nadoda poslije stanke. — A ja ću ostati ovdje s mojim Vjerkom... Takova je moja sudbina... Neću dolje, da se ne digne i ne okalja očeva ruka u krvi svoga vlastitog sina...

— Siđi! — zaplakahu prosjaci.

— Ne mogu, a vi idite!... I još neka vam je ovo!

Dječak izvuče iz njedara lijepu srebrnu kutijicu i izvadi iz nje čuperak zlatnog runa.

— Ovo nose samo kraljevi, a meni je to otac poklonio dok sam još mogao slijepo slušati svaku njegovu opaku zapovijed. Neću da ostane kod mene, jer je samo ono što je mukom zasluženo i Bogom blagoslovljeno. Uzmite i unovčite u gradu da si u gorkim časovima namaknete koricu hljeba. Vama sam to namijenio i uvijek nosio u svojim njedrima, da vam pomognem kad nadođe čas pa vam moja ruka ne bude mogla više dijeliti.

Dječak je govorio sve slabijim glasom, kao da se u njemu nešto lomi, a kad je završio drhtne, uzdahne duboko, zatetura i uhvativši se objim rukama za srce sruši se do svojega Vjerka koji je još uvijek ležao do njegovih nogu.

Pas zalaje tužno, prosjaci vrisnuše, a smrtna mrena prekri one lijepe i umiljate oči izdišućega Zvjezdana.

— Usnuo je otac sirotinje! — uzdahne najstariji prosjak i sagibajući se nad mrtvim tijelom dobroga kraljevića utisne mu na čelo žarki cjelov ljubavi i harnosti.

Prosjaci zaplakaše i zagledavši se sklopljenih ruku u njegove blijede i nijeme usne uzdizahu k nebu vruću molitvu za pokoj njegove blage i plemenite duše.

— Svršeno je braćo! — progovori opet onaj najstariji prosjak. — Dao nam je sebe samoga... Više nam nije mogao dati... A ovo runo, kojim je htio obrisati mnogu našu suzu, neka ostane na njegovim grudima. Neka to primi natrag kao dar njegovih štićenika koji će i nadalje obijati tuđe pragove za gorku koruci

kruha... Kod tih riječi položi runo na Zvjezdanove grudi i uzdahne: Zvjezdane, zbogom!...

— Zbogom!... Zbogom! — prihvate prosjaci tužno silazeći satrveno s vrhunca u zamagljele doline.

Zvjezdan je ostao sam na onoj visini, čuvan od svog Vjerka, koji je ležao uz njega, lizao mu smrzle ruke i nastojao da ga ogrije i probudi. Kad je naposljetku vidio, da se Zvjezdan ne budi, zalaje još jednom otegnuto i zdvojno i protegnuvši svoje izranjene nožice zaklopi oči i zamukne...

*

Godine su prolazile, a kad se prosjaci opet jednom vratiše da pohode otvoreni grob svoga dobrotvora, nađoše na onom mjestu samo trule i isprebacane kosti dobroga Zvjezdana i njegova vjernoga psa. Između njih niknuo iz zemlje cvijet nalik na zvijezdu a posut srebrnim kao runo tankim i gustim dlačicama.

— Proklijalo Zvjezdanovo srce! — rekoše prosjaci ne skidajuć očiju s onog lijepog cvijeta, što ga mi danas nazivamo runolist.

Od toga vremena raste runolist po mnogim našim višim gorama na uspomenu onog dana kad je na visovima prestalo kucati jedno dobro i plemenito srce koje je najživlje kucalo za bijedne i oskudne.

Mladen Širola

LUTKICA

Ima li što ljepšeg, dragog,
nego kada majka,
pričat znade dobroj djeci
mnogo priča, bajka.

Tad u carstvo vodi male
sokoliće svoje,
a oni se sretni, blagi,
carstva tog ne boje.

Kraljevića ima tamo,
vještica i vila,
vitezova, ali ima
suđenica mila.

I patuljak u tom carstvu
uvijek marno radi,
a crijaš tam u gori
svoju bradu gladi.

Čarobnjak vijek duge kose
oko vatre čara,
pa iz vatre gdjekad dobre
duhove on stvara.

Pustinjak je miran tamo,
samoća mu mila,
kraj jezera eto opet
vodena je vila.

Putnik neki teško ide
grdnog, strašnog lika,
iz njeg nam se naglo stvori
kraljevića slika.

Al najljepša u tom carstvu,
uvijek mila, blaga,
za svu djecu našu malu
lutkica je draga.

NEVALJANAC

Pred kućicom našom
Malih osa roj,
S njima djeca naša
Svak dan biju boj.

Pri tom poslu prvi
Moj je mali sin,
Batinom ih draži
Mali taj fakin.

Boško, viče seka,
Udri štapom još,
Ja ću da ih hvatam
U moj mali koš!

Ali iznenada
Eto gledaj jada,
Plače, skače, viče
Naša mala Ada.

Boško bježi, već se
Iz daljine smije,
Adica vam sada
Više dobra nije.

Ubola ju osa
U malenu ruku,
Od bola se plače
Na veliku muku.

Boško, junak pravi,
Drži sablju, lanac,
I junaštvu svom se
Smije nevaljanac.

Frano Katarinić

U OLUJI

..... Isplovili smo iz luke na otvoreno more.

Pred nama protegla se morska pučina i tamo u daljini stopila se sa nagomilanim sivim gustim oblačinama.

Naš brod siječe valove mirno, ponosno ostavljajući iza sebe pjenušavi trag koga valovi i vjetar sravnjavaju.

Iza krme broda leti nekoliko galebova ukrstavajući smjerove svoga lijeta, u brazdi što je brod za sobom ostavlja. Čas jedan, čas drugi galeb spušta se na uzbibanu površinu mora, sjeda pa se i opet lakim zamahom krila diže i hita za nama.

Putnici porazmjestili se po gornjoj i donjoj palubi broda. Nekoji promatraju ljepote odmičuće obale, nekoji se udobno smjestiše u sjedala, a drugi naslonili o željeznu ogradu pa promatraju igru galebova bacajući komade hljeba u more i s užitkom prate vješto takmičenje ptica za komadima hljeba u pjenušavoj brazdi, što za nama odmiče.

Ali ta pjenušava brazda, što je brod za sobom ostavlja, biva kraća: vjetar pojačava i briše je s površine mora.

I na brodu se to osjeća: isprva sigurno i čvrsto tlo pod nogama postaje nekud osjetljivo, nestalno; osjeća se tlo pod nogama. Ono se nekud primjetljivo nagiba, nekud nestaje pa i opet diže. Neugodan osjećaj za mnoge putnike. Hodanje po palubi nije sigurno...

Galebovi i dalje kruže iza i oko krme broda i zaljetavaju se do same zastave što na visokome stijegu o vjetru podrhtava. Ostalo je samo nekoliko putnika da motri igru ptica, dok su drugi sjeli i udobno se smjestili po sjedalima pritegnuvši čvršće uz tijelo rubove kaputa, ogrtača, šalova, navukavši dublje kapu na glavi. Drugi spustili su se stepenicama na donju palubu broda gdje se gibanje manje osjeća.

Oblačine s horizonta lete prema nama tamnije, zbijenije. Već se čuje mornarima dobro poznata pjesma, zvižduk o brodske konope i konopce, doduše lagani ali ipak se čuje.

»I opet jedno iznenadjenje«.

»Delfini, delfini!« — poviče netko.

Odvažniji skoče, koracaju raskoračeno, oprezno prema njihanju broda, podržavajući se primiču ogradi da vide i tu zamamnu igru. Biti na moru, imati prilike da se i to vidi a ne pogledati najmanje će biti neugodni osjećaj što će ga kasnije, kao prijekor, osjećati da se iz straha to propustilo. A to baš nije ugodno, priznajmo to onako sami sebi u dva oka. Nekoji se i ojunačiše, ali nesigurno tlo pod nogama, primoralo ih je da i opet sjednu i jače povuku ogrtač k sebi.

Ljuljakanje našeg broda postajalo jače u svim smjerovima: brod se propinje, kao obijesan konj, nagiblje desno, lijevo.

Na površini mora počeli su se javljati valovi s bijelim kapama — kako kažu mornira — i pojedini u svom nasrtaju na brod treskaju o čelične njegove bokove prebacujući oštre kapi slane vode na palubu.

Razdrte tmaste oblačine hitaju u niskom lijetu prema nama kao prvi vijesnici, a za njima slijede drugi gusti, sivi, mrki, prijeteći. Pjesma vjetra o brodske konope i konopce postaje glasnija.

Razna pokretna sjedala, porazmještena po palubama, počela su mjenjati svoj položaj i lagano se skližu s jedne na drugu stranu. A ni sjedenje na takvim sjedalima nije više baš ugodno; nekud kao da postaje nesigurno.

Na gornjoj palubi pojavilo se nekoliko mornara: spremaju sve što je pokretno; vezuju, pričvršćuju, zatvoraju razne otvore i prozorčiće, a vođ palube ih nadzire i zapovijeda im. Rade žurno, snažno, bez riječi.

»Zar će vjetar pojačati?« — upita neki putnik sjedeći čvrsto savijen u svome ogrtaču s nabijenom sportskom kapom na glavi.

»Hoće, gospodine. Sprema se oluja« — spremno odgovori vođ palube.

»Velika oluja?« — upade gospođa koja je podalje sjedila.

»Sva je prilika da će nas dobro oprati« — odvrati vođ palube osiguravajući rubna sjedala.

»I zato sve tako čvrsto osiguravate?« — dobaci neki putnik.

»Sve mora biti na vrijeme u potpunom redu« — odgovori vođ.

»A hoće li.... upade neka gospođa, ali nije dospjela doreći Premac broda zaroni, naglo se digne a oštar pljusak, mora prelije se po palubi i zahvati gospođu koja je zajedno sa sjedalom poletjela prema drugoj strani palube, dozivajući u očajnom strahu u pomoć.

Mornari priskoče, prihvate je i onako blijedu, prestrašenu i odnijeŝe više negoli je odvedoše niz stepenice na donju palubu u zavjetrinu. Bio je to prvi pozdrav.

»Joj, joj, kako sam se prestrašila« — govorila je ona pošto se ponešto smirila. — »Gledajte, molim vas, molim vas, kako sam mokra. A mogla sam i preko strane broda u more odletjeti«.

»Da kao sirena pozabavite delfine i galebove« — primjeti neki šaljičina.

»Pa nije to tako strašno, milostiva, nije tako strašno. To je tek onako, od milote more vas samo pozdravilo« — primjeti zapovjednik broda koji je u to nadošao.

»Hvala lijepa, gospodine zapovjedniče, ali to milovanje...«

»E takav vam je naš Jadran« — upade zapovjednik ogledavajući se po brodu i prateći rad mornara.

»Ali ja sam po prviput na moru« — odvrati gospođa.

»Pa baš zato. A sada se sklonite na sigurno« — opomene zapovjednik gospođu.

»Zar nam prijeti pogibelj?«

»Pogibelj? Ni najmanja!« — odgovori zapovjednik otvorajući vrata salona u koji časkom zaviri, mahne desnom na pozdrav i stane se stepenicama uspinjati na zapovjednički most.

Gornja paluba ostala je prazna. Smijeh i razgovor zamijenio je oštar i trajan fijuk vjetra. A i na donjoj palubi tek se po koji putnik vidi. Tek nekoliko njih odvažnijih stislo se u zavjetrini željnih da promatraju igru valova i posrtavanje broda na njima. Sve ostalo povuklo se u salone u različna zakloništa i tek kroz morem poprskana stakla vidi se blijedo, zabrinuto lice putnika. — Nekoji polegoše, ponajviše dame, a bogme i nekoji muškarci, po mekanim sjedalima. Drugi sjede a nogama se čvrsto upiru o pod, prateći gibanjem svoga tijela, posrtavanje broda. Tek nekoliko njih, sjedi i čita. — Konobari odnose sa stolova razno sudje; ostadoše samo bijeli stolnjaci. Sumračno je. Najednom rasvjetli salon

električno svjetlo. Kao da je lakše sada pri srcu. Nagibanje broda postaje jače, nepravilnije. Čuje se oštar tresak valova o ocijelne bokove broda i prelijevanje vode po palubi. Nastaje prigušena tišina isprekidana bonim uzdisajima, prigušenim povicima. Nastupa neugodan posao za konobare. Prestaju obziri, ispoljava se narav. Lica blijeda, pogledi tupi, uznemireni.

Nekolicina putnika, obiknutih moru, podsmjehuju se, tješe, pomažu, Čuju se različni savjeti, upute iskusnih putnika. Pojavljuje se mješavina straha, bola, neizvjesnosti... I oni odvažniji klonuše. Ostaje još samo nekoliko njih mirnih netaknutih morskom boljeticom.

Čuje se pitanje: Joj, kad će to prestati? — i jedan, dva... nebrojeno puta ponavlja se kao pjesma razularenog mora i vjetra što napolju igra svoje bijesno kolo.

»Koliko još treba do obližnje luke?« — upita netko.

»Oko dva sata« — odgovara udvorno zaposleni konobar.

»Joj, dva sata? — bolno prihvaća drugi putnik.

»Dva sata...« — bono uzdahne neka gospođa.

»Zaplovićemo među otoke pa će biti tamo mirnije« — primjeti drugi konobar.

»Kada, kada; naskoro?« — upita gospođa što je ležala u donjem uglu salona.

»Svakako danas sa zakašnjenjem« — nadoda konobar.

»Hm, dakle slaba utjeha!« — dobaci gospođica koja se stisla na sjedalu do vratiju salona.

»Ali ne strahujte — primjeti vođ palube koji bijaše u to nadošao i pažljivo kružio po prozorima salona — »Brod je dobar, zapovjednik vrlo iskusan pomorac, pa ništa zato ako malo poskakujemo«.

»Sve je dobro, sve je izvrsno, ali ovo ljuljanje, ovo poniranje to.... Joj, na glete, glete...« — jadikovala je dama sjedeći u sredini salona.

Palube su prazne. Vjetar mahnito fućuće o jarbole i konope. Valovi nasrću, lome se o pramac broda. Mlazovi mora propinju se i ruše po palubi broda. Pramac broda spušta se, diže, siječe valove koji se šumnom bjelušavom pjenom razdvajaju, prelijevaju i prskaju stakla salona. Posrtanje, neugodno, leno, zategnuto lju-

ljanje na sve četiri strane. Guste tmurne oblačine nisko lete. Tutnji, blijeska. Oštre kapi kiše padaju po palubi.

»Zar će to još dugo potrajati?« — upita netko konobara koji je pridržavao djevojčicu koju je zahvatila morska bolest.

»Valjda neće dugo...«

»A meni je već i ovo dostatno« — primjeti isti gospodin.

»A joj, na, a joj, na... prevalićemo se...« strahovala je jedna gospoda za drugom, kad je oveći val zahvatio brod i prelio se preko pramca.

»Sada valjda zakrećemo, pa nas je val s boka obuhvatio« — tumačio je neki putnik.

»Ali ne bojte se: brod je vrlo čvrst i dobro se drži« — junačio je drugi putnik.

»Eto, na baš glete, glete kako se drži...«

»Joj, pasću, pasću...« — čulo se zapomaganje kad se brod i opet jače nagnuo.

Odvažniji putnici pomažu, tješe.

»Joj, poginućemo...« — čulo se jadikovanje.

»Ne strahujte, zaćićemo u zatišje... Samo još malo izdržite. Biće sve dobro« — mirio je konobar, mirili su putnici.

Brod se načas primirio.

»A gle ti onoga tamo. Čita, prevrće listove ilustracija, kao da je u kavani, a ja pogibam« — primjeti putnik koji je sjedio pokraj stola držeći se obim rukama za sto.

»A ja se ogledavam za pojasima za spasavanje« — dobaci drugi putnik.

»Ali nemojte tako, gospodo«, — opomene netko izmedju putnika — »Čemu strašiti ljude više nego su prestrašeni«.

»Jest, i kapetani i momčad broda su na koncu konca ljudi, pak kad su oni mirni, čemu da se tako govori« — primjeti dječak koji je sjedio u kutu salona i listao ilustracije.

E, vama je sve u redu, a meni bogme nije!« — opet će onaj gospodin koji sjedi za stolom.

»Pa nego da je u redu« — odvrati dječak — »Brod je zato i sagradjen da se ljulja i odoljeva moru. Kad se ne boje mornari, ne bojim se ni ja«.

»U redu... Eto... na... Glete, glete kako se nagiba...«

Začu se jaki udarac o bokove broda. Brod se nagnu i popostane u tom položaju. Putnici se medjusobno pogledaše. Kad se brod naravnao i smirio opet će neki putnik:

»I vi se ne bojite?« — dobaci i opet onaj putnik kraj stola dječaku.

»Ne, gospodine! Osjećam se posve sigurnim« — odvrati mirno dječak.

»Ne razumijem« —

»Ali razumijem ja: Moj je otac zapovjednik broda!« — ponosno će dječak.

»Vaš otac?« — začudjeno upadne nekoliko putnika.

»Da, moj otac...« — odgovori dječak.

»Gospodo, još samo desetak minuta i brod će se smiriti« — javi konobar koji je u to nadošao.

»Kako, kako?« — čula su se pitanja sa svih strana.

»Zaplovićemo u kanal izmedju otoka i kopna« — tumačio je konobar putnicima — »pa će nestati onih nasrtljivih valova sa zapada«.

Nekoji putnici izvadiše svoje džepne satove da se uvjere o istinitosti konobarevih riječi i zagledaše se u kazaljke sata. Onaj dječak, koji je sjedio u uglu salona ponosno, baci pogled na putnike te uze i dalje listati ilustracije.

Brod se još nekoliko puta nagne sad na jedan sad na drugi bok, a po tom se smiri i plovljaše dalje mirno kao da je na jedanput nestalo one silne pogibelji koja je prijetila životima tolikih putnika.

Vladoje Rovinjski

NJIHOVA ŠARKA

Kolike li radosti danas u njihovoj kući! Vesele se: Mijo, Tomica, Marica i Smiljka. Svi se vesele. Veseli su svi, jer danas kada su došli u malenu svijetlu štalicu, kraj njihove kravice Šarke, našli su još i maleno tele. Stajalo je kraj svoje majke Šarke i radoznalo je gledalo na njih četvero. I Šarka je veselo zamukala kad su oni došli i tako lijepo i nježno ih je pogledala velikim očima. — Maleno se tele pod Šarinim vratom stislo uz noge svoje majke, a ona ga gladila velikim hrapavim jezikom. Milovala je svoje malo lijepo mezimče. Tele je zaskakutalo veselo po uzanom prostoru štalice i zagledalo se opet u njih četvero kao da je htjelo reći: »Oh, kako bi bilo lijepo da smo negdje na širokoj livadi po kojoj bi se mogli naskakati do mile volje. Ej, što bi se i Mijo veselio danas, da vani ne pada kiša i da je livada puna sočne trave i toploga sunca. Izveo bi svoju Šarku na livadu, a uza nju bi skakutalo njeno malo mezimče. Svima drugovima bi Mijo, kada bi s njome prolazio kroz selo, pokazivao svoju Šarku: »Gledajte moju Šarku! Vidite li, kako se ponosi sa svojim malim teletom, koje joj je tako nalik? Gledajte, kako baš Šarka ponosno gleda svojim velikim pametnim očima!«

Mijin otac je razmišljao nešto. Nešto je računao čitavoga dana. Što je to računao Mijin otac? Evo što je razmišljao:

— Kiša pada, Mijo nema cipela. Nema toploga odijela za školu. Uskoro će i snijeg. Bos ne može u školu! — Majka nema što drugo da mu dade da ponese sobom u školu, osim komadića suhoga kukuruznoga kruha. Ona zna, da mnogi njegovi drugovi uz komadić kruha donose i komadićak sira. A Mijo voli sir. Voli ga. Ona zna, da je Mijo često zaželio: »Oh, kako bi bio sladak ovaj komad kukuruznoga kruha uz komadić sira!« Ali on sada neće sira. Neće, jer mlijeko iz kojega bi majka napravila sir, sada treba Šarino tele. — Mijo je i bez cipela rado išao bos u školu, samo da Šarino tele ima dovoljno mlijeka. Mijo je svaki čas zagazio u hladno blato. Hladna kišica je padala. Zeble su ga nožice, ali on je putem mislio na Šarino tele i nije osjećao da ga zebe«.

— Eto što je računao Mijin otac. Računao je koliko će moći dobiti za tele kad ga proda i hoće li Miji moći kupiti topli kaputić i čvrste tople cipele. A i Marica je neprestano molila majku: »Mama, ja bih tako rado pila mlijeka! Hoće li mama dati Marici topla mlijeka . . .?«

Plakali su i Mijo i Tomica, i Smiljka i Marica, kad dva mjeseca nakon toga došao debeli mesar i utovario na svoja kola Šarino tele. Utovario ga na kola i odjurio s njime u grad. O kako se je ružnim pričinjao onaj debeli mesar i Miji i Tomici i Smilji i Marici. Mijo nije mogao gledati toga, nije mogao slušati kako Šarko tužno muče.

Došli su u štalicu, a Šarka je još uvijek tužno mukala. Trgala je lancem, kojim je bila svezana uz jasle, da pojuri za svojim malim teletom. Smirila bi se tek onda, kada je osjetila kako je lanac čvrst i kako je čvrsto privezana uz svoje prazne jasle. Približio joj se Mijo, pogladio je nježno njenu veliku glavu i vidio je kako su se iz velikih Šarinih očiju skotrljale dvije velike suze. A i Miji je bilo da proplače . . .

Došla je majka s muzlicom u ruci. Za njom je tapkala njihova najmanja sestrica Marica, veselo je pljeskala svojim malim ručicama tepala majci: »Majkica, bude Marici dobroga mlijeka? Puno slatkoga mlijeka . . .« I svi ostali su veselo prihvatili:

»Mama, i meni ćeš dati slatkoga, toploga mlijeka?«

»I meni . . .«

»I meni!«

»I meni, majčice!«

Kada je majka primila tvrda vimena Šarina. Šarka je tužno pogledala na još topli ležaj svojega teleta, na kojem je sada sjedio Mijo i čekao na toplo mlijeko. Tužno ga je Šarka pogledala velikim očima, liznula ga po licu velikim hrapavim jezikom . . .

Muzlica je nakon toga bila puna toploga mlijeka.

Gabriiel Cvitan

SVADBA

Udala se buba Mara
za mlada bumbara.
Usred vrta svadbu drže
na vrhu jablana.

U svatove pozvali su
obade i pčele,
muhe, hrušte i leptire
šarene i bijele.

Kada se po vrtu poče
polako da mrači,
zrikavci se dovezoše,
poznati svirači.

Pjevalo se, igralo se
uz svirku citara,
buba Mara privila se
uz mladog bumbara.

Veselica potrajala,
svirka i pjevanje,
sve dok nije procvjetalo
rumeno svitanje.

Onda, dok je još brujila
zadnja violina,
po vrtu se razmilila
vesela družina.

Mladoženja s mladenkom se
posljednji uputi —
Al' na putu poždere ih
jedan vrabac ljuti.

KUKAVICA I SJENICA

Vidjela kukavica sjenicu gdje na visokoj grani masline neumorno gradi gnjezdašce, pa joj reče:

— Ala si luda, draga moja! Sada se toliko mučiš oko gnijezda, a poslije moraš ležati na jajima i hraniti gladne mališane. Vidiš mene: niti gradim gnijezda, niti hranim mlade, već uvalim jaje gdje prije stignem pa sam mirna. Zar ne bi mogla i ti tako?

— Dobro govoriš, odvrati sjenica, samo zaboravljaš što bi bilo od tvojih kukavičića, da te poslušam ja i sve moje sestre!

Fuček Martin

BRAT I SESTRE

U pradavno vrijeme življaše u nekoj dalekoj zemlji čovjek s dvije kćeri i nejakim sinom. Kćerke bijahu vrlo žive pa su čestoput znale napakostiti i rođenome ocu, koji ih je jako volio. Jednoga dana otac bijaše zle volje a kćerke da mu napakoste sakriše mu lulu. Poče da psuje, a kćerke prasnuše u smijeh. To oca još više razljuti pa poviče: »Voda vas odnijela, vi ste sakrile moju lulu!« Starac ne doreče, a pred kućicom velika Voda i poviče: »Starče, evo me po tvoje kćerke! Ne daš li ih, potopiću vas sve skupa!« Starac uvidje opasnost koja im prijeti, preda Vodi svoje kćeri, pa ih ona odnese u nepoznate krajeve.

Otac ostade sam na domu uz mlađahnog sina koji nije još shvatao što se dogodilo. Čestoput je otac plakao za svojim ljubljenim kćerima. Prolazile godine, a sin je postao lijep i kršan momak. Jednoga dana upita sin oca:

»Oče, zar ja nemam ni brata ni sestru, zar sam ja jedino tvoje dijete?«

Otac se začudi ovim riječima i uzdahnuvši reče:

»Imaš, sinko... imaš dvije sestre koje su sigurno jako daleko. Ja sam krivac!... Ti si eto uzrastao pa ću ja sada poći da ih potražim...« i ispripovjedi sinu sve što se dogodilo i kako je prokleo svoje kćerke.

»Ne oče, ti nećeš poći! Ja sam već toliko jak da mogu potražiti svoje rođene sestre, a ti ostani na domu«, reče sin.

Nastade spremanje, a na rastanku reče otac:

»Sinko, upamti: svaka naglost vazda škodi, pa i ti na putu imaj to na umu!«

Izljubivši se međusobno, uputi mladić u nepoznati svijet.

Putujući već nekoliko dana, stiže do neke velike Vode. Što će jadan i kako će preko Vode. Htjede da se vrati, kad začuje neki šum, a poslije glas:

»Što si stao? Baci na vodu kožuh, stupi na nj, a ja ću te prenijeti preko Vode!«

»A tko si ti, koji mi želiš pomoći«, reći će momak.

»Ja sam Vjetar! Ne oklijevaj, već bacaj kožuh ako želiš poći dalje!«

Mladić baci kožuh, stupi na nj; Vjetar dune, a kožuh plivaše protivnoj obali. Došavši sredini površine, uzburka se Voda, a momak poče da se utaplja. Dozivaše u pomoć, kad li najednom dune hladan Vjetar, zaledi Vodu, pa momak lagano stigne na obalu. Tek mu ostade zamrznut kožuh.

Bez kožuha uputi dalje. Predveče stiže nekoj kućici bršljanom i zimzelenom obraštenoj. Pokucavši na vrata uđe u sobicu. Sobica prazna, a na stolu sjedi mačak. Počne se došljak ogledavati po zidovima, kad li stupi preda nj lijepa zlatokosa djevojka pa će ga upitati:

»Što želiš momče i kako si mogao preko Vode?«

»Pomogao mi je Vjetar«, reče on. »Nego, molim te, lijepa djevojko, znaš li možda za dvije moje sestre koje je pred više godina moj otac prokleo pa ih je Voda odnijela?«

»Kad bih i znala, čemu da ti kažem?!«

Pomisli on, sigurno sam se prenaglio pitanjem; sjeti se očevih riječi i skrene razgovor na drugo.

»Kako možeš, zlatokosa djevojko, da živiš sama u toj zapuštenoj kolibici uz tog starog mačka?« upitaće on.

»Ima nas, momče, mnogo u tom kraju! Hajde sjedni, otpočini!«

On sjede pa će da pripovijeda o izgubljenom kožuhu, o Vjetru koji ga je prenio preko Vode, o strahu koji je pretrpio i slično Zlatokosa djevojka kao da i ne haje za njegovo pričanje, a on će reći:

»Tko si ti, djevojko?« a odmah pomisli da se opet prenaglio, pa zašuti. Nije se nadao odgovoru, a djevojka reče:

»Momče, ja sam vila povotkinja, a imam mnogo posestrima koje ćeš moći i vidjeti.«

On se uplaši, jer je čuo da se treba vila čuvati, pa htjede poći dalje.

»Ta, kuda ćeš, lijepo momče, u noć? Izgubićeš put. Prenoći ovdje, a sutra ćeš nastaviti put«, reče lijepa vila.

Uvidjevši da mu je uzalud odlaziti u noć, pristane na vilin prijedlog. Vila ga počasti biranim jelima i najfinijim vinom. Ne potraja dugo, a u sobu ujedanput uđe mnogo zlatokosih djevojaka koje posjedaju za stol i počnu pripovijedati. On se sklone u stranu pa promatraše te prelijepe djevojke. Jedna će od njih:

»Posestrime, danas je Vjetar opet zaledio Vodu kad je preko nje prelazio neki mladić«. Druga će:

»No, ipak nam je uspjelo odnijeti mladićev kožuh«. Rekavši to pokaže kožuh, a naš momak ne mogavši dulje da izdrži poviče:

»Posestrime, to je moj kožuh!«

Sad istom skrenuše vile svoje poglede na lijepoga momka pa ga pozvaše među se. On se skanjivaše, ali kad ga uhvatiše za ruke, sjede među njih.

»Pripovijedaj nam, momče, odakle si i kako si došao među nas, pa što želiš«, zamoliše ga vile.

»Imao sam dvije sestre, one bijahu neizmjerno lijepe. Jednoga dana sakriše očevu lulu, a on ih prokune: Voda vas odnijela! I zbilja, Voda ih je odnijela; bio sam ja još nejako dijete. Prošle godine otac odluči poći potražiti kćerke, no ja ga odgovorih. Pođoh ja. Putovao sam nekoliko dana i došao do velike Vode. Vjetar mi pomogne prijeći Vodu, ali na sredini Vode izgubih kožuh što ga eto vi nađoste. Dajte mi kožuh da mogu poći dalje tražiti sestre«, reče momak.

Jedna će vila reći:

»Pa tvoje su sestre među nama, no ti ih ne prepoznaješ«.

»Kako ću ih prepoznati kad sam bio još nejačak dok je njih Voda odnijela!?«, reče on.

Kako je već prošla ponoć, vile se raziđoše, a on ostade sam uz staroga mačka. Kako nije mogao dugo usnuti, mačak mu dobaci:

»Što ne spavaš?«

»Mislim, kako ću prepoznati rođene setre«.

»To je najlakše! Sutra naveče, kad će se vile sakupiti, ti ih redom upitaj koja bi htjela poći za te. Tvoje sestre će ti zanijekati odgovor. Tako ćeš znati koje su«, reče mu mačak.

Narednoga dana sakupiše se vile sve u jednakim haljinama. Momče im se ponudi, a sve vile pristadoše, tek one dvije koje sta-

jahu postrance, najljepše među njima, zanijekaše odgovor. Momak skoči, zagrli i izljubi sestre, a one mu savjetovahu da bježe prije ponoći, jer će ih poslije Voda kazniti.

Oprostivši se od posestrima, on uze kožuh pa njih troje uputi prema Vodi. Momče poviče:

»Vjetre, pomogni nam prijeći Vodu, lijepo ću te nagraditi! Štogod zaišteš, daću ti!«

Vjetar dune: »Baci kožuh, stupite na njega, pa ću vas prenijeti. Daćeš mi jednu sestru za ženu«.

Brat baci kožuh, a Vjetar ih potjera drugoj obali. Stigavši na sredinu Vode, uzburka se njena površina pa se brat poče utapljati.

»Drži se kožuha«, rekoše mu sestre, kojima valovi ne mogoše ništa nauditi.

On se silno uplaši pa poviče Vjetru:

»Zaledi Vodu, dajem ti stariju sestru!«

Voda se zaledi, a oni sretno stigoše na obalu.

Došavši na obalu bijaše ponoć. Tama bijaše vrlo gusta, pa se njih troje spoticalo o kamenje, a konačno padoše u neku provaliju. Ne mogavši iz provalije, poviče brat:

»Mjeseče, pomozi nam!«

»Hoću, ali daćeš mi jednu sestru za ženu!, reče Mjesec.

Mjesec zasja i oni nađoše izlaz.

Sretno stigoše domu svojemu, ali starca oca ne nađoše. Smrt ga pokosila. Ne prođe dugo, a njihovu domu dolaze svatovi sa svih strana. Vjetar i Mjesec dolaze po obećane mladenke. Svadba potraja nekoliko dana, a na rastanku nagrade bogati mladoženje šuru različnim darovima tako, da on postade najbogatiji čovjek u toj kraljevini. Oženi kraljevu kćer, a poslije smrti sijedago kralja zavlada tom kraljevinom.

Josip Cvrtila

TRI LEPTIRA

Dječia pozorišna igra u 1 činu

L i c a :

Liljan	Sedam Lahora
Tulipan	Bumbar
Bijeli Leptir	Pčelica
Crveni Leptir	Zlatna Mara
Žuti Leptir	Božja ovčica

PRVI PRIZOR

Šumski proplanak. Među drvećem u ozadini otvora se vidık na daleku morsku pučinu obasjanu suncem. U stražnjem dijelu pozornice, lijevo od gledališta, stoji L i l j a n nalakćen o koljeno desne noge kojom se upire u povisok panj. U njega su snježno bijele haljine vezene zlatom, a na glavi mu kruna u obliku liljanove čaške. On razgovara s T u l i p a n o m, koji u crvnim haljinama šeće pozornicom zamišljen i mrk, rukama prekrštenim na grudima. Tulipan ima na glavi turban koji je u gornjem svom dijelu nalik na tulipanov cvijet.

L i l j a n: Uvjeravam vas, dragi prijatelju, da se vi doista veoma varate kad mislite da će vam kod ljudi biti mnogo ljepše negoli kod nas. Ta upravo sinoć bıla je kod mene u gostima mala Mjesečeva Zraka i svu je noć provela u mom stanu. Ona kaže da ljudi onkraj mora sanjaju o našem ostrvu kao što se sniva o nečem neslućeno lijepom, i svako bi od njih smatrao nedokučivom srećom da može ovamo k nama doći. A vi, eto, nijeste ipak ovdje zadovoljni.

T u l i p a n: Dabome da nijesam zadovoljan, jer za mene boravak ovdje nije nikakav naročiti užitak (zaustavi se u hodu okrenut L i l j a n u). Molim vas, pomislite samo, na društvo u kojem se nalazimo, a mi smo ipak prisiljeni da budemo sa svakim učtivi. Kad

ga kakav nesmotreni Vjetrić ovamo donese, odmah me glava zaboli! (nastavi šetnjom).

L i l j a n: A Majčica Dušica, vidite, iako na pogled vrlo neugledna, među ljudima uživa veliki ugled.

T u l i p a n: Može biti, ali je oni svakako ne njeguju u staklenicima kao nas Tulipane, niti njome ukrasuju svoje perivoje i vrtove.

L i l j a n: I za volju staklenika i vrtova ne bi vam bilo žao da ostavite svoje prijatelje?

T u l i p a n: Kakve prijatelje? Zar možda te vaše mnogohvaljene Pčele? Oh, ta one su vam odane radi cvijetnog praška što ga od vas dobivaju, a ne možda radi kakve plemenitije potrebe i sklonosti. .

L i l j a n (uspravlja se): Ah, nesretni prijatelju, vi doista vjerujete da ovdje na našem Ostrvu Vječnog Proljeća nema iskrene ljubavi i vjernosti! Zar vam nijesu poznata tri Leptira što imaju svoje kućice dolje u dragi na morskoj obali?

T u l i p a n (prilazi Liljanu): Poznam ih, ali ne znam što bi od njihova prijateljstva ostalo da se nađu u kakvoj zajedničkoj kušnji i nevolji.

L i l j a n (zagledavši se u šumu desno): Eno dolazi netko od naših dragih Lahora. Vidite, i oni su lijep primjer sloge i uzajamne vjernosti.

T u l i p a n (gleda također u šumu): Svakako je nešto istine u tome što kažete: oni se uvijek nađu zajedno kad valja kome učiniti kakovu pakost...

L i l j a n (stavlja prst na usta): Pst! Mogao bi nas čuti! Ne valja što govorite! Strpite se samo časak — ja ću vam to dokazati...

DRUGI PRIZOR

Iz šume desno dolazi P r v i L a h o r odjeven u modra vela, klonule glave i zamišljen. Prolazeći pozornicom ne zamjećuje L i l j a n a i T u l i p a n a i hoće da uđe među stabla na lijevoj strani.

L i l j a n (vikne za njim): Ej, druže, zar tako? Ni »dobar dan« ni »pomoz Bog« kao da se i ne poznamo? U kakve ste se misli zadubili da svojih starih znanaca i ne opažate?

P r v i L a h o r: Ah, vi ste to? Oprostite, doista nijesam htio biti neučtiv, nego sam zbilja zaokupljen mislima, a uza to vrlo sam umoran i pospan...

L i l j a n (prilazeći k njemu): Slutim, nešto vas je neprijatna zadesilo. Pričajte nam, možda bi vas mogli utješiti i pomoći Vam...

P r v i L a h o r: Ah, svu sam noć dolje u lugu pjevao golušavim ptićima u gnijezdu. Sinoć im se nije vratila majka pa su bili veoma žalosni i nijesu mogli spavati. Sad im se ona vratila. Zatekla ju bila noć negdje u šumi — pa sam sad slobodan i mogu kući na počinak. Ali, svejedno ne mogu da se smirim, jer mi se neprestano vrze po glavi misao na to što bi bilo da ubogi ptići nijesu majke nikad više dočekali.

L i l j a n: To je lijepo što vi tako mislite. I u nas je neka slična briga. Pričaću vam već o tome, a sad vas molim da nam učinite malu uslugu. Da li je u vas srebrna sviralica kojom dozivate svoje drugove? Molim vas, dunite u nju, bićemo vam zahvalni...

P r v i L a h o r: Vrlo rado! Učiniću vam, eto, po volji. (Izvadi sviralicu iz pojasa i zasvira neku lijepu melodiju). A što sad? Mogu li ići? Vjerujte, vrlo sam izmoren...

L i l j a n: Ah , ta razumije se! Pođite samo i počinite! I od srca vam hvala za dobrotu! Želimo vam prijatan san! A predveče dođite — o svemu ću vam pričati...

P r v i L a h o r (odlazi u šumu lijevo).

TREĆI PRIZOR

T u l i p a n: Čudan svat, taj vaš Lahor! Nije se udostojao da me počasti makar i jednim pogledom. Da, takav veliki gospodin! I kao da ja ipak nijesam Tulipan!

L i l j a n: Oprostite, ni vi s njim nijeste ni riječi progovorili! A sad mir, već dolaze ostali Lahori...

ČETVRTI PRIZOR

Iz šume desno dotrče t r i L a h o r a na pozornicu, a u isto doba i s lijeve strane dotrče t r i L a h o r a. Svi su odjeveni, poput Prvog Lahora, u lagana vela različnih boja.

Drugi Lahor: Tko nas je zvao? Čuli smo sviralicu našeg druga, a sad ga nema! Kakva je to šala! Mi smo zaposleni i za nas je dragocjen svaki čas...

Liljan: Tako je! Ne valja gubiti vremena utaman! Zato vam zasad neću ništa objašnjavati — naći će se i kasnije za to vremena! Vaš drug, »Lahor iz Uspavanog Noćnog Luga«, pozvao vas je ovamo na moju molbu. Trebam vas samo trenutak! Ne biste li, dragi naši drugovi, mogli ovdje održati kratak ples popraćen umiljatim vašim pjevanjem? Mog vrijednog susjeda Tulipana i mene mnogo ćete tim razveseliti...

Treći Lahor: Našem dobrom i prijaznom Liljanu sve ćemo po volji učiniti...

Ostali Lahori (s trećim Lahorom u isto vrijeme): Zar samo to? Možemo, možemo! Kakvu pjesmu da zapjevamo? U kolo! Na ples!

Liljan: Zapjevajte, ako vam je po volji, svoju običnu pjesmicu o našim vjetrićima...

Lahori (uhvatili se za ruke i poveli kolo pjevajući, a Liljan i Tulipan ih promatrali iz stražnjeg dijela pozornice:

Lahoru je nad jezerom
Zefir s polja mio drug.
Njihov brat je vjetrić lagan
Što ga stari skriva lug...
Kud se kreću, svud po cvijeću
Bude buba roj...
Mnogih ptica radosnica
svud se čuje poj!

Ali lahor, zafir, vjetrić
Bivaju i vihor ljut
Kad združeni zdravlju krče
I svježini u svijet put...
Tad u gori tutanj ori
I duh lama grm —
More vale na obale
Baca snagom svom.

Cvijet u polju, ptić u grmu
Kroz noć sluša pijev im tih,
U noćnome bude miru
Vale voda usnulih...
Zalahore u cik zore
Kada sviće dan
I kud hodi kolo vodi
Zbor im nestašan...

Lahoru je nad jezerom
Zefir s polja mio drug
Njegov brat je vjetrić lagan
Što ga stari skriva lug...
Zalahore u cik zore
Kada sviće dan
I kud hodi kolo vodi
Zbor im nestašan...

Liljan (prekida ples i pjevanje Lahora došavši među njih): Dragi Vjetrići, vaša je pjesmica bila lijepa kao i uvijek. Ona je i danas postigla svoj cilj. Svi Leptiri iz drage — vidio sam ondje sa svog mjesta — već lete ovamo pjesmom domamljeni. Začas će biti tu i zacijelo će povesti svoje veselo kolo mjesto vas... Dotle, draga braćo, pohitajte za naše brdo, izvucite odande nekoliko tmastih oblaka s gromovima i potjerajte ih nebom, a kad prekriju Sunce, brzo ih rastjerajte... Hoćete li učiniti što vas molim? Vrlo je važno da li ćete sve udesiti baš kako rekoh...

Lahori (svi u isto doba): Ne boj se! Sve ćemo učiniti tebi za volju! Ti si naš Lijer, ures našeg otoka, naš ponos .. I kad svršimo što želiš, opet ćemo doći...

Liljan: Dođite samo! Biće to veselo! I tada ćemo o svemu pričati i smijati se...

Lahori (odlazeći lijevo): Dobro! Hajdemo! Brzo! Vrijeme prolazi... (U šumi se javlja Kos svojom pjesmicom).

PETI PRIZOR

Liljan: U srećan čas, evo, javio se i Kos. Leptiri tek što nijesu tu. A, gospodine Tulipane, ponajprije podimo u svoje kućice i s prozora ćete vidjeti kad ću ja ostaviti opet stan. Tada se vratite i vi. To je potrebno, hoćete li da se uvjerite o Leptirima koliko su prijatelji među sobom...

(Liljan i Tulipan odlaze u razgovoru u šumu lijevo na dnu pozornice).

ŠESTI PRIZOR

Iz šume desno dotrče tri Leptira: bijeli, crveni i žuti.

Bijeli Leptir: Tu nema nikoga — čemu smo došli?

Crveni Leptir: Uistinu, sami smo. Ali napokon, treba li nama koga kad smo nas trojica na okupu? Misliš li da će nam dosadno biti?

Žuti Leptir: Tako je! Neko je bio tu, bar smo čuli pjesmu što se s ovoga mjesta razlijegala do nas. A sad, kada tu nema drugih pjevača, zapjevajmo mi...

Bijeli Leptir: Možemo i plesati! Čuj kako lijepo tu negdje prebire Kos! On će nas svojom frulicom pratiti...

Crveni i Žuti Leptir: U kolo! Na ples!

Bijeli Leptir (zagledavši se u šumu lijevo): Čekajte još časak! Eno nam baš u pravi čas čike Bumbara s njegovim instrumentom...

Tri Leptira (veselo pliešću rukama): I zbilja! Baš smo sretni! Čika, brzo ovamo! Nama treba vaša muzika! Vi ćete nam svirati, a mi ćemo plesati. Ej, divote, kako će nam lijepo biti!

SEDMI PRIZOR

Iz šume lijevo dolazi Bumbar s »basom«.

Bumbar: Gladan sam i žedan. Baš se imate čemu veseliti. Od ove nesretne suše svi su slatki izvori u cvijetnim čaškama usahli. Kudgod turnem svoje rilce, sve je prazno — medena soka nigdje ni za lijek...

Crveni Leptir: Sviraj sad i ne jadikuj! Poslije ćemo te odvesti u našu dragu — tamo ima još uvijek soka u svakom cvjetiću. Ali ne smiješ nam sada baš sve posrkati, nešto moraš i nama ostaviti...

OSMI PRIZOR

Iz šume lijevo iz pozadine dolazi Pčelica kotaricom u jednoj, a vrčem u drugoj ruci.

Pčelica: Dobar dan! Oprostite što vas smetam. Bila sam ovom kotaricom kod gospodina Lijera radi cvijetne prašine. Odmah ću dalje poći...

Bumbar: Kod Lijera si bila? Ne znam, jesi li odabrala pravi čas — gospodin Lijer slatko spava, ako se ne varam. A što nosiš u tom krčagu? Da nije možda med?

Pčelica: Baš med, gospodine Bumbaru! Izvolite li možda malko okusiti? Sabrala sam ga jutros — još je sasma svjež...

Bumbar: Deder baš da vidim kakav je...

Bumbar uzima vrč od Pčelice i pije iz njega.

Žuti Leptir: Gospodice Pčelice, zašto nikada ne dođete u našu dragu? Kod nas ima uvijek u izobilju cvijeća. Ne bojte se da i za nas neće ostati dosta meda...

Bumbar (vraćajući vrč pčelici): Hvala! Kapljica je baš fina! To prija. A eno i gospođe Zlatne Mare! Dobro nam došli, mila gospodo, baš sad se spremamo na ples.

DEVETI PRIZOR

Iz šume desno dolazi Zlatna Mara. Bumbar počinje guditi u svoj »bas«. U šumi pjeva Kos. Javlja se plesna muzika iz orkestra, najprije violine, kasnije i ostali instrumenti.

Leptiri: U kolo! U kolo! Gospodo Maro, izvolite i vi s nama! I vi gospodice Pčelice, nemojte se skanjivati. U vašem teškom radu dobro će vam doći koji čas razonode i bezbrižne radosti...

Pčelica: Nemam haljine za ples!

Bijeli Leptir: Ah, kakve haljine! Vi ste sami svoj ures! Osim toga ste tako mladi i lijepi...

Pčelica stavlja na tratinu kraj panja kotaricu i vrč.

Leptiri: U kolo! Na ples! Zapjevajmo! Zlatna Maro, vi počnite pjesmom.

DESETI PRIZOR

Leptiri, Zlatna Mara i Pčelica hvataju se u kolo oko Bumbara; u posljednji čas dotrči iz šume desno Božja Ovčica.

Božja Ovčica: Ah! Kolo! Divota! I ja — i ja bih da igram...

Svi (u kolu uz ples pjevaju, a nebo se pomalo prekriva oblacima i pozornica postaje sve tamnijom):

Na zelenim livadama
Sastale se bube male
U šarenim haljinama
Da igraju, da se šale
Dok je sunca da ih grije,
Dok u duši radost vrije
I dok srce im udara —
Toplo srce sred njedara

Igra kolo posred cvijeća
U ljepoti pramaljeća...
To je kolo što ga kreće
Mladost ljupka puna sreće.
O njem pjesma što se ori,
O vjernosti bratskoj zbori
Koja srca mlada diže
K zvijezdama i nebu bliže...

JEDANAESTI PRIZOR

Liljan i Tulipan pojavljuju se u ozadini i promatraju kolo.

Leptiri, Zlatna Mara i Pčelica (plešu i pjevaju dalje):

Na zelenim livadama
Veselo se kolo vije
Dok nestašnim bubicama
S modrog neba sunce sije...

U blizini udari grom, čuje se grmljavina, vjetar zahuji.

Bumbar, Božja Ovčica i Pčelica u trenutku pobjegnu s pozornice! Pčelica ipak još uzima vrč i kotaricu sa sobom.

DVANAESTI PRIZOR

Žuti Leptir: Jao! Bura! Propast...

Bijeli Leptir (potrči k Liljanu, padne pred njim na koljena i govori dignutih ruku): Liljo, Liljane! Tvoja je kućica blizu, povedi nas da se sklonimo u njoj. Ovdje ćemo za čas tužno zaglaviti...

Crveni Leptir (bacio se pred Tulipanom na koljena gotovo u isto doba kad je to učinio Bijeli Leptir pred Liljanom): Lalo, Lalice pomozi — pogibosmo! Tvoj dvor je blizu! Povedi nas sa sobom...

Liljan: Bijeli Leptir može sa mnom, jer je bijel poput mene. Crvenog i Žutog Leptira ne primam...

Tulipan (govori skoro u isto vrijeme kad i Liljan): Crveni i Žuti Leptir odmah sa mnom! Bijeli može kud zna! Njega ne trebam.

Bijeli i Crveni Leptir dižu se sa zemlje.

Bijeli Leptir: Čuli ste, braćo! Liljan i Tulipan vrijeđaju nas! Tko prezire jednog od nas, ne može ni ostalima biti prijatelj! Poginimo radije nego da primamo takovu pomoć!

Žuti Leptir: Pravo zboriš! Poginimo! Našu ljubav ne može da pobijedi ni sama smrt...

Tri se Leptira zagrle. Nebo se razvedrilo. Sunce opet sije.

TRINAESTI PRIZOR

Dolaze s lijeve strane Lahori.

Drugi Lahor: Liljane, evo nas! Vidio si sad što može naša sloga i mi oblačimo i vedrimo po našoj volji. Je si li s nama zadovoljan?

Tulipan se okreće i odlazi s pozornice na desnu stranu u ozadini. Jedan Lahor polazi za njim.

ČETRNAESTI PRIZOR

Liljan: Vrlo sam vam, dragi Vjetrići, zahvalan. Vi ste odlično izveli što sam vas zamolio. A vi, mili Leptirići, oprostite nam šalu. Razumije se, da vam je bura zbilja prijetila, svu trojicu bih odmah poveo sa sobom. Ali mi, moj dragi susjed Tulipan i ja, htjeli smo samo iskušati vaše prijateljstvo i vi ste kušnju sjajno izdržali. Nije li tako, gospodine Tulipane? Oho, gdje je moj susjed?

PETNAESTI PRIZOR

Onaj Lahor što je pošao za Tulipanom vraća se na pozornicu i taj Lahor govori prišavši Liljanu: Vaš susjed, gospodin Tulipan, otrčao je dolje prema moru, nekud mu se jako žuri...

Liljan: Ah, neka pođe kuda hoće, ali sad ne može, ako je čestit, nikome kazati da na lijepom našem ostrvu nema bratske sloge i odanosti. On je pobjegao da izvede svoj naum, preplivaće morski tijesnac i poći na kopno među ljude da dospije u kakav staklenik...

Četvrti Lahor: Dragi Liljane, ako je Tulipan zbilja nakanio pobjeći s našeg ostrva, dobro je učinio, i mi mu svi želimo sretan put...

Svi Lahori: Da, da! Sretan mu put!

Peti Lahor: On je bio velika oholica i od nas nitko neće plakati za njim...

Liljan: Siromah! Meni ga je ipak žao! Ta ako je tko trpio radi njegove oholosti, bio je to najviše on sam...

Šesti Lahor: Braćo, ja mislim da nam je svima jasno što se danas ovdje zbilo i mi taj gođađaj treba da popratimo našom starom pjesmom...

Svi: Tako je! Zapjevajmo! Naša pjesma neka se uvijek ori našim divnim ostrvom, a morski valovi što ga oplakuju neka je pronesu kroz sav svijet...

Podva Lahora: stanu uz svakoga od Leptira i zagrle ga. Liljan ostaje usred pozornice sam.

Svi (zapjevaju):

Prijatelji mi smo vjerni
U veselju i u tuzi
Pjesmu tu nam neka čuju
Cvjetna polja, tihi luzi...

Neka njome odjekuju
Naša brda i doline
I do sunca, zvijezda jasnih
Neka nam se skladna vine...

Bratska ljubav barjak nam je
Što ga bratska sloga nosi —
Uza nj naša četa mala
Svemu zlu će da prkosi...

Ko hrid što je more bije
Drug uz druga hrabro stoji —
Urlik bure ne plaši ga,
Sile groma se ne boji...

Prijatelji mi smo vjerni
U veselju i u tuzi
Dok nam zadnji log ne prostru
Cvijetna polja, tihi luzi...

Zastor